

Luceafărul

Săptămânal de literatură. Nr. 35 (435), serie nouă. Miercuri 13 octombrie 1999. Preț: 3.000 lei

„Nuvelist, romancier, eseist, Alexandru George este un profund și avizat cunoscător al istoriei politice românești, un genealogist - chiar dacă nu în felul lui Mihai Sorin Rădulescu -, adică posesorul unui formidabil bagaj de date privind familiile, viața orășenească, duhul locului, întâmplări cu tâlc, altele ce ar putea apărea de pură petrecere intru reconstituiri, elemente, cu toașele, ale unei continuități, frântă în zilele noastre.“
(Barbu Cioculescu)

Alexandru George

RECONDIȚIONAREA OPORTUNIȘTILOR

Era mare performer în epocă. În aceea, de Aur. Lua parte la cuvânt (expresia e imprumutată tot din aceea perioadă), căci cuvântul său era dorit și răsplătit. Seria editoriale în „Scinteia”. Umbla și cu *șinețuri*, tinzând spre un stil. Pe un oarecare muncitor îl chema Mișcă T. Costică. El, Ioan Grigorescu, a simțit că poate exploata mina lingvistică și-a trântit un titlu de pomină, pentru a înlătura sedentarismul omului: *Mișcă-Te, Costică!* Ce s-o fi întâmplat cu personajul epocii, numai Dumnezeu știe! Prin ce avataruri a trecut reporterul, mai știm și noi câte ceva ● Pe urmele lui Eugen Ionescu, care a editat o carte cu un titlu șocant, *Nu*, scinteistul a reacționat cu vehemență: a tipărit un volum care se intitula *Afirm* (cităm din memorie). Ce slăvea în acesta? Societatea multilateral dezvoltată și pe bravii ei bărbați. Dar nu i-a fost suficient. S-a deduleit și la undele magnetice, inițiind emisiunea *Spectacolul lumii*. Prilej potrivit pentru a bate cu pasul și gândul meridianele și paralelele Terrei. Cu ce *sponsorizări*, nu-i greu de bănuț ● A fost trecut pe o linie moartă o vreme. Motivul? Probleme de dosar. Un cumnat al său a șters-o englezește în lumea liberă. Și-așa a ajuns Ioan Grigorescu un fel de disident. Confirmarea ne-a asigurat-o el în decembrie amestecat: pe postul național de televiziune, a înfierat cu patos comunist freamătul stejarului din Scornicești ● Pentru acea noapte de dezvoltării, dar și pentru multe alte *ieșiri*, Ioan Grigorescu a părăsit *undele* ca să conducă ambasada noastră din Polonia. Nu știm ce s-a întâmplat în ultimul timp, nu știm dacă ne mai reprezintă la nivel diplomatic, dar aflăm, cu emoție, că Ioan Grigorescu ar susține (întreține) iarăși *Spectacolul lumii*, la Televiziunea Română. Ținând cont de trecutul său glorios, n-ar fi mai bine să se gândească la o emisiune care să-i definească întreaga carieră, spre exemplu, *Pasiunea mea, oportunismul?* Ar fi pe potriva numelui și renumelui său. Așteptăm timpul de antenă!

Editori:

■ Uniunea Scriitorilor din România

■ Fundația Luceafărul

Cu sprijinul Fundației Soros pentru

o Societate Deschisă și al Ministerului Culturii
Redacția:

Laurențiu Ulici (director)

Marius Tupan (redactor-șef)

Liviu Crișan (tehnoredactor)

Simona Galatchi (corector)

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1,
telefon 659.67.60,
fax 312.96.93

Cont în lei: Banca Comercială Română, Filiala
sector 1, Calea Victoriei nr. 155.

Număr de cont: 2511.1-1543.1/ROL

Cont în valută: 472161601590

Tehnoredactare computerizată:
FUNDAȚIA LUCEAFĂRUL

Tipar: SEMNE '94

Abonamentele se pot face la toate oficiile poștale din țară. Revista noastră este înscrisă în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

putem fi citați pe internet la adresa:
<http://bic.romlit.ro/email/luceafarul@bic.romlit.ro>

ȘTIRILE PE SCURT

de HORIA GÂRBEA

Ieri au fost reținuți 19 emigranți ilegali provenind din diferite țări ale Uniunii Europene. Ei intraseră clandestin în țara noastră, nemulțumiți de condițiile economice din statele lor de proveniență. Toți au declarat că intenționau să se stabilească în România pentru a munci la negru. Autoritățile române au dispus efectuarea unui control medical psihiatric asupra celor 19 persoane.

***

O intervenție chirurgicală mai puțin obișnuită a avut loc azi-noapte la Spitalul Cardiocilor din Brănești. O femeie în vârstă de 46 de ani, influențată de telenovele, a cerut să i se transplanteze o inimă de țigancă. Operația, de înalt grad de dificultate, a durat 6 ore și a reușit perfect. În acest moment ambele paciente se simt foarte bine.

***

După numeroase accidente soldate cu victime omenești, Autostrada București-Pitești a avut în sfârșit un efect pozitiv. Filomela Popescu, 30 de ani, însărcinată în luna a noua, se îndrepta spre București într-un Trabant condus de soțul ei. Datorită vitezei și drumului prost, acesta a pierdut controlul volanului și autovehiculul s-a ciocnit de un copac care staționa regulamentar. Emoția șocului a făcut-o pe tânăra Filomela să nască o fetiță perfect sănătoasă de 4 kilograme. Fericită mamă vrea ca nașul fiicei sale să fie dl. Traian Băsescu.

***

În albia Dâmboviței, în zona Eroilor, a fost semnalată prezența unui animal acvatic necunoscut, de mari dimensiuni.

MARTOR 1: L-am văzut cam un minut. Avea un cap mare, cam așa, și făcea un zgomot ca de tractor.

MARTORA 2: L-am zărit cam 5-6 secunde împreună cu soțul meu, de pe chei de la Municipiul. Cred că era mai mare decât un crocodil.

MARTOR 3: Era verde, cu solzi argintii și parcă avea și coame.

(Martorii pot fi făcuți cu post-sincron)

Ministrul Mediului e de părere că avem de-a face cu un dinozaur carnivor de Dâmbovița. El recomandă bucureștenilor să-l ocrotească și să nu-l sperie deoarece condițiile din zonă sunt oricum stresante pentru un animal.

***

În urma ploilor din vară, în comuna Tracii de Sus au ieșit la iveală mai multe plăcuțe de argilă cu inscripții în limba latină. Arheologii au constatat că este vorba de un depozit secret din secolul al II-lea era noastră. Plăcuțele conțin note informative și denunțuri pe care cetățenii daci le înaintau serviciilor secrete romane care îi recrutaseră. Se dovedește astfel că populația daco-getă avea relații strânse cu autoritățile de la Roma.

FURNIZORII DE CEAȚĂ

de MARIUS TUPAN

Creatorii autentici, conștienți dar și responsabili de menirea lor în lume, pun prea puțin preț pe relațiile sociale sau de publicitate, care, oricum, sunt efemere și mărunte, fiind, indeosebi, interesați de spațiul fictional, acolo unde-s proiectate marile lor idealuri. Că nu întotdeauna le iese *pasența*, e deja o altă poveste. Important devine faptul că sacrifică multe ore pentru studiu și cercetare, că revin obsedant asupra textelor, pentru a le aduce la strălucire, ca opera să le fie fără cusur.

Apropiindu-se de aceștia doar prin ambiții și imitații(!), unii nechemați recurg la tot soiul de menevre dubioase, pentru a ocupa fotolii impozante, rezervate veșniciei! Fiii și fiicele unor activiști și tortionari de mai ieri au învățat în familie cum să se strecoare, mai ales când societatea pare să hiberneze, iar dacă nu-i posibil, că mai au și asemenea surprize, forțează uși închise, pentru a se apăra de

anonimat. Rândurile lor de chei stă ca și clopoștii ovinelor într-un codr nedefrișat. Dezvăluirea intruziunilor acestora stârnesc reacții dintre cele mai violente. Prinși cu mâța-n sac, stăruitorii nu-și pun cenușă în cap, dimpotrivă, îi incriminează pe alții, carc, cică, s-ar ține de pomeni înainte ca vizatul să-și dea duhul. Aici e mâna lui X. Numai Z vrea să domine piața literară și-atun aruncă noroi în tot ce-i sfârșit. Niciodată trădații nu-și pot evalua propria-și impostură, ei fiind mereu dispuși să-i învinuiească pe alții, fără scrupule, pe cei mai dotați ca ei. Măcar așa să se lege de mării auto care-i ignoră, știind că gestul ăsta irită toxinele, forțându-i în același timp să calce în străchini. Or, tocmai în aceste situații își spoiesc propriul chip, care, apoi, se observă de la o distanță cu ochiul liber. Cum sunt receptați în comunitate, după ce și-au dat în petic, nu-i greu de bănuț. Deh, riscurile manufacturierilor nicidecum ale artizanilor!

CÂȚIVA NOBILI ȘI UN PLEBEU

de CAIUS TRAIAN DRAGOMIR

Sunt cărți geniale pe care nu le poți citi decât o singură dată - fie că ele se impun emoțional prea puternic pentru a le mai putea suporta apoi ezanța, că trezesc mult prea subtile nostalgii, fie, în arșit, că impresia pe care o produc depinde întru-tul de sentimentul ansamblului, așa încât piesele de știnere ale acestuia sunt absorbite de o imagine ică, inalienabilă, a cărei verificare (și actualizare) nu mai este cu nimic necesară, totul nd evident. Desigur, în compartimentele acestei ndiții a strălucirii și excelenței artei, fiecare poate e propria sa distribuie de titluri; pentru mine te exemple în acest sens ar fi *Vremuri grele* și i ales *Marile speranțe* de Dickens sau *Înăstirea din Parma* de Stendhal, acesta pentru egoria primă, „Însemnări de căpătăi” de Sei onagon pentru marea literatură nostalgică și *ctor Faustus* de Thomas Mann, drept capodoperă onstrucției exemplare, ideantice. Există cărți iale care pot fi recitate, fără ca actul reluării să fie obligatoriu și nici interzis, nevoia de ele putând asfăcută uneori doar în amintire pentru ca .ată să oblige la un nou contact direct cu marcle - aș situa în această categorie *Don Quijote de vantes*, *Ulysse* de Joyce Nechemat în *șrână* sau *patul de moarte* de Faulkner, *Siddharta* de .se. Mai sunt însă, între aceste cărți ținând de a absolutului artei, unele la care nu poți să nu te rci mereu care, lipsind, declanșează în cel care i citit cândva, o adevărată criză, o catastrofă a trării; nu mă refer aici la *Biblic*, la tragediile lui nil, la *Iliada*, la lirica lui Sappho sau la *ururile* lui Platon - toate acestea pun în mișcare, u a ne așeza, ca receptori, în planul lor, anisme și relee aflate la limita existenței noastre, ona de contact a imanentului și transcendentului noi, acolo unde își probează adevărul credința că bdem în noi înșine „multă ființă și o cantitate ită de neființă”. Vorbind despre dependența pe e pot declanșa în cei care citesc niște opere și e de integrală condiție umană, atunci, ca exemple rcrăbădării eternei reînnoiri la lectură, se pot

cita, fără teamă de ulterioară decizie în acest tip particular de judecată valorică, Malaparte, cu al său *Kaputt* și *Celine*, pentru *Călătorie la capătul nopții*. De ce acestea, înainte de toate, și nu altele? Pentru că în timp ce toate celelalte cărți excepționale liniștesc spiritul nostru, într-o măsură sau alta, ținând să dea răspunsuri problemei umane, aceste două romane nu fac decât să creeze noi întrebări referitoare la identitatea omului, să ne oblige să ne întrebăm ce este acest om și, de fapt, ce și cine suntem noi înșine, îndepărtându-ne totodată, de perspectiva unor răspunsuri cât de cât stabile. Privim mereu în miczul acestor cărți precum în profunzimea unor prăpăstii care s-ar deschide în noi - golul este, oare, chiar atât de mare, primejdia, frigul, întunericul, oroarea existenței, chiar atât de reale și adânci? Curzio Malaparte, ca și Louis Ferdinand Celine ne mai atrag prin încă ceva: ei sunt părți inextricabile ale propriilor lor opere. Victile lor sunt dovezi a contrariu pentru adevăratele tragediilor pe care le relevă: primul plutește desupra tuturor acuzațiilor deși implicat în cele mai contradictorii politici - al doilea este acuzat sau disprețuit de toți, precum și admirat de toți cei pe care i-a servit sau descris. Un alt exemplu de extragere a intelectualului de sub condamnarea istorică: Ernst Junger.

Cultural - estetic, moral, existențial, creativ - Curzio Malaparte se situează în trei raportări definitive: cu Ernst Junger, cu Giovanni Casanova, cu Louis Ferdinand Celine.

Ofițer nazist, Junger este adorat și omagiat la Paris; aparținând unei armate de ocupație el nu se sfiește să se comporte în familiile franceze de intelectuali întocmai unuia dintre cei ai casei. Este socotit un european de către hitleriști și de către Hitler, de antinaziști, de personalitățile care aparțin perioadei confruntării militare totale a sistemelor și de oamenii ce au edificat colaborarea continentului și pacea, atâta câtă a fost, a ultimilor cincizeci de ani. Malaparte pare mai puțin norocos, întrucât a aparținut unei culturi mai transparente: nu l-au ocolit

criticile și nici închisoarea, totuși el a reușit să atragă aprecieri și avantaje din partea fasciștilor și comuniștilor, a catolicilor și a intelectualilor occidentali de profundă convingere ateistă; a fost egal onorat de stânga și de dreapta politică europeană, ca și de spiritele americane cele mai conservatoare. Cum au reușit acest tur de forță cei doi mari scriitori? Răspunsul nu este dificil de dat: ci s-au retras în noblețea lor incomparabilă, precum în spatele unui scut de protecție, adăpost împotriva dereglărilor, demenței, mizeriilor, capriciilor și răsturnărilor de condiție ale secolului. Vulgaritatea nu are ce căuta în apropierea acestor prozatori de geniu - ori secolul care se încheie acum a fost criminal prin vulgaritate, totalitarist prin vulgaritate, antiuman prin vulgaritate. Același secol face acum ca democrația să eșueze în câteva din țările nou eliberate, ca urmare a aceleiași vulgarități, fabulos explozivă, de exemplu, în România. Subtilitatea gesturilor lui Malaparte - fie și povestite de el însuși - mai curând decât cuvintele sale, eleganța retragerii într-un onirism care nu diferă de realism decât prin finețe, în cazul Junger ajung să spună totul despre noblețe. Să nu uităm: în procesele postbelice, intentate criminalilor de război, dintre acuzați lipsesc în chipul cel mai remarcabil toți membrii marii nobilimi a continentului. În plus, noblețea încamnă eroism, atât de necesar popoarelor în criză, charismă, atât de importantă într-o lume a diminuării puterii de judecare și deci a obiectivității, dar și un parțial control al angajării. Nobilul nu poate fi niciodată contaminat de principiul marilor numere - de aceea el este puțin primejdios pentru politica maselor, infinit dominantă astăzi. Hannah Arendt spunea, despre Louis Ferdinand Celine, că el nu a fost dur atacat sau pedepsit pentru antisemitismul său întrucât aceasta nu era niciodată o adevărat serioasă, în toată violența sa, și deci se dovedea prea puțin periculos Celine este însă integral un plebeu, așa cum Malaparte este un aristocrat - ca rezultat, deși ambii ne lasă imagini absolute despre monstruoșitatea continuă prezentă în om, Celine se recunoaște parte a acestei monstruoșități, de care Malaparte se separă (și nu totdeauna spre gloria lui), dar în timp ce primul abundă în străluciri de stil acoperind insignifiante, cel de-al doilea are continuu, în scrierile sale, esențialitatea unui text dantesc. Ca și conaționalul său, rafinatul și nobilul Giovanni Casanova, Curzio Malaparte disprețuiește prostia - imoralitatea și alienarea îi apar primului drept comice, iar celui de al doilea drept tragice. Ambii profită de ele, însă în maniere diferite. Nu poate să nu îți vină în cap întrebarea: cum ar trebui să procedezi tu?

minimax

vine-ai venit, bine-ai venit! Uite-așa de Gică contra, să rimeze! Într-o vreme când parecă altele, dar cu totul altele sunt necazurile și rile care ne macină viața cea de toate zilele și le, hop că poporul telespectator românesc este uit din resemnarea-i mioritică de vigilența unor ti isteji care trag vântos semnalul de alarmă să rească naibii odată tren(d)ul ăsta ducându-ne-n anic. Că după ce ne-a vrăjit cu Boni-Bon, Aqua în trei culori și multe mărgelice cu scilicite, ca să a pă șestahe paradeaua la fierul vechi de pe ul Patrici, Occidentul ăsta, sau ăla, da' putred, entul ne mai și pervertește ființa națională intr-domici. Ca și cum nu ne-ar fi ajuns ce ne fac ii și iganii și jidanii, și martorii lu' Iehova, na in mai tre' să-i suportăm și p-ăștia de li se zice-elul că de rușine îi se punc cărel la limbă cân' ici pe nume, poponarii naibii! Da, da, ai naibii, credința noastră strămoșească și Maica ră, Biserica Ortodoxă Națională Română, care derul spiritual al poporului român după cum i-n documentele programatice de partid (mă le unui partid), BÖNR nu admite asemenea vnice apucături. Iar dac-au ajuns acum bietii că tre' să-i mai înghită și p-ăștia de li se facele, asta e numa' pen' că actualii guvernanți, i Ocultei, în loc să croiască un plan cincinal și pentru scoaterea Țării din sărăcie, că ne mor ii de foame și n-au ghetute pentru la iarnă, în se ocupe de arăturile de toamnă, guvernanții -au găsit altceva mai bun de făcut decât să modifice iarăși Codul Penal deja modificat în ea homosexualilor. Că, vezi matala, nu ge doar că nu-i mai bagă scurt la bulău, sau

CĂLUGĂRUL DIN VECHIUL SCHIT

de ȘERBAN LANESCU

să-i pună să poarte obligatoriu triunghiul roz, nu, că vor egalitate, să se giugiulească pã strase în vazu' lumii, pliu!, de și se-norc mațele pe dos. C-așa vrea Occidentul! C-așa vrea Europa! Măine or să ne ceară să-i/să le lăsăm să se și căsătorească. Cu acte-n regulă. Cetățene Gicu Pandeles, de bună voie și nesilit de nimeni il ici în cășătorie pe Ion Alumaria? Da! Cetățene Ion Alumaria... Stoop! Doamne, ni se răsucesc străbunii (majoritatea străbunilor) în mormânturi! Numa' că n-o să le țină cu rumâni! Dar în continuare hazul nu mai are cum rezista crispându-se-n scrășnet.

Prompt și la zi cum ne-a obișnuit, caracalezu' de la *Antena 1* a și pus-o de-o garagată cu pretenție de dezbateri publică aducând în fața telespectatorilor reprezentanți ai societății politice și civile, inclusiv un trimis al BONR - mai puțin pe cineva din partea celor vizați de legea (proiect) pusă în discuție. La *Marius Tucă show*, deși au fost și doi participanți care, în mod normal, ar fi trebuit să... facă lumină împotriva prejudecăților ținând loc de precepte morale, prejudecăți folosite în scop politic, s-a reușit încă o dată, părutu-mi-s-a, accentuarea confuziei și, mai departe, ațâțarea în maieră grosolan populistă. Pentru că să vezi și să ascuți cum primitivismul periculos este cultivat sistematic și izbândește mereu cu brutalitate, nu la cărciumă sau la Piața Crângași,

ci în spațiul public-mediatic, să așști cum libertatea (de exprimare) servește rinocerizării și să te amuzi, nu înseamnă decât o recidivă „democratică” a supușeniei ticăloase din vremea când eram toți înghesuți și striviți în poporul unic muncitor. În emisiunea pomenită, miza și ființa, evident politice, erau dincolo de și cu bătaie mai lungă decât problema homosexualilor, problemă folosită doar ca pretext, încă unul, pentru pervertirea valorilor democratice. Și în acest sens se cuvinea lăsat loc pentru un citat din prefața la, da, la *Dicționarul gay* de Lionel Povert tradus în 1998 la *Nemira*. «Guy Hocquenghem, în *Race d'Esp*, descria perfect ce s-a întâmplat în lagărele de concentrare, mai ales cu homosexualii, în urmă cu o jumătate de secol. Michel Tournier evocă și el gropile comune în *Le Météores*. Și mulți alții. Ascultându-i pe unii fasciști moscoviți, sau văzând cum se face „epurarea etnică” în Balcani, trebuie să recunoaștem că nu s-a câștigat nimic. Că totul trebuie refăcut, spus din nou. Ștergerea istoriei nu este o crimă neînsemnată, este cea mai eficientă fărâdelege.» Iar pe canale ca *Antena 1* ș.a. nu se lucrează doar pentru ștergerea istoriei, ci de-a dreptul pentru compromiterea viitorului.

În rest, vorba cuiva, s-auzim numai de bine!

BLOCUL DE MARMURĂ

de IOAN STANOMIR

La finalul articolului *În contra direcției de astăzi în cultura română*, Maiorescu scria: *Ai un singur bloc de marmură - dacă îl întrebuințezi pentru o figură caricată de unde mai poți sculpta o Minervă?*

Blocul de marmură ar putea servi drept imagine centrală în analiza proiectului maioreescian. Un inventar de proiecte se aflase în fața generației pașoptiste, tentată de vizionarismul himeric. Maiorescu se găsește, la rândul său, confruntat cu o opțiune existențială similară - cum să ai succes în tentativa de a oferi spiritului public românesc de la 1864-1867 o pedagogie a trezirii virtualităților pe care le întrezvezi latente?

Mai înainte de a proceda la pedagogia națională, criticul se supusese el însuși în examen atent, reușind să-și disciplineze pasiunile, să-și creeze finalmente un chip al cărui echilibru olimpic a uimit contemporanii.

Jurnalul său, dominat de ariditatea notațiilor cotidiene, dezvăluie un veritabil bildungsroman, la fel de revelator și exemplar ca operă de ficțiune, blocul de marmură liberase în lungii ani de penitență intelectuală și cizelare studioasă un profil clasic. Maiorescu știuse așadar să opereze în planul propriei sale vieți personale o elaborată pedagogie de trezire la viață și educare temeinică a virtualităților, intelectuale, canalizându-le într-un efort creator ordonat, ordonare atât de fascinantă pentru un public încă sedus de negurosul romantic.

Maiorescu s-a înfățișat contemporanilor săi sub adevărate măști, de la imaginea tânărului conferențiar ieșean (satirizat de B.P. Hasdeu), trecând prin oratorul eminent, cu frazare impecabilă, până la venerabilul om de stat ajuns la apoteoză într-o lume (1913) a cărei accelerată schimbare părea a nu o mai înțelege; drumul parcurs de la exuberanța primei Junimi ieșene până la austeritatea mondenă a străzii Mercur dezvăluie efortul unui eu în continuă prefacere.

Dincolo de datarea istorică a opiniilor critice din articolele sale, ceea ce un cititor contemporan descoperă la fel actual ca în urmă cu 130 de ani este implacabilul criticism maioreescian. Acest amestec de polemică casantă și normativitate clasică, exercitându-se sever și fără concesiuni într-o cultură încă lipsită de facultatea aprecierii obiective; și chiar dacă Maiorescu însuși a abdicat de la exigențele originalității, consacrandu-se misiunii sale în plan național, el a reușit să introducă în spațiul public românesc polemica animată mai presus de toate de o viziune canonică subiacentă decât de impulsuri umorale (deși nici ele nu pot fi excluse din delicata-i ecuație a celui maioreescian). Adversitatea unora dintre contemporanii săi derivați și din sentimentul că acel faimos *în lături* avea ca rațiune nu inamicitatea criticului ei, ci imperativul timpului. Bătăliile lui Maiorescu, au fost departe de a fi simple exerciții de stil ale unui tânăr conferențiar, ci tentative de a conferi peisajului cultural o coerență susținută de estetică și o axiologie.

Atunci când sancționa aberațiile *Revistei Contemporane*, Maiorescu ducea la bun sfârșit două scopuri contradictorii: identifica relația dintre determinismul darwinian și excesul de epitețe redundante, și salvat de la uitare, reținându-i în efigii pitorești, pe corifeii periodicului amintit. El le conferea astfel un statut radical diferit de cel inițial, recitind astăzi *Beția de cuvinte*, e vizibilă o transgresare a portretisticii din domeniul strict al criticii în cel al ficționalului. Un lector inocent, ar putea fi tentat să acorde credit lui Maiorescu, văzând în protagoniștii pamfletului personaje a căror literaturitate i-ar apărea incontestabilă. Portretul lui Maiorescu convertește pe V.A. Urechia, enciclopedicului grotesc, într-o siluetă la fel seducătoare literar ca și Vladimir Aleșchin-Uho, creionat de Hasdeu în *Duduca Mamuca*. Portretul

său convertește observația critică în tușă swifitană, eroii săi dobândind dimensiunea de protagoniști ai ficțiunii critice maioreesciene. Pe alte căi, utilizând savant obiectivitatea științifică, Maiorescu își proiectează inamicii într-un spațiu în care concretul istoric se estompează, lăsând loc de manifestare unei mecanicități dezarticulate. Atent la derapajele limbajului, Maiorescu se detașează de ficționalitatea pură doar printr-un amănunt de ordin istoric: căci dacă Marius Chicoș-Rostogan a beneficiat exclusiv de un statut ficțional, hilarul V.A. Urechia-omul a fost eclipsat total de personajul V.A. Urechia, izolat de Maiorescu în insectarul său. Literatura domina finalmente realul. Această strategie a discursului mixt e recunoscutibilă și în paginile din *Oratori, retori, limbuți* - imaginea conturată de scriitor luându-și revanșa asupra faptului brut: injustețea maioreesciană fiind mai persistentă decât concretul istoric.

Impecabilul stilist și autorul deghizat de ficțiuni sunt însă împinși în plan secund în memoria posterității de Maiorescu-doctrinarul; laconicele considerații din *În contra direcției de astăzi în cultura română* schișând disocieră dintre formă și fond putând fi încadrate între paginile esențiale ale unui ipotetic corpus al reflecției românești. Venind înspre politic dinspre cultură, asemeni lui P.P. Carp, Maiorescu a legitimat intelectual o tradiție politică - junimismul - care, confruntată cu radicalizarea spiritului publice de după 1910 a încetat să mai influențeze efectiv direcția de evoluție a societății românești. Junimismul politic, ca tipologie comportamentală și set de valori, nu mai putea supraviețui într-un univers postbelic dominat de paradigma revoluționară. Privilegiind evoluționismul social și legitimismul monarhic, Maiorescu și junimismul au fost incapabili să tranzacționeze cu populism în ascensiune. Dacă destinul s-ar fi dovedit mai clement și i-ar mai fi acordat câțiva ani, Maiorescu s-ar fi regăsit în postura unui P.P. Carp, departe de centrul unei lumi modificate profund și aproape incomprehensibile din perspectiva septuagenarului critic. Prin opera și conduita sa, Maiorescu aparține universului echilibrat și glacial al României lui Carol I, modificat prin efectul reformelor de la 1917.

Și totuși actualitatea lui Maiorescu derivă tocmai din ceea ce apărea vetust la o primă lectură. Moderația și criticismul său, reticenta față de inovațiile violente ale coordonatele unei evoluții organice, sunt argumente pentru integrarea lui într-o familie de spirite conservatoare marcând veacul nostru. Afinitățile cu o școală de gândire engleză relevă consubstanțialitatea unui demers - căci mizând pe organicitate și examenul critic la care supune instituțiile liberale, Maiorescu nu acceptă un feișism al progresului, anticipând o extrem de influentă critică a raționalismului politic.

Prin discipoli fideli ca și prin detractori neimpăcați, Maiorescu domină veacul ce i-a urmat: nu se poate inchipui traicetul unui intelectual român fără regândirea în termeni proprii a ecuației maioreesciene - originea multora dintre excesele intelectuale ca și a echilibrului se regăsește în notațiile sale: *în aparență, după statistica formelor din afară, românii posedă aproape întreaga civilizație occidentală. Avem politică și știință, avem jurnale și academii, avem școli și literatură, avem muzee, conservatorii, avem teatru avem chiar o constituțiune. Rareori enumerarea a dobândit valențe silistice mai evidente ca în acest pasaj, rareori verbul lui Maiorescu a fost mai coroziv. Mai mult decât o forță reacționară (așa cum o plasează Lovinescu în taxonomia sa din *Istoria civilizației române moderne*) junimismul a plasat fenomenul românesc într-o perspectivă de radicalitate critică ce a modificat profund percepția elitelor intelectuale asupra specificului național ca și asupra*

raporturilor pe care autohtonismul le întreține cu modernitatea europeană, atunci ca și acum.

Posteritatea critică a lui Maiorescu, cu valul ei de contestări, prelungeste și după 1917 o dezbateră inițiată la 1867. Postumitatea maioreesciană punctată de contestări recurente, e marcat indiscutabil de momentul 1940: un centenar plasat într-un ciclu istoric parcă venit să invalideze credulul maioreescian - iraționalismul, confuzia etic-estetic, autoritarismul mesianic, crau dominant, spațiul public, situând junimismul într-o marginalitate culturală, atunci când nu polemiză violent cu setul său de valori. Fondul părea să-și o revanșă istorică asupra formei europeanizant. Combătând *Fracțiunea liberă și independentă* de lași, anticipând în agitațiile socializante de după 1877 germenii anarhiei, Maiorescu se disocia programic de tendințele ce vor domina veacul nostru: naționalismul și socialismul, factori de disoluție ai ordinii tradiționale apărute de intelectualul și omul politic Maiorescu. Polemici inițiată în jurul comemorării centenarului promovitalitatea maioreescianismului - generație de generație simțea nevoia organică de a se raporta la un model și polemic, la modelul original. Adversarii și detractorii cu toții apăreau în descendența aceleiași preocupări originare - modalitățile critice modificau, pozițiile se radicalizau dar subiectul disputei rămânea identic.

La 1874, Maiorescu se interoga asupra rașunilor criticii în genere, asupra dificultății de a polemiza între *direcția nouă* și canonul legitim. Abordare vetustă: „*Direcția cea nouă - ni se zice nu putea să se introducă în concluzare pașnică cea veche? Trebuia oare o critică așa neimpăcată în contra celor mai multe forme autorității de astăzi? Admițând chiar transilvănenii scriu rău, că Bărnuțiu nu e om știință, că Șincai nu e istoric, că Societatea Academică e stearpă, că cele mai multe ziare poezia nu merită acest nume, de ce să fie totuși de amar combătute? Tot sunt creațiuni de cultură forme fie și goale pentru primirea cuprinș viitor, tot sunt ceva, sunt un semn de viață și și mai bine decât nimic.*”

Interogația lui Maiorescu scapă contingentului istoric. Este în definitiv o interogație asupra fundamentelor unei culturi - lega maioreescianismului se află concentrat aici, această aparent inocentă întrebare: ce utilitate are actul critic, actul de examinare severă, actul de reflecție dublat de promovarea valorilor - într-un cuvânt, ce finalitate își poate propune critica în cultura justificându-și eșecurile prin eterna viziune a adolescenței și a tranziției către maturitate?

Ceea ce aduce spiritul critic maioreescian, prim-plan este o preocupare pentru construirea spațiului public; mai mult decât frazeologie liberă, invocată spectaculos, contează efortul lungă durată al adevărării fondului la formă. Căci absența corectivului critic, fondul autoritar, pervertește formele importate, aducând producându-se într-o manieră prea puțin dezirabilă sub semnul unui optimism inoportun al „primă din urmă a Europei”. Patriotismul în marginea adevărului presupune luciditatea în confruntarea ciclurilor tranziției.

Atât cât se mai poate vorbi fără a forța termenii „intelectualul” nu se poate defini decât polemizat raport cu o realitate autohtonă invadată de gust și amatorism artistic, chiar cu riscul de a plasa într-o postură donchișotescă. Valorii nu se poate substitui kitsch-ul, în pofida strategiilor marketing, oricât de agresive (și aici demersul recent a lui Nicolae Manolescu dintr-un editor „României Literare” e simbolic). Lipsa de ecuație imediată, nu poate descuraja o tentativă de a vedea durata lungă.

Într-o însemnare din jurnalul său, Maiorescu glosa în marginea condiciunii „intelectualului de tranziție” - idealismul de vorbă nu poate fi înțeles astăzi decât ca corelativ al angajamentului în spațiul public; mult decât construcție, este vorba de o funcție profilactică: „Idealismul nu e așa de important ceea ce săvârșește pozitiv în politică, cât prin ce împiedică, prin înlăturarea acelei vulgarități cel puțin nu cutează să se arate în fața lui.”

FEMEIA - CLOWN

de OCTAVIAN SOVIANY

A deseori, poemele din volumul de debut al Rodicăi Draghinescu, *Aproape cald*, surprind printr-o mișcare de „petc” care imulțază stagnarea într-un univers de o certantă precaritate existențială, secvențe de toian și fragmente de biografic burlescă puse în slă măsură sub semnul derizivului nimicitoare: „put rămâne așa (deși ai impresia că se mișcă), în aceeași poziție, pe peretele sufragericii cegăit/fotografic întredeschisă/in care Grigore ză-tăiată, paznic de seară la oglinzi/verifică imbul de noapte prin fluierita,/temându-se de teri și muieri./Lucra odinioară la fabrica de te/n-a suportat, l-a apucat într-o zi un vârtej/când ferestrele sparte/muncitoarele au sărit în țărire cu lapte,/organizând un concurs de ot./Acum e mai bine, stă drept între ziduri - inzi,/poate să ațipească, să bea o aspirină, să treacă un vis” (Muchia de echilibru). Intenția parei nu este totuși aceea de a contura, în alităii de farsă existențială, pantomimă absurdă iografiilor, de vreme ce realitatea se dovedește țialmente neinscripționabilă („realitatea bruscă pictogramă/un organ imposibil de rotat la ina de scris”), astfel încât poetizările Rodicăi Draghinescu nu vor înlăzria să aluncece spre ionalitate, devenind alegorii ale actului peroral, marcate de prezența oglinzilor textuale multiplică la infinit vidul lucrurilor, proiectând ginile unui infern caricatural, populat de zenje feminine ce evocă zonele tenebroase ale isticului, dar constituie, în același timp, ezentări antropomorfe ale universului scris: „în ana fierbe o smoolă înverzită,/lucrul porosește în rostul lui,/femeile sunt pedepsite, cu toporul/munții de sticlă, pe față au ghirlande rāni:/ în stānga printrē baloane cu apă silită/paisprezece bătrāne împletec lanțuri din e și cărpe/cu care mai târziu legate una de intră-n cazne jucând baba-orba” (Muchia de libru). De aici și prezența, în asemenea poziții, a vehiculelor textuale prin care se izează trecerea din lumea realelor în cea a neal inscripționate, cu o predilecție specială ăru calca ferată care evoca lincaritatea nificantului textual: „Un cal acoperit de mușce, ața gării se opri/necheza lung peste linia tă,/incât nucii din grādina impegatului dor/dădură în flăcări a doua zi./Vagoanle mnate cu cretă colorată/iși disputau poziții dios, amenințând că/se vor despărți în prima (Peste linia ferată). Figurile de copii în de ași tendință de reprezentare antropomorfa a usului textual, iar cultivarea confuziei dintre l și păpușă nu face decât să accentueze asupra ăterului de simulacru al semnelor scrise: „Mă ag imaginii din față/privesc pe fereastră/mā cientez, număr oamenii străzii/fredonez, dar ezist tentații:/doamna... e păpușă sau?/femeia ichi sedefii îmi zâmbește disprețuitor/nu. e lul meu, doarme./da ce-ți pasă matalc?” (otipoza). În vreme ce textualizarea apare ca un „mincinos” (adică diabolic), care produce ențe ale viului și ale vieții, împrumutându-i scripturant ipostaza vrājitoarei malefice: „doarme - sare mama ca o leoaică /aleargă de la un capăt la altul, tipă/să își ască copilul/sil zgăltăie, rāde, sughite. copilul, ul de cărpe/se zbărcește sub ochii noștri, se te/precum molia atiosă de pierzanie./după l zgăltăituri capul se lasă într-o parte/in același l femeia răcește/aruncând peste mine o plasă ăitoare:/Ea mi l-a omorât! ea! puncti mână pe oare” (Hipotipoza). Și, începând de aici, ozițiile din *Aproape cald* se vor converti în ărieri ale unor excursuri în spațiul oripilant al turalității, populat de reprezentările apei tuare” (care aduce sugestia „morții în text”) de e ce dezobiectualizarea realului se desfășoară ălel cu derealizarea scriitorului care ajunge să nfrunte cu propria l latență, evocată de nea oului: „ne despărțim/intr-o apă groasă. leneșă/picioarele seacă. abuzilca cerșesc. ez aerul, hārtia necurată. dau de o ușă într-altă încuiată,/mătāsoase dureri de femeie

insărcinată./mi-e frică. un ou îndărjit mă cuprinde./căldura se sparge, fumează, arde./lungi tuncle jupoaic pereții de var./măreție satanică, o ploaie de întuneric și abur/cu propriile buze scrijelindu-mi față” (Mānie salvatoare). Producția textuală va avea astfel caracterul unei „lepădări” (sau mai degrabă al unei „desfaceri”) de sine, pe parcursul căreia ego-ul devine principalul actant al unui proces de scriere-ștergere, care îi conferă poemului aspectul veșniciei ciome ce poate fi gomată și reinscripționată la infinit: „pupilele imaginii sub praștia enigmei se sparg/scriu și șterg. dezinfectez fosilele/unci migrații femiine, mă inșep într-o/ășchie ascunsă în hārtie. două-trei păcături/incolore, în care-mi rămān fără sensuri atāte mașinații sonore./le împrāstii pe hārtie, colaborez cu destinul/inventez o hartă, un câmp de bātālie pentru/propria-mi lașitate, o sumă a intālburilor cu instinctul./imi aud somnul behāind/de frica vegetației slobode./spintec de jos în sus dezordinea/mā mint.eliberez veștile de fericire/sādesc o altă umbră, o altă lepădare de sine” (O altă lepădare de sine). Acum va fi invocat vortexul textual care traduce dinamismul absolut al artefactului textual ca și drama scriitorului prins în sarabanda nesfârșită a scriiturii, concepută ca o producție de obiecte evanescente, de o contrarianță cirogenitate: „Mā scutur de vorbire/urlu până la sughi/cātă decență, cātă decență ./când eu de fapt sunt episodul/unui vāncej de morți și vii/mārturisind cu unghiile surzenia./extazul unui alt fel de trup, în care uimirea îngroapă ceasuri sparte” (Ilustrație din foar). Autoarea va propune reprezentări ale universului scris care sugerează înecul sau combustia lenă ori va imagina veritabile suplicii scripturale, de felul „lovirii degetelor” ce produce ruperi de ritm și accelerații ale textualizării, concepută, în termenii lui Bogdan Ghiu ca o „artă a consumului”: „Poate lovirea degetelor/întāi și întāi/ar deșerta tipātul/atāt cāt să poată praefermea minciuna/cāt să poată deveni urmātoarea oprire” (Urmātoarea oprire). Centrul de gravitate al poetizărilor din volum (venind pe linia „textualismului neliniștit” care transformă actul scrierii într-o aventură existențială) trebuie căutat într-un soi de vizionarism cu accente apocaliptice, care asociază, într-o totală devālmāșie terifiantă și derizoriu, construind „panorame” bāntuite de „cāmpuri energetice” realizate printr-o știință a contorsionilor ce amintește de tehnica Angelei Marinescu. Ele cuceresc prin aerul lor de autenticitate, prin fantezia totală a unui scriptor preocupat în mod evident mai mult de „adevăr” decât de „literatură” și, nu în ultimul rând, semn al unui „feminism” care ține de orizonturile postmodernismului, prin conotațiile lor „subversive” la adresa viziunii falocritice asupra actului scriptural și a literaturii.

Textualismul neliniștit din *Aproape cald* devine în volumul următor al Rodicăi Draghinescu, *Fiecare avem sub pat niște fotografii de care ne este rușine* (despre care am vorbit mai amănunțit cu un alt prilej) o lirică a „impudorii”, căreia autoarea îi conferă forma cinoemului ce nu ocolște amănuntul brutal, uncori chiar trivial, în timp ce excesul frazeologic și gestică truculentă, afișate cu ostentație împing, asemenea poetizării spre un exhibiționism ce ține să se transforme, în cazul acestei poete, într-un fel de a doua natură. Că este așa o dovedesc compozițiile din *Obiect de lux ascuțit pe ambele fețe*, în care voluptatea exhibărilor încearcă să-și găsească justificarea în utopia unei sincerități absolute, ce ar transforma pagina scrisă în psihodrama mișcărilor obscure din inconștient sau în transcrierea pulsionilor care suie dintr-o visceralitate în suferință. O asemenea sinceritate superlativă sfârșește însă (și abia din acest moment „impudorii” Rodicăi Draghinescu devin cu adevărat interesante) prin a face problematică însăși idcea de autenticitate. Confesiunea se convertește astfel într-un spectacol orchestrat cu o remarcabilă știință a grotescului (ce măsoară distanța dintre vital și intelectual) sau a schimonoselii: „singurătatea mea și-a aruncat chiloții în stradă/ne-am hotărât să

purțăm totul direct/ (istoria mișcării și gloria ei pot fi toastate pe larg/rememorate între prima bancă din parcul militar/și prima bancă din tribunal/la mijloc o sfoară cu chiloței negru regal” (Privirea nu prinde chiar tot). Poemele autoarei vor avea în consecință tot mai mult aerul unor „puneri în scenă”, constituindu-se într-un balet burlesc în care accentul e pus pe mimarea dezgolirilor și a actului autoucișigă între care există de altfel un perfect izomorfism, de vreme ce nuditatea reprezentată condiția prealabilă a „morții în text”. Eul scripturant împrumută acum identitatea unei Karenine trecute prin operațiunea nimicitoare a deconstrucției, care interpretează cu mișcări de stripteusă sau de dansatoare de circ, șarja cemonice sinucigașe a inscripționării, către care trimite simbolistica „lineară” a căii ferate: „Mā întind pe linia ferată/CE LUNG ȚI-A CRESCUT PĂRUL/imi spunc bărbatul prin telefon/apoi mult mai încet/ESTI ÎN PUSTIE/TRVERSELE S-AU TERMINAT/IAR ROCHIA DIN USA LOCOMOTIVE/NU TE-A FĂCUT NICIODATĂ MAI TĀNĀRĂ/CE LUNG ȚI-A CRESCUT PĂRUL (Ce lung ți-a crescut părul). Textualizarea va căpăta, de aceea, dimensiunile unei alchimii negative, al cărei produs este „sperietoarea frigidă”, replică în registru caricatural a „figurilor feminine ale Poczici”, dar și reprezentare a morții. În acest context, imaginea sângelui se concentrează mai ales în simbolismul „petci” (care sugerează mecanica transformărilor textuale) și apare ca rezultat al unei compresii superlative ce produce risipa umorilor vitale, provocând totodată „incastrarea” scripturului în bidimensionalitatea universului scris convertirea lui într-un „obiect de lux ascuțit pe ambele fețe” care e totodată calamus și falus. „Moartea în text” metamorfozându-se astfel într-o virilizare burlescă a eului scripturant care se integrează în ierarhia falocratică a papirosferei și dobândește însemnele unei suveranități derizorii: „Am fugit o noapte întregă/primăvara rudefe sacrifică iezi blānzi/mā întind pe linia ferată/când mă voi ridica/voi fi fericită precum/un obiect de lux ascuțit pe ambele părți/(...) prin sângele meu oameni cu șepci/de la Fundația Fotografia Vic/Au adus în mărfare vapoare și bărci/sā aștepte refluxul /ATĀTA SĀNGE!” (Taior XL Ecosez). Cu atât mai mult cu cât ea se înscrie în ordinea fantomatică a spațiului textual, populat de siluete asexuate, căci exhibiționismul profesat în poemele Rodicăi Draghinescu nu duce decât la revelația vacuității, concretizată în lipsa de sex. Iar rochia nu reprezintă decât un travesti scriptural care disimulează nihilitatea, o nihilitate care îmbracă aici aspectul figurilor feminine ce execută dansul parodic al suicidului, care e în același timp acuplare, o dată ce trenul reprezintă în acest context, imaginea caricată a unei virilități superlative: „Mā întind pe linia ferată/tip ascuțit la mode de chez nous/in partea de sus a cerului bate vântul/rochia mea funcționează ca un apartament /din care au plecat stāpāni/iar hoții beau coniac,/înainte de a fura/din pricina lunii încerc sentimentul ca un cal troian/apoi cu o mișcare bruscă/mā ridic până la jumătate/femeia din mine își aruncă baticul în bălării/SĀ-ȚI DAU RETETA PREFERATĂ/MAI ÎNTĀI TREBUIE SĀ STAI ÎNTR-O POZIȚIE SACRĂ/SĀNGELE TĀU ARE UN ASPECT EXTREM DE PLĀCUT/E TENTANT PENTRU TINERII FOTOGRAFI” (Poziție sacră). Repetarea la infinit a aceluiași spectacol, transformarea dezgolirii sinucigașe într-o mișcare perfect stereotipă duce însă la convertirea sincerității totale pe care o clamează autoarea în obiectul derizivității și al caricării. Căci o atare sinceritate nu este posibilă decât ca nimicire de sine, iar dezideratul autenticității nu-și găsește satisfacția decât prin intermediul farsei enorme, dezvăluind precaritatea ontologică a subiectului liric care nu există decât în măsura în care își exhibă propria nihilitate. Ceea ce accentuează încă o dată, dacă mai era necesar, dimensiunea tragică a bistrionismului din poemele Rodicăi Draghinescu, care propun ipostaza insolită a clovnului feminin, antrenat în mișcarea apocaliptică a nimicirii și autonimicirii prin rās.

tatiana rădulescu

Poeme

Uneori nu cuvinte rostești
ci lame de gheață.

Ele hântuie cărțile ce s-au citit
dar pe care nu le-a rostit încă nimeni.
Ah, câte cărți prefiră-au prin litere
privirile noastre suind
din carnea ce tristă și-a-nchis
porțile-paveze.

Numai puțin de cerni acest gând
cu speranța că el va uni
un imn dintr-un ev muribund
cu inima cicatrizată a
cărților nerostite.

Și totul se-absoarbe
în unanimul tumult
al pădurilor, al ierburilor, al
semințiilor, toate încăpând
în litera de căpetenic, Alpha,
în făptuitoarea Omega.

Printre poienile lui Aprilie
pașii i-ai resfirat.

Bine de tine- îmi zic
cât sui sărbătoarea
în scripceții amurgului, pe culmi!

Primăvara și-a scos
din umede brazde
și-a resfirat până în plăsele
plantele - daruri și arme.

Sunt ale ei și ale bătrânului Marte!

Tu îți ridici pumnii
pentru ca marele sceptru
să învieze și el, precum
firul de grâu - la vedere.

6 Multa recoltă-și rostește-n pământ
cântecul de Înviere, cântecul de

plenară supunere, cât
omul cu voce năpraznică se decide
să-ngâne
colindele Paștelui.

Ci pășiți pragul înrouat al crângului
și pașteți oile mele!

Nu știu cât pot
depărtările să ne unească;
nici o retorică nu le încape;

poemul rostogolește stânci
în așteptarea ta și urnește
nopti gloduroase, nori de tuș
funingini toxice, abisuri.

„Pe fiecare pagină
adună-te, Doamne, din ploii
din Delte fecunde
din ierburi și pomi stihiali
care urcă
bolte și bolte de ramuri!“

Poți să mă strigi cum dorești,
citesc pagina smulsă
din febra îndoielii.

Astăzi m-ai pus să vorbesc,
liber haloul cuvintelor mele
găsească vreo noimă-ntre brazde,

în spuza lucrărilor lumești
ori pe buzele pruncilor care îngână
laptele mamei, cântat
o dată cu valul de sânge amar al
răbdării.

Îți numără filă cu filă
- un imn după altul -
Încăpător ești de lauda lumii,
de flacăra-aur ce crud întetește
lumina, din zori la amurg.

Dar voi care tăceți,
jivine cu blană, cu solzi,
cu aripi, cu scânteii,
încotro v-ați menit vespérala risipă,
cântarea ce trebuie-a fi
până în veac răspicată?

În volbura gurii acum prisosesc
cântările-ndemnuri. Ci tu
ce domesticul retor învoci,
cheamă, mai bine mulțimea de scribi
să-ntărească
unne pe pietre, pe discuri, pe table
Noimele, runele, fi-vor cu spor
hrană mulțimilor.

Ave!

Tu privești
și iei seama
unei lumi fără fiare
ori domni luminați.

Pace câtă singurătate!
În mijlocul mării înalți
imn tinereții.

Eu port veștile,
în ele-s bogată;
cuvinte mănoase
ivesc
acestor zile temei

și acestui veac ce-și prefiră
semințe de grâu în silozul
încăpător al speranței.

În lături spinii!
Vântul pe fruntea mea a bătut
în dangătul de țărăni
și nu de cenușă.

Mo:
„Îngerii își păstrează locurile străvechi
De miști o piatră doar, fâlfâie o ari
Voi cu chipurile voastre înstrăin.
Pierdeți acest moment splend
Francis Thomp

Nu știu și nu înțeleg adâncimea
sommelului care capcane întinde;
văslesc mâinile slabe, văslesc
razele duble, privind
măluri și ochiuri de ape.

Tremură toți cei ce gândesc
că într-o viformiță de cuvinte
sommelul pe sine s-o sparge, o dată
cu visul desprins de pe ființă.

Nu dormi, nu cânta, ci rostește:
„veniți mâine seară
să aprindeți lumini,
miezul căldurii lor cheme
fluturii-n haite!“

Cuvântul se va auzi
țipăt sfașietor în câmpie
spectru ori pasăre - prada-și
așteaptă.

Atunci omul vegherii
își va ascuți creionul de piatră,
atunci sacrificatorul își va petrece
pe cremeni
cuțitul nu, limba.

Se cuvine
ca spada în ierburi s-o culci
să strălucească în verdele crud
în smarald vegetal.

Haloul albastru
se desprinde din bulgării gliei
și se țese cu alte lumini, mai bogate
sub fruntea veacului care trece.

Altul se va înfiripa
în flacăra besmetică, în freamătul ei
dinspre apus
când vor bate
din clopot de bronz
aprigi heruvi.

ATICISM ȘI ASIANISM

de OCTAVIAN SOVIANY

Ncîndoielnic, eseistica domnului Alexandru George se revendică dintr-o anumită tradiție raționalistă a culturii române, pentru care faptul literar e perfect reductibil la structurile intelectului, solidar cu acea *claritas* despre care vorbeau cugetătorii Evului Mediu și cu un clasicism de substanță în care putem recunoaște lucrarea fondului nostru latin. Aici și nu în altă parte trebuie căutate rădăcinile „spiritului critic” pe care eseistul îl opune „evlaviei” ce alterează grav percepția fenomenului cultural, transformând în „lauda hiperbolica” și „fudulie subculturală”, adică în semnele unui anti-europenism sui generis, de vreme ce - consideră Alexandru George - „probabil că suntem singura țară din Europa în care evlaviază (tradusă în formule de adorație bombastică și sterilă) înlocuiește spiritul de examen și critică serioasă”. Opoziția dintre spiritul critic și fetișismul patriotard nefiind în cele din urmă decât aspectul particular pe care îl dobândește în procesul receptării antagonismul ce contrapune filonul raționalist și misticismul degenerat, aticismul și asianismul (sau - în termenii criticului - „barbaria scitică”), deoarece „evlaviază” pe care o înflorează autorul Clepsidrei cu venin ține de orizontul omului asiatic, repliat (așa cum arată G. R. Hocke) în lumea propriilor sale fantasmagorii și dovedind o insașiabilă bame de aparență, ce nu întârzie să ia - în contextul românesc - turnura „fandacșiei” care, la rândul ei, poate degenera (așa cum o dovedesc periodicele noastre „mineriade”, bunăoară) în formele cele mai maligne de rinocerită. Acestor modalități degradante de misticism, Alexandru George le opune spiritul critic, care, ca manifestare supremă a libertății interioare, se ridică până la altitudinea unui act existențial și devine - chiar atunci când exprimă o judecată defavorabilă - nu mai puțin un act de iubire (pe linia aceluia *amor intellectualis* în care Ortega y Gasset descoperea esența însăși a criticii), de vreme ce adevărul critic este cel care își exprimă atât de deschis părerea „încât cel supus criticii să ajungă la convingerea că opinia aceea este adevărul operei sale”.

Expresie a iubirii de adevăr, în care se afirmă plenar libertatea spiritului, eseurile lui Alexandru George vor fi, așadar, „critice” în cea mai pură tradiție maioreșciană, guvernate de un patos al împidității care presupune afirmația ranșantă, formulările lipsite de echivoc. Căci - așa cum procedează orice spirit raționalist - autorul refuză frazarea învăluită sau metafora critică, optând pentru sentința cu severități de literă linească. Această eseistică, ușor escărnată, ce își cenzurează cu obstinație tentația ludicului, a arabescului sau a aligramei, trădează astfel o nedisimulată roare de asiatic de unde judecățile, mai severe chiar decât par la prima vedere, la dresa călinescianismului, privit cu

asprime mai cu seamă din pricina propensiunilor sale către baroc (sau cu alte cuvinte spre asiatic). Căci - în ciuda excepționalelor sale calități de „critic-artist”, pe care Alexandru George nu i le contestă cătuși de puțin, ba dimpotrivă - „divinul” nu este totuși, din perspectiva comentariului din *Reveniri*, restituiri, revizuirii, decât „un mare intuitiv, promotor al subiectivismului și al soluției «geniale», un spirit străin de tot ce ținea de metodologie, de știința seacă și documentarismul pur, promovând în schimb, fantezismul, capriciul, vivacitatea expresiei, împinsă până la soluția «metaforică», de natură să înlocuiască concluzia întemeiată și demersul riguros”. Nu este însă mai puțin adevărat că aceste considerații circumscriu perfect și limitele „metodei” lui Alexandru George, limite, în fond, ale oricărei lecturi saturate de raționalism, care se subordonează dezideratului maioreșcian al „justeții”. Și poate că nicăieri principiile care structurează demersul interpretativ nu sunt așa de transparente ca în observațiile despre *Cel mai iubit dintre pământeni* în legătură cu care eseistul nu se sfiește să spună că „este o rușine pentru literatura română”. Iar ceea ce îi reproșează Alexandru George cărții lui Preda este în primul rând lipsa de „adevăr”: cartea e privită ca o reconstituire falsă și incompletă, abundând în clișee de o deconcertantă banalitate, a „obsedantului deceniu”. În timp ce croul său principal, deși se dorește un „reflexiv” nu e decât „un plebeu incult și vulgar, cu o permanentă privire asupra lucrurilor «de jos»”, un individ „cu o psihologie curioasă, frizând patologicul, ca și partenera lui de viață (...) un tip sado-masochistic, bucurându-se adică de plăcerile împreunării doar în condiții de violență și autoviolență”. Atmosfera narațiunii i se înfățișează lui Alexandru George drept una de vulgaritate și de „topârlanism literar, etalat în stilul romanului de duzină”, expresie a unui „naturalism degradat”, vizibil și în gesturile croulor, care „rânjesc”, „se holbează” sau „își belesc ochii”, atunci când nu se dedau, pur și simplu, „păruicelilor casnice”. Nu se putea, firește, ca autorul comentariului să treacă cu vederea senzația de neverosimil pe care o dau unele episoade (de la „bătăliile cu șobolanii” la bine-cunoscuta scenă din teleferic), astfel încât dosarul cărții lui Preda nu întârzie să devină extrem de bogat în argumente care încearcă să susțină judecata critică fără drept de apel: Cel mai

iubit dintre pământeni este un eșec grandios (...) depășind cu mult accidentul posibil în cariera oricărui profesionist al scrisului de a da o carte proastă”. Cu atât mai mult cu cât romanul se înscrie în detestata categorie a asiaticului, din moment ce pentru Alexandru George ea reprecizată „expresia supremă, până astăzi necălată a unci (...) invazii barbare, scitice, a vulgarității tratate cu complezență, ba chiar cu o satisfacție josnică, specifică literaturii «socialiste»”. Mai este de spus că în analizele sale criticul recurge la o tehnică a „lecturii mioape”, pe parcursul căreia funcționează, în tradiția percepției caragialiene, mecanismele „văzului monstruos”. Autorul având capacitatea de a dilata, cu mijlocele caricaturii, ceea ce i se pare că ar constitui „diformitățile” textului lui Marin Preda și - clement cu totul semnificativ - nici unul dintre reproșurile sale nu este neîntemeiat, cu condiția să-l raportăm la orizontul de așteptare al unui comentator căruia i se pare de la sine înțeles ca această carte să se subordoneze principiului realist al c’verosimilații. Întrebarea care se pune însă este dacă *Cel mai iubit dintre pământeni* se înscrie, într-adevăr, în formula romanului realist, iar noi am fi tentați să răspundem că nu, fiindcă esențială este aici nu reproducerea în spirit naturalist a feliei de viață, ci dezvoltarea unor „teze” legate de „malformațiile” pe care le dobândește conștiința indivizilor în condițiile unui regim politic opresiv până la paroxistic. Preda recurgând, în spiritul „fabulei politice”, la o tehnică a „deformărilor”, îngroșărilor și contorsiunilor care aparțin modelului asiatic sau manierist, caracterizat tocmai prin abandonarea „reproducerii” realiste în favoarea viziunii. Iar lumea cărții este una a violenței extreme, a supliciilor înjosoare și a „șapului ispășitor”, apropiată de universul ficțiunii „ironice” despre care a vorbit Northrop Frye și orchestrată de Preda în tonuri celinicene. Lectura domnului Alexandru George ilustrând tocmai incompatibilitatea dintre aticism și asianism, care marchează o parte însemnată din istoria literaturii române. Și având (deoarece este făcută cu o perfectă bună-credință și reprezintă rezultatul unei opțiuni nu doar estetice, ci și existențiale, ce se cere a fi respectată și de către cei care nu o împărtășesc) un caracter catalitic (și nu „demolator”, căci o carte dacă e cu adevărat mare nu poate fi demolată), pe linia necesarelor revizuirii privind literatura scrisă în cele cinci decenii de comunism.

SEARA PREMIEREI

de BIANCA BALOTĂ

De cum intră pe ușă se produce, ca de obicei, un ciclu de catastrofe instantanee, simultane și miraculoase: lucrurile sar singure de la locul lor, zierele zboară în aer, cărțile se rostogolesc de pe etajere, covoarele își fac de cap și au ambiția să devină gigantice suluri de papirus, obiectele vrăjite, fascinate i se așază în cale, se răstoarnă, se sparg, se dau de-a berbeleacul. În timpul ăsta, profitând de neatenție, copiii tropăic cu picioarele goale pe cimentul din bucătărie, beau cu voluptăți clandestine apă rece direct de la robinet, și mâine vor avea galci, telefonul și soneria sună ca apucate deodată, Maricica rămâne în ușă, cu mâna la gură - deși e la noi de doi ani și ar fi putut să se obișnuiască, mirarea continuă să o imobilizeze. În rest laptele dă în foc, umple casa de fum, totul chiuic, huruic, țiuic și din mijlocul haosului, mai exact de deasupra lui, Alexandru, care nu-și pierde capul cu una cu două, de cum dă cu ochii de mine mă consideră dezaprobat:

- Și te rugasem să nu te agiți! apoi mai uman: Înțeleg trac, trac, dar... puțină stăpânire, ce Dumnezeu... Uite în ce hal arăți! Parcă era vorba că te duci la coafor. Tocmai de acolo vii? Ba da, se vede, cum să nu... nu e rău deloc! Noroc că spiritul lui progresează rapid și peste o clipă a și uitat despre ce vorbeam. Deci, mergem mai departe cum putem: ameliorăm dezordinea, stăpânim copiii și cu ajutorul Celui de sus se face seară. Seara premierii. A mea! A mea? În ultima clipă mă mir, mi se pare neverosimil că am scris o piesă, că se va juca astă-scară... Unde am găsit zilele, orele, secundele necesare, în vacamul în care trăiesc? Și totuși... Iată că actorii au intrat în scenă, au ieșit, au rostit cuvinte care - când reușeam să le aud - mi se păreau vag cunoscute...

Între teatru și Capșa evoluăm zgomotoși, rădem tare, ne strigăm unul pe altul, ne aruncăm vorbe de duh, Alexandru ne întrece pe toți. Îmi trece prin minte că s-ar cuveni să fie ceva mai reținut în entuziasmul lui, fiind din familie, în timp ce încerc să mă concentrez pe o frântură de luciditate și să-mi dau seama dacă ceea ce s-a petrecut a fost un succes sau un fiasco. N-am timp să ajung la o concluzie, căci iată-ne ajunși și am nevoie de abilitate, amabilitate, grație, spirit, conversație și tact, ca să-i pot așeza pe toți într-o ordine dinainte stabilită (firește, de ci): prietenii, antipatii, simpatii, vanități, velleități, susceptibilități, gelozii. În focul și emoția organizării, unul singur îmi scapă: Alexandru, care se așază bine dispus, incântător, spiritual și foarte foarte agreabil, exact acolo unde nu trebuia... Îi fac semn discret și-l aud adresându-mi-se în gura mare din celălalt capăt al mesei:

- Ce-i, draga mea, vrei să-mi spui ceva?

Nu, nimic... doar că mă doare capul, mă doare îngrozitor, se descompune în circa 180 de bucăți, care se îmbucă apoi la un loc mult prea strâns. Firește însă că nu-i spun nimic. Prefer să râd, să glumesc, mă dovedesc receptivă la galanteria pedantă și plicticoasă a vecinului meu din dreapta, înghit cu atenție, cu evlavie, teoriile răsuflăte cu care mă onorează cel din stânga, în pauze filtrez cu juncle-prim, evit privirile zaharisite cu care mă urmărește marele personaj prezent aici printre noi, conștient de faptul că prezența lui ne ferește pe viață, am aerul că mă delectez cu anecdotele care-mi strepezesc dinții, nu înțeleg o iolă din avalanșa de erudiție care mi se abate pe cap de vis-a-vis, dar zâmbesc tot timpul și am o singură grijă: să nu-l scap din ochi pe Alexandru care e scânteiilor, fermecător cuceritor, dar știu că pe o lecție bine învățată pe dinafară că trebuie cu orice chip să surprind exact momentul (câteva

minute în plus pot fi nefericite) când a băut suficient și să intervin discret și afectuos.

- Drama comunicării... îmi explică savant și îndatoritor dl. Sinei... și eu, cu un zâmbet subtil, sunt întru totul de părerea lui. ...brânză, fructe, cafea.

O clipă de relaxare. Coniac (atenție!!!). Se pare totuși că n-am surprins momentul exact - nu mă concentrez suficient!

Când ieșim e o noapte de iarnă caldă și ninge delicat, efemer.

Îl caut din ochi pe Alexandru. A rămas într-un grup mai în urmă... Mergem încet, umanizați de epuizare și puțin melancolici și mă gândesc ca la o minune, ca la un miraj, ca la o țară îndepărtată și inexistentă la apartamentul nostru cald, liniștit... sau aproape. Când tocmai se răspândește zvonul că, nu se cunoșteau cauza, Alexandru are un conflict cu un reprezentant al ordinii publice. Câțiva dintre noi, prietenii, ne mobilizăm și ne apropiem prudent de locul incidentului. Întrebăm dulceag despre ce e vorba, intervenim cu mimici amicale menite să imblânzească intransigența polițistului, îl ascultăm aprobator cu stimă și respect, ne destindem la flacăra umorului său robust și cazon, descoperim în el un înțelept ignorat, îi strângem mâna cu certitudinea că vom rămâne prieteni pe viață și... totul se aplanează. Numai că între timp Alexandru a devenit intransigent, nu admite procedeele, nu mai e dispus să înghită, vrea cu orice preț să fie condus la circa de poliție și să se vadă acolo de partea cui e dreptatea.

...Ne regroupăm din nou forțele, ne divizăm efectivul în două corpuri de atac înzestrate cu strategie și tactică, prudent, cheltuind cam tot atâta inteligență și violență, câtă a fost nevoie pentru luarea Troiei, îi îndepărtăm pe adversari. Destinul ne aduce în cale un taxi și... ajungem cu hinc.

În poartă Alexandru socotește că cele două etaje sunt o încercare prea grea pentru mine care am trecut prin atâtea în seara asta și își punc în slujba mea brațele sale; iar eu care știu de mult că destinul nostru este comun, găsesc inutil și mă mai împotrivesc. Urcăm într-un balans riscant, la un pas de moarte. În hol emoțiile multiple mă prăbușesc o clipă pe un fotoliu. Eroare! Când mă dezmeticesc e prea târziu. Alexandru care susține că m-a urmărit toată seara și că a observat că n-am mâncat nimic e sigur că vreau o gustare. Știe și ce vreau. Dar, nu! să nu mă mișc! O pregătește și mi-o aduce el, cu orice risc. Și riscurile abundă. Sparge în trecere câteva obiective - eu mai apuc să strig resemnată, cu voce sfârșită de final de act: „Te rog, fără vărsare de sânge” - întoarce camera și bucătăria pe dos, și-mi depune la picioare pe o tavă o cină copioasă, pe care o mănâncă distrat, în timp ce-mi explică pasionat și convins, aprins și convingător, cum numai el știe, în ce constă greșeala esențială a politicii noastre externe. Înainte de a adormi l-ar interesa să știe dacă nu cumva m-ar amuza o plimbare nocturnă prin zăpadă? Și în aceeași clipă îi aud respirația liniștită și egală - singurul lucru liniștit și egal din viața lui. Mă strecoar afară cu precauții de pisică. (Are un somn ușor și fragil).

Refac dezastrul din bucătărie. Mă destind zece minute într-o baie caldă. Nu mă mai doare capul. Mă uit în oglindă. Copiii dorm. E o liniște desăvârșită și desăvârșită pace, desăvârșită armonie.

Întru încet în biroul meu mic, de fapt, „birou” este un fel pretențios de a numi cămăruța de serviciu, izolată în fundul culoarului, aprind veioza, îmi aștern patul pliant - vreau să fiu singură - mă întind în

așternuturile reci, iau o carte și în răstimpuri ascult respirația egală, liniștită a casei mele care doarme. Închid cartea, și hotărâsc că e momentul să iau un somnifer, dacă nu vreau să petrec o noapte albă... Ușa se deschide și intră Alexandru pe jumătate adormit. În somn a simțit golul de lângă el și pentru că nu poate suporta singurătatea a venit să mă caute. Se strecoară alături de mine, stinge veioza, mă ia în brațe și în aceeași secundă, îi aud respirația egală și liniștită... la început, amplificându-se apoi, devenind curând uruitul unei bărci cu motor.

Stau în întuneric nemișcată (ca să nu-l trezesc), cu spatele lipit de peretele rece, cu brațul lui sub gât, neputând să ating perna, cu cotul lui tăindu-mi respirația și simt cum mă prăbușesc, printr-o rotire amețitoare, într-o fântână adâncă; mă agăț în panică de umărul lui și de îndată mă liniștesc, iar în momentul următor plutim amândoi pe suprafața neclintită a unei mări însoțite până în străfunduri, acolo unde alunecă pești roșii peste boabele aurii de nisip.

PEISAJ CU INGERI

Gerul uscat, citadin, cu proporții de catastrofa, pustiește în suflet până și nostalgia estivală. Pe străzile goale, prăfuite de o pulbere nestatornică, o babă iucotoșinănată neverosimil în straie încropite își târșăie papucii cu resemnare, Dumnezeu știe unde. La colț vântul și-a făcut un vârtej și plămăiește un ciclu de metamorfoze albe, absorbite instantaneu de o gură de neant. O pisică roșcată a succumbat peste noapte la rigolă și a rămas acolo, într-o poziție rigidă, până când, iată, o ceată învingătoare de frig o agață de capătul unei nuiete și o duce într-o procesiune funebă s-o arunce în Dâmbovița.

Un dulău murdar, cu ochi urduși și triști de o frapantă umanitate a terminat de scotocit într-un coș înghețat de gunoi și își linge duos plăgile dureroase.

Timpul și-a pierdut dimensiunile și o păclă cenușie îi înstrăinează peisajul, și se lasă greu pe inimă și își strecoară o îndoială: e amiază, e seară, e sfârșit de lume?

Copaci goi, cu crengi ce sună uscat - ca o loacă de vecernie.

În depărtare schelete de fier, poduri solitare, pe deasupra cărora alegă bezmetic, purtat de vânt în închipuirii lăptoase și destrămate, funul unei locomotive care tirăște extenuat după sine vagoane cu pasageri somnolenți și apatici.

În fundătura străzii două mogăldete trag de sfoară o sanie mare de fier ruginită. Una poartă o căciulă împletită din resturi de lână multicoloră, mâncată de molii, care îi alunecă peste ochi. Din când în când scoate o mână mică și roșie dintr-o destrălmătură de buzunar și cu un gest stereotip și grav și-o împinge spre ceașă. Poartă o închipuire de palton, un trofeu impresionant cu mâneci prea lungi. Și-a ascuns pumnul înghețat în mână și a prins prin ea capătul de sfoară la care se opintește din greu. Călărită mogăldeață, mai mărunț, agățată și ea de sfoara saniei, pășește înimos, cu pași de vrabie, într-o haină bărbătească până la călcăie. Au încălțările învelite în cărpe și din cele două nasuri cu aspect de cartofiori degerați se preling două firisoare șterse din timp în timp de mâncile destrămate.

La colț s-au oprit o clipă pierduți peste gardul de nuiete, dincolo de care clipește roșu în depărtare un semafor. Cine știe ce-or fi văzut în lumina incertă, că s-au pornit deodată să îngâne cu voci subțiri, tremurate:

Vine, vine primăvara
Se așterne-n toată țara...

VIFORNIȚA

de MARIANA JUSTER

S-a întâmplat cam pe la jumătatea lui octombrie. Era într-o zi de iarmaroc, la spartul târgului, când evreii aveau și ei dreptul să umble prin obor.

Bătrânul Iosif Cohen se aduse anume într-acolo, ca să-i întâlnească pe foștii săi mușterii de picilele, ei să caute pe un anume militar venit din Transnistria. După spusa unora, Gică Vălcănu, fiul diaconului din târgul de unde fusese izgonit, ar fi venit în permisie, nu de pe front, ci dintr-un loc dintre Nistru și Bug. Acolo își făcuse serviciul militar ca ofițer. Tot așa oamenii mai știau a povesti că zăiatul diaconului, fiind om de ispravă, devenise comandantul lagărelor și că acolo ținea în mâini pâinea și cuțitul. Mergea încă vestea că a dus coanai diaconese și ibovnicilor puzderie de daruri, giuvaieruri, haine de blană și ce nu!...

În mintea bătrânului Iosif Cohen, care-l văzuse pe Gică crescând și jucându-se pe toloacă cu fiii săi, colți nădejdia că totemai de la el ar putea afla ceva despre soarta fiului cel mare. Nathan studiase la Iernăuți, își luase doamnă din Bucovina și nici n-apucase să se împământenească bine acolo, că și izbucnise războiul. Amândoi soții fuseseră deportați în țara dintre Nistru și Bug: Transnistria.

Să fie oare adevărat că acolo li nimește pe toți? Să fie oare adevărat că evreii sunt puși să-și sape zile înainte de a fi uciși? Bântuit de asemenea gânduri negre, bătrânul evreu dădu de Gică, alături de diacon și câțiva țărani cunoscuți. Iosif le așinu mâinile și-n ochi îi licări un strop de speranță.

Numai o clipă. Atâta a fost!... căci chiar înainte de a deschide gura, domnul ofițer îl șfichiui cu așa peste steaua galbenă cusută pe piept:

- La o parte, jidanc!

Iosif Cohen, strivit de ocară, se feri în lături, uitând a se pierde în mulțime. Umilit și rușinat se îndreptă acasă.

Șfârșit de decembrie. Noapte de vifornită. Vântul vuia printre crengile despuiate de frunze, se auzia prin hogașuri de parcă ar fi vestit prăpădul năvălirii. Vârtejuri de omăt păleau în gecamuri, iar ușile zgâlțâiau gata să sară din tâtâni.

De Iosif nu se lipea somnul. Sta cu privirea întită către grinzile afumate ale tavanului. O mișcă stranie venită din zbraterile de afară puse pânire pe el. Plângerile din adâncul nopții împleteau cu suspinele din somn ale celor din jur. Ar Ruhl, nevasta, care dormea alături sub același acoperământ, simțindu-i sucurile și răsucirile, îi trase un braț în coaste:

Iosife, dacă tot nu dormi, batâr proptește ochii pe stele și ușile că se dărâmă peste noi, îi zise ca și cum i-ar fi vorbit de pe alt tărâm. Bărbatul coborî din pat numai în izmană și flanează, aprinse gazornita și flicăruia palpătoare începu a meșteri pe lângă și ferestre.

De când fusese alungat din târgul său natal, Iosif și familia lui se aciuiseră pe lângă oborul Botoșanilor. În noaptea târgului de vite îi sporea speranța că îi lui mușterii îl vor căuta înfruntând toate eluștile din acele vremuri. Locuia într-o căsuță mică cu ușile și ferestrele șubrede, cu lut pe jos. În seara odăi cu pridvor și cuhnic, Iosif își ingramădiseră cu fiu și nepoți și o mamă foarte bătrână. Copiii și fiii fuseseră concentrați în lagăre de muncă forțată la gatorie prin Basarabia, de unde vestile rare veneau de foame, boli, păduchi, frig, umilinte. Dar mai mare durere a părinților venea din partea fiului lor născut, pe care parcă îl înghițise pământul.

Zbraterile de viscol din această noapte răscoliră Iosif toate durerile și necazurile sale. Măine începea încă o zi de nevoi și ponoase... Sacul cu pâine se apropiase de fund. Nepoții nu mai au ce mânca și povidă cu mămăligă. Lui Leiale îi trebuie să mănânce. Copiii orășeni răd de ea când o văd venind cu oală cu traiușuța. Lui Perale i-au crescut ochii "de la picioare... are nevoie de ghețe Davidi, neatâmpăratul, și-a rupt pantalonii la șold și nu mai ține la peticic. Fiica cea mare, mamă a copiilor, tușește din străfundul bojocilor. N-are nici doctorii. Încă o leacă și vatra se va de tot. Lemnele s-au imputinat. Pentru toate acestea, lui Iosif îi trebuiau, mai întâi de toate, bani. Bani. Cerceii Ruhlci i-a vândut. I-ar fi vândut și fiul de logodnă, dacă n-ar fi trebuit să-l dea

șpagă jandarmului care l-a prins ieșind din casă fără steaua galbenă pe piept. Măine, devreme, se hotărî să ducă la vânzare ultimul lucru de preț ce-l mai avea: ceasul de buzunar cu lanț gros de aur. Bătrânul privi în neștiut. Se văzu aievea la adunările comunității evreiești, sau de sărbători la sinagogă cu ceasul la jiletică, stămind admirația celor din jur. Acum, în ceas și pune singura nădejde de a scăpa de nevoie. Iosif Cohen aștepta ivirea zorilor... Deodată, în liniștea odăii străbătu din bezna de-afară un hârșăit... Încă un hârșăit... Poarta părai sub izbitura unei greutăți. Iosif se chirci de spaimă. Prin crăpătura oblonului abia ghici o umbră mișcându-se încoace și încolo. „O fi vrco dihanie flămândă”, își zise mai mult ca să se liniștească, fiind sigur că lupii nu coboară până în mahalaua oborului. Dar în aceeași clipă clanta ușii se zmuci puternic. Câteva ciocănituri grăbite tulburară tihna nopții. Ochii iscoditori speriați sclipiră dintre perini. Clanta se zmuci încă o dată și sfarme ivărul ruginit. O sudoare rece îl trecu pe bătrân, care pândi cu strășnicie ușa.

- Cine-i acolo, măi? slobozi Iosif un glas răgușit.

- Eu, eu mi-s, tătucă... deschide degrabă!

- Care „eu”, mă?

- Hai, deschide odată!

În pragul ușii se ivi Nathan, nalt, ciolanos, cu capul infundat într-o cușmă trasă până la ochi. Avea pe el un surman flendurit, picioarele înfășurate în cârpe și opincile ferfeniță. Ochii aveau sticlirea unui animal hăituit, a unui lup hămesit. După o noapte de zvărcoliri, teamă, buimăceală și istorisiri cumplite, veni dimineata, ivind un soare cu dinți.

*

Nathan dormea somn greu în așternut moale de perini și chilote, vegheat de părinți. Nu le venca să-și creadă ochilor. Ruhl nu se mai sătura să-l mângăie ca pe un prunc. Într-o fîridă din pivniță îi facură ascunzătoare. Gura pivniței se deschidea în cuhnic, iar peste chepenguri ei așezară o baie cu leșie și rufe de spălat. La cea mai neînsemnată bănuială de pericol, Nathan se făcea nevăzut în ascunzătorul său întunecos. Nimeni dintre vecini, rude sau prieteni, nu aflaseră de prezența fiului fugar. Paza în jurul casei o făceau cu toții. Nathan dădea frâu liber gândurilor, povestind fără istov toate prin câte trecuse, însoțind amintirile cu lacrimi și suspine adânci. Așa au aflat părinții cum nora lor care purta un făt în luna a opta, a fost împușcată drept în pântec de către doi soldați ce-o luaseră drept țintă...

Nathan a văzut-o sfărtecată, murind în zvărcoliri. Sângele ei siroia. Târâna în care a căzut devenise o clisă roșie fierbinte... La numai câteva zile după aceea, îl fusese scos din convoi și vândut de jandarmi unui țaran căruia îi plăcuse șuba cu care el era îmbrăcat. Urma să fie împușcat, dar în timp ce ticăloșii își numărau banii, Nathan o rupse la fugă în desișul pădurii, trecuse un părau și izbutise să i se piardă urma. Hăituit de colo-colo flămand, se hrănea cu rădăcini, se adăpostea prin hățișuri, prin sate arse, prin cimitire. Umbla cu mințile răfăcite. Nici nu știa să povestească cum a nimerit la ușa alor săi...

*

Dincolo de pereții casci lor starca de lucruri nu era prea liniștitoare. În fiecare zi, fiicele lui Iosif Cohen se întorceau de la treburile lor din oraș cu vesti care mai de care mai îngrijorătoare... Pe ziduri se lipeau afișe îndemnând populația să-i denunțe pe dezertori. Străzile erau împânzite cu poliție. Se făceau razii. Civili erau oprți brutal: „acte!”... Evreii, chiar dacă aveau toate actele „în regulă” și steaua galbenă bine cusută pe haină, nu scăpau de neațăjocuri, neînghionții. Vechii prieteni se drăstrămară. Privirile erau piezișe, bănuitoare. Lumea se ticăloșise.

Iosif, din zi în zi, mai cocârjat, galbejit, netuns, nebrăbierit părea de necunoscut. Iese arar din casă. Frica de trecători necunoscuți îl rodea ca un vierme.

Într-o zi, bătrânul s-a întors din obor mai năruit ca altă dată... Avea căutătura disperată. Sătutea la rând la brutăria lui Timofte, ca de obicei, la ora permisă evreilor, când au apărut puterile politice. Poliștii, scotocind printre sacii cu făină l-au găsit pe fiul brutarului dezertor de pe front. Lumea adunată în stradă i-a văzut pe amândoi, fiu și tată, puși în fiare, iar în urma lor pe brutăreasă bocindu-i și smulgându-și părul din cap. Oamenii, îngrozii ziceau că pe băiet îl așteaptă curtea marșială și plutonul de execuție! Nimeni și nimic nu-l poate

parodii

Paulina Popa

(Luceafărul, nr. 30/1999)

Mod de a trăi

Uneori spui cuvinte publicabile.

Aranjate frumos în jurul inimii, devin poezie de dragoste.

La capătul poemului - ca o pacoste - te așteaptă niște bărbați plectoși numiți parodiști care, ca din întâmplare calcă totul în picioare.

Nu ca să-i reclam scriu aceste cuvinte - e și acesta un mod de a trăi - ci doar fiindcă am în această chestie o sugestic.

Nu se va face gaură în cer pentru ce o să cer: Doamne, pentru bunul mers al lucrurilor printre astre, fă bine tunde-i și ascunde-i vederii noastre!

Lucian Perța

scăpa! „Dar dacă găseau un fugar evreu ce care vrasăzică îi făceau?” se întrebă Iosif înfricoșat. Bătrânul se întoarse acasă tulburat se azvârlise pe laviță și rămase așa în neștiere.

Zilele treceau. Omul nu mai ieșea să caute de ale gurii. Trăsărea la orice scârțait de poartă, la orice glas ce răzbătea dinspre uliță. Avea vedenii. I se părea că jandarmii năvălesc în ogradă, în cuhnic, trag balia, deschid chepengurile, sar în pivniță și-l înhață pe Nathan. Își vedea copiii și nepoții străbătând în convoaie nesfârșite întinderi de zăpadă, desculți și dezbrăcați. Își vedea fiicele siluite, slartecate. Zăcea în așternut, muț de sudori reci. Gemea înăbușit. Apoi zilele următoare deveniseră mai grele decât toate celelalte. Patrulă nemțești umblau cu câini pe ulițe luând casele evreiești la rând pentru perchezijic.

Scara se lăsa cu umbre vineții pe zăpadă. Iosif, galben ca turta de ceară, coborî în pivniță. La ceas de cumpănă grea, tatăl și fiul tălmăciră împrejurările în fel și chip. Apoi tăceri lungi și grele. Sufletele lor se zbuciumau de teamă și deznădejde. Privirile căutau în gol un sprijin de undeva, ocrotire... Afară vifornita se porni cu văjăituri și spulberări de nea. Bătrânul izbucni cu disperare:

- Du-te!... Du-te!... Nu pot să primejdiesc pe toți ceilalți!... Du-te, și Dumnezeu să te aibă în paza sa!... Șema Israel... Adonai Eloieanu... Adonai Ehad... și bătrânul își continuă în șoaptă rugăciunea.

Când Nathan îngrozit dădu să iasă pe ușa dinspre curte, tatăl îi vâri în mână ceasul său cu lanț de aur...

Ruhl n-a scos nici-o vorbă. Picura doar lacrimi peste pestelca înflorată. Undeva un câine începu să urle prelung, jeluitor.

Nathan se picrdi în noapte. S-a dus, și dus a fost! Nici până-n zile noastre nu s-a aflat nimic despre soarta lui.

„Iar în piepu-acestui munte se arat-o
poartă mare,
Ea înalt este boltită și-ntră-adânc în
piatra tare“

(Eminescu, Memento mori)

O posibilă cheie de acces în subteranele care unesc simbolismul rozicrucian cu profunzimile textului dantesc poate fi, credem noi, o gravură dintr-un celebru tratat hermeto-cabbalistic, apărut în zorii epocii de avânt rozicrucian: **Cabala, Spiegel der Kunst und Natur in Alchimia**, Augsburg, 1616. În gravura 3 (autor R. Baltens Custos) a acestei „oglinzi a artei“ atrage atenția un munte abrupt, cu hrâne circulare ca în viziunea dantescă a Paradisului, pe care stau cele șapte divinități simbolizând metalele artei hermetice. Sporindu-și măreția, cercul semnelor zodiacale aureolează muntele, transformându-l într-un simbol al macrocosmosului. Zodiile apar dispuse pe acest cerc în funcție de timpul benefic transmutării metalelor, ca în sistemul lui Paracelsus, cu semnul Fecioarei (*Virgo*) la azimut. Prezența celor patru simboluri elementare arată că muntele trebuie înțeles și proiectat în afara lumii obiectuale, ca un veritabil *omphalos* cosmic, opinează J. Van Lenep (*Art et alchimie*, p. 100), ca un *munte ascuns* orizontului înguste înțelegeri materiale, spunem noi. O peșteră uriașă sacralizează muntele cu prezența unui „templu al conjuncției“, la care urcă o scară cu șapte trepte, simbolic alcătuită din cele șapte operații alchimice. În acest „sanctuar al iubirii filosofice“, Regina filosofică (Regina coeli, la Dante) înmânează adeptului o *rosa aurea* cu trei ramuri, simbolul deplinei cunoașteri hermeto-cabbalistic. Pe acoperișul templului, prezența soarelui și a lunii prelungeste în plan astral această parabolă a clasicei *unio mystica*, căreia pasărea Phoenix îi subliniază adevărata finalitate: renașterea spirituală. În fine, în prim plan, două personaje îl figurează pe adept, unul în ipostază „orbului imitator“, care caută în Marea Operă doar foloase materiale, iar celălalt în ipostaza novicelului care a pierdut urma Naturii (simbolizată aici printr-un iepure) și încă mai caută cărarea strămtă care duce la templul deplinei cunoașteri. Cale sintetizată astfel de acrostihul lui Basile Valentin: *Visita Interiora Terrae Rectificando, Invenies Occultum Lapidem*.

Concluzionând, o concluzie susținută și de multe alte *arcane grafcice* (v. fig. 2) cu care s-a ilustrat gnoza hermetică, vom putea spune acum că o veche componentă alchimică și-a altoit aspirațiile ei de verticală înălțare supramundână pe mistica rozicruciană a călătoriilor terestre, în plan orizontal. Iar această grefă, pe care a exploatat-o și literaturizat-o romantismul, nu s-a putut face decât în Italia, acolo unde tradiția lui Dante și hermetismul lui Francesco Georgi au (i)luminat continuu calea fără înserare a ordinelor oculte.

Înainte, însă, de a vedea cum, renăscuți la jumătatea secolului al XVIII-lea, rozicrucianismul italian a ajuns să influențeze întreaga literatură romantică, mai rămânem în această paranteză a motivului *muntelui ascuns* atât cât să adăugăm că un alt motiv, aureolat de aceeași descendență mistică, a fost reinventat de romantici și pus în strânsă legătură cu ascensiunea pe munte. E vorba despre motivul peșterii inițiatice, străvechi punct de plecare pe lungul drum al înălțării către sine. Cel care îl va indigenia la noi, altoindu-l pe un substrat etnofolcloric va fi tot un inițiat, D.

PENTRU O MITOLOGIE A ALPINISMULUI SPIRITUAL ROMÂNESC (IV)

de RADU CERNĂTESCU

Bolintineanu (despre care am mai avut ocazia să vorbim), cu al său Daniil Sihuștru (1858): „Sub o răpă stearpă, pe un râu în spume,/ Unde un sihuștru a fugit de lume,/ Cu vărsarea serii, un străin sosi...“

Larg răspândit în romantism, motivul grotii inițiatice și al sihuștrului vine spre noi din antichitatea mistică cu o indelebilă amprentă rozicruciană. Măturie stă și *Basnul* (1793) lui Goethe, în care rozicrucianismul își face simțită prezența prin conotații și simboluri voalate. Un rozicrucianism căruia Marele Maestru de la Weimar i-a sporit corola de mister - căci, spune Goethe aici, „nu-mi este îngăduit să luminez ceea ce-i obscur“. Întreaga poveste, centrată în jurul unui munte fabulos, în care locuia un bătrân ce „poate prefăce totul în aur“, este de fapt un exercițiu generat de dulcea *necesitate de a fantaza* (*die Lust zu fabulieren*) în marginea înaltelor arhetipuri rozicruciene. Miraculosul și lucida mânuire a simbolurilor inițiatice se împletesc aici recreând inconfundabila atmosferă de *ludibrium* rozicrucian.

Prin J. V. Andreae, presupusul autor al celebrei *Nunți chimice* a lui Christian Rosenkreuz, care l-a încântat și influențat pe autorul lui *Faust*, motivul călătoriei inițiatice și al grotii mistiche apăreau pentru întâia oară conexe în literatura crescută în marginea esoterismului rozicrucian. O ilustrează atât *Turris Babel* (1619), cât, mai ales, *Peregrini in Patria errores*. În aceasta din urmă, Andreae localizează în fabulosul Orient apropiat, unde și cavalerul Christian Rosenkreuz ar fi călătorit, conform *Famei Fraternitatis* (1614), o groță ce ascundea, precum cripta miticului fondator al Frăției Crucii cu Trandafiri, cărți secrete și instrumente ciudate, alcătuită „o avuție mai mare decât cea a regilor și împăraților la un loc“ (*plusquam regiam, atque imperatoriam Gazam*). Aici trăia un gimnosofist renumit, la care ajungea, cu într-un soi de pelerinaj și după lungi călătorii, nu doar *ucenicul* Peregrinus, care-l disimulează pe autor, ci și Pythagoras, Apollonius din Tyana, mulți alți gnostici și brahmani.

În paranteză fie spus, se regăsește

ilustrată aici ideea sincretismului rozicrucian lansată în epoca *Famei* de Michael Maier, cel care, în apologia sa *Silentium post clamorem* (1617), afirmase că rozicrucienii sunt urmași brahmanilor hinduși, gimnosofistilor din Etiopia, eumolpizilor din Eleusis, magilor Persiei, pitagoricienilor, egiptenilor și arabilor.

Toate *renașterile* lui Christian Rosenkreuz, această „sămânță îngropată în pieptul lui Christos“ (*Granum pectori Jesu insitum*), cum îl numise *Fama*, trebuie pusă în discuție ca este vorba de începutul secolului al XVIII-lea, ori de sfârșitul secolului al XVII-lea, într-o strânsă legătură cu un puțin știut rozicrucianism oriental.

Să observăm mai întâi, împreună cu istoricul Felix Lioy (*Histoire de la Persécution intentée en 1775 aux Frères Maçons de Naples*, 1780, p. 5), că rozicrucianismul a fost introdus în Italia de grecii. Mai întâi, „un nobil călător grec (observați clișeu?) ar fi instituit la Napoli, pe 24 iunie 1749 întâia Asociație masonică lucrând în „ritul rozicrucienilor alchimisti“ poate cel al lui Cagliostro, oricum, diferit de *Masoneria regulată*. Ulterior, un alt grec Marco Carburî, originar din insula grecească Corfu, aflată pe atunci sub suzeranitate venețiană, și-a legat numele de reorganizarea masoneriei oculte din Veneția și Padova.

Profesor de chimie la Universitatea de Padova, legendarul Carburî a fost nu doar savant preocupat de alchimie și ocultism, dar un neobosit călător, voiajând în Franța, Elveția și Suedia, (unde l-a întâlnit pe Swedenborg) mai mult decât probabil ca el să fie „călător grec“ de care pomenește memoriul Waechter, omul căruia Germania îi datoră introducerea sistemului rozicrucian, mai întâi la Berlin, în forma Ordinului Roza-Cruce, Aur al Vechiului Sistem, înființat aici în 1777 prin reformarea legendarei *Loje Naționale Celor Trei Globuri*, condusă de vechea noasă cunoștință, ducele de Brunswick. De altfel Carburî, împreună cu neobositul „Frater Waechter, cancelar al celei de-a VII-a provincii a Strictei Observanțe Templiere“, instala și conduce, din 1778, la Padova capitalul al sistemului templier german, nu „de Verona“ în amintirea, se zicea, unui templier existent în acest oraș. Tot de nună lui Carburî se leagă înființarea *Lojei venețiene Sfântul Ioan al Credinței* (1780), precum *Lojă în Corfu, Binefacerea* (1782).

Despre covârșitoarea influență în epoca a acestui „profesor de profesie masă“ preocupat până la moarte de alchimie spirituală, vorbește și faptul că după conveștința din 1777, Marca Lojă din Lyon a Strictei Observanțe Templiere din Franța a introdus al optulea grad de esență alchimică, intitulat *Cavaler al Spadei și al Rozei-Cruci*. Chiar și gradul va fi scos la marea reformă a Observanței Templiere, rozicrucianismul începuse deja odiseea în sistemul de grade înalte al masoneriei regulate, ecurile ajungând până în contemporaneitate în simbolistica gradului 18 (totuși, catolicul Cavaler Rozicrucian.

„ROMANCIERUL” ȘI „PERSONAJUL”

de RADU VOINESCU

O femeie își veghează copilășul așezat în albie, lângă sobă, și se sperie că dacă se va sui cumva pisica pe sobă va putea dărâma drobul de sare pus acolo, iar pruncul va putea să moară negreșit. Cam așa s-ar putea rezuma intriga din cunoscuta *Poveste, de Ion Creangă*. Un anume Isaia, bețiv înveterat, intră în comă alcoolică și moare, iar nevasta lui, care-l lovește mai devreme în cap cu o oliță din plastic, se teme că va fi acuzată de omucidere. Cam acesta ar fi punctul de plecare al romanului *Ducele septembrie*, de Paul Andrei, apărut la finele anului trecut la Editura Clusium. Dacă marele povestitor reușea să facă din această prostie o parabolă universală, mutând rapid istorisirea din microunivers, minica bieteți nerode pe care mamă-sa o însoțește în lamentările ei - că doar așchia nu avea cum sări de parte de trunchi - în macrounivers, dezvăluind cascade rapide de umor absurd, dar și plin de miez în același timp, în romanul care se dorește a urma linia unei tăieturi moderne, plonjăm fără scăpare în universul interior al Leonicăi, eroina, autorul făcându-ne părtași la ceea ce teoreticienii ar numi *stream of consciousness*. Și pentru că Paul Andrei se ia în serios, vrând să construiască din asta un roman, efectul e dintre cele mai dezastuoase.

Astăzi, de obicei, de dimensiunile către scris se manifestă prin producții poetice. Mai puțin întinse, acestea au și mai multe șanse să treacă, mai ales în contextul în care poezia modernă nu trebuie să vorbească despre ceva anume și uneori poate fi de ajuns să înșiri cuvinte care să părăcă sună bine puse unele lângă altele. Poetului contemporan nu i se pretinde mai mult. Că astfel de texte nu vor rezista este o altă problemă, dar ele nu ridică atâtea obiecții din partea criticii, care le privește cu îngăduință sau le tratează cu complicitate laudativă din pricina mai mult sau mai puțin extraliterare. Și poate, ca să nu fim nedrepti cu critica, și din motivul că unii comentatori se tem ca nu cumva ceea ce ei găsesc impenetrabil să nu reprezinte vreo nouătate de expresie, în virtutea principiului că versului îi este propriu un inflexibil la care un spirit prea pozitivist și grunde mai anevoie; iar critica este, fatalmente, o teleletricizare pozitivistă.

Dacă în ultimii ani am fost inundați cu poezie proastă, a fost și pentru că a funcționat această idee, în parte valabilă, în parte doar o prejudecată ca multe altele, pentru că, la drept vorbind, totul se juve evaluat de la caz la caz. Am cam fost scutiți însă de proză diletantă probabil și pentru că e mai timp de editat un roman, probabil și pentru că „pedestru proză” are mijloace mai terestre de realizare, ceea ce face ca de multe ori autorii înșiși să realizeze că înzestrarea lor e departe de performanță.

Dar să revenim la Leonica noastră, pe care Paul Andrei o dorește un personaj complex, cu vise atribuite pentru a fi măritisite pe canapeaua lui leud, cu o copilărie și o adolescență ce își trimite figurile psihanalitice asupra gestului de a-i da „mătășii sale cu olița în teasta năucii de palincă” și o combinație deconcertantă, caricaturală, de Leonica Marmeladova, Grușenka și Mrs. Ramsey. Dacă totul ar fi fost pentru a parodia romanul modern, ar fi putut să rezulte ceva agreabil. Numai așa cum spuneam, autorul se ia în serios, iar viziunea de caricatură aparține cititorului. Leonica ca tu tot dinadinsul să fie suspectată de crimă, de înșelăciune, judecată și apoi trimisă la închisoare. Eu în trecut în care ar fi putut să devină cântăreață, o călugăriță, dar a ajuns slujnică în casa unei mii evreiești, unde a luat scurte lecții de viață de doamna Elvira, stăpâna, a fost un pic hărțuită de un anume Rudi, a avut revelația mistrelor, și-a dat întâlniri, la un moment dat, cu „cavaler”, un soldat cam prostănac, a încercat o viață autoerotismului, dar nu ia plăcut și a trăit „uscări și, până la urmă, după ce domnul Erwinelman s-a prăpădit, după ce doamna Elvira a rămas într-un lagăr, a ajuns înapoi în sat, unde s-a întâlnit cu Isaia.

Mult se spovedește Leonica despre acuzațiile atribuite ei cum că ar fi târfa, și despre bătăile pe care le încasa de la acesta. Pare evident că acuzația de omucidere o satisfacție masochistă, de vreme ce o pînă însemnată a rememorarilor ei - cartea fiind un dialog al eroinei, așa cum probabil ați ghicit deja învârtește în jurul acestei acuzații. Dar Sonia Lenka-Mrs. Ramsay și-o asumă cu resemnare bapă și cu voluptate aproape mistică. Dându-și

seama, la un moment dat (aici trebuie să se implice vocea auctorială), că a cam abuzat de subiectul respectiv, se justifică: „Vedeți? De ce-ți șade scris în terfelogul cel mare al lumii nu te poți feri nici dacă te ascunzi în gaură de șarpe. Am folosit, de pildă, mult prea des cuvântul acela care o face să tropăie de furie și indignare, nu doar pe becisnica având degetele îmboțite la vârfuri, ci chiar și pe destrăbălatele de soi, abia putând călca de țanțoșe, de înțepate ce-s. Pe poteca cea mai strâmbă să calce, și nici o femeie nu aprobă să stea lângă numele ei titula asta de infamie”.

Apoi mai vorbește și despre discuțiile pe care le are cu preotul Plumbaș și cu preotul Suciu. Natural, ca orice prostituată refuțată, Leonica musai să fie o bisericăoasă: „Toată viața am fost o femeie deosebit de cvlvinăoasă. Martor mi-e cerul. Când în strana cantorală încă de pe vremea părintelui Filaret Plumbaș. Așa am crescut, în aplecare și respect față de cele sfinte.” Și, mai departe: „Călugăriță mi-ar fi tare convenit să devin. Să aduc laude lui Dumnezeu. Să mă scol noaptea și să veghez... Frumos ar fi fost! Dar nu s-a nimerit nici așa. Nu m-am supărat prea tare: la urma urmelor, poți să te comporți ca o călugăriță și în iadul cel mai plin de jar. Nu-i mai puțin adevărat, cred eu, că dacă cineva ajunge să fie în permanență acuzat de un lucru nedrept, apoi ajunge până la urmă să-l facă. Știți li la ce mă refer...” Bineînțeles că știm: la meseria de prostituată, pentru că Paul Andrei, de bună seamă, dorește să pună în evidență ideea că în orice femeie zace o prostituată, iar apropierea pe care o face cu cele sfinte ar trimite la ideea singurci împrejurări în care prostituția nu doar că este acceptată de societate, ci e chiar respectată, adică ar fi vorba de acele preotese numite hierodule. Hm, cam departe griva de iepure!... Și ca nu cumva să existe vreun dubiu în interpretare, textul este foarte lămuritor. Făcând aluzie la o predică a părintelui Suciu despre „o cucernică de femeie din vechime”, care, „plecând în pelegrinaj către locurile sfinte, nu se știe ce i-a venit, dragu nu doarme nici o clipă, deloc nu pune geană peste geană necuratul de el, i-a venit așa un vânt de nebunie și și-a ridicat poalele în cap, invitând să-i facă felul femeiesc pe toți însoțitorii.” De unde Isaia se pronunță: „Eu cu o idee am rămas: toate acestea care au devenit mari anahorete au fost la început de tot niște curviciștine de categoria una!”

Necazul este că sergentul-major Boiangiu și doctorul Frențiu n-au nici o bănuială că pericolul obiect de plastic ar fi cauzat decesul lui Isaia. Așa încât Leonica, printr-un transfer de motivații, ajunge să se suspecteze singură. Cu alte cuvinte, trăind toată viața rău cu hărbatul ei, mâncând mereu bătaie de la acesta (ca tacămul să fie complet iar Sacher-Masoch să roșească de plăcere, o mai lega și de un salcâm), fiind urmărită de geloziile lui furioase și primitive, desigur că ea ar fi dorit moartea celui care o asuprise cu atâtea brutalitate ba, pentru că definiția lui pentru cuvântul „deputată” era: „un fel de târfa”, nici n-o lăsase să intre în politică în anii dinții ai regimului comunist. Și iată că Leonica este, pe rând, o artistă ratată, o călugăriță ratată, și, desigur, o politiciană ratată. Culminând cu o ucegașă ratată. Câte premise, nu-i așa?! pentru un mare personaj literar! Care moare, tânjind după toate neîmplinirile vieții, în toamnă, în timp ce-și culege porumbul.

Toate aceste aglomerări de intenții nu aveau cum să constituie o structură romanescă veridică. Mai ales că Leonica nu e ratată numai în planul autenticității poveștii ei, ci și în acela al psihologiei. Automat m-am gândit la regula lui Aristotel

privitoare la consecvența personajului. Leonica noastră o dată cuvântează așa: „Iote, ginerică, uite cu cine mi-am mâncat eu zilele vieții!”, altădată așa: „Mă voi plimba prin fața unui perete care îmi răsfrânge mănjița. Căci nu-i vorba de o oglindă, ci de o zidire ciudată, pe care atunci când umblu sus de tot, o pot vedea în întregime; e distribuită în spații egale, aduce cu un fagure...”

Alter ego involuntar, în plan lingvistic, al autorului, care încă năpărat să ne convingă de întinsa lui competență lexicală, această țărancă fără carte vorbește, de fapt, mai tot timpul într-un stil care amestecă neașosine și cuvinte livrești: „Cu cât o existență e mai plină de bicisnicii, cu atât mai abraș și cheful făpuitorului de a trăi”; „doctorul, se știe, are voie să te întrebe orice: dacă mai ai viață sexuală, cum procedezi atunci, ori alte sadisme vorbite de felul ăsta. Dar poate are și dreptate, pentru precizarea diagnosticului...”; „noianul cel mare de bărbați cu care m-am culcat nu vor fi cunoscuți niciodată, ei fiind trecuți doar în letopisejul vieții mele de curvă secretă.” Ea folosește cuvinte precum „recluziune”, „excorieri”, „prospecțiune”, „bigotă”, „însemne heraldice” alături de „pânărăma”, „cotarță”, „avan”, „mătă”, „năpristan”.

Că autorul nu stăpânește stilurile limbii se poate găsi o probă la fiecare frază. Mai rău este că, parcurgând textul, ai meru impresia că însăși lexicul s-a modificat, că undeva s-a produs o glisare către sensuri noi sau că tu, cel care citești, ai pierdut legătura cu semantica. În realitate, sedus de fantasma că se mișcă dezinvolt pe etajele limbii, Paul Andrei nu se sinchisește prea mult de dicționar. Astfel, „porcul de ignat” devine „porcul de ispas” (ignatul e o sărbătoare din iarnă, aproape de Crăciun, când se sacrifică, prin tradiție, respectivul patruped, în vreme ce ispasul este înălțarea Domnului), „excoriații”, într-o înșiruire care cere nume de obiect, devine „excorieri”, adică un nume de acțiune (mai exact, ar trebui spus „echimoze și excoriații” nu „echimoze și excorieri”, ca să ne referim strict la text). Bizar este, dintr-un noian de exemple, și folosirea cuvântului „catrafus”, când (ar trebui să) se știe că avem de a face cu un substantiv care apare numai la plural.

Și mai surprinzătoare mi se pare ambiția de a face apel la argou. Ca bihorean (detaliul biografic poate avea importanță, iată), nu are cum să vorbească argou altfel decât din ce a citit prin cărți ori ce a mai auzit prin trenurile spre București. Acest tip de vorbire este o creație a marilor orașe, a capitalelor și porturilor de deosebire, și, oricât de libertin ar fi graiul unui ardelean, el abia dacă umblă prin trivialul familiar, nicidecum prin acea limbă poetică pe care o creează și o manevrează cu ușurință și nonșalanță copiii mahalalelor și toată armata de delinvenți care dau spargerii și buzunăresc pasagerii prin tramvaie în Rahova sau în Giulești (dacă ne referim numai la spațiul țării noastre). Dar dacă este vorba de cineva care nu s-a născut acolo sau nu a avut un contact repetat cu aceste zone, singura modalitate de însușire a argoului rămâne pușcăriia. După cum manevrează cuvintele argotice, Paul Andrei nu a învățat în nici una dintre aceste maniere. Altminteri nu ar face pluralul „șoacăte” în loc de „șoacăți”, de pildă, cuvânt care, pentru cine știe, are mai întâi un sens în limbajul familiar, fiind un împrumut din sârbocroată cu care sunt poreclii nemții. Dar cel mai uimitor (pardon, după toate cele pomenite mai înainte, nu mai este nimic de mirare) e că și despre o vocabulă foarte comună, ea „sofoloancă”, domnia sa crede că înseamnă „curvă”.

În cele din urmă, cu puțin efort, *Ducele septembrie* ar fi putut să fie categorisit ca „roman al destinului”. Nu este nici atât, pentru că draga noastră Leonică ratează și ca naratoare.

ORA DE SCRIMĂ A LUCIDITĂȚII: ALEXANDRU GEORGE - REVENIRI, RESTITUIRI, REVIZUIRI

de BARBU CIOCULESCU

Cititorul dornic de a se instrui care va deschide recenta carte a lui Alexandru George - pentru că acestui lector i se dedică, necesarmente, critica literară, ca ghid printr-un codru fără margini, dar care, poate, ascunde în miez un lac magic - va crede, la primele capitole ale volumului, că se află în fața unei tipice, curente culegeri de istorie și critică literară. Va citi, astfel, un prim capitol despre Ion Ghica și rolurile sale, o succintă dar densă monografie a fostului bey de Samos, apoi un studiu despre moștenirea Văcăreștilor, o altă micro-monografie - aceasta despre I.L. Caragiale. Și un capitol despre universalismul lui Eminescu, reproducând - neobișnuit procediment - un articol din 1945 al lui Șerban Cioculescu, pe tema respectivă.

Exemplele s-ar putea înmulți în strânsă succesiune, introducând în discuție sămănătorismul, lovinescianismul. Touși, de la primele file, lectorul va remarca excursuri în afara strictei materii, cu intruzii în imediata realitate. Astfel, punând în relief reușitele diplomatice la curtea lui Iosif al-II-lea ale lui Ienăchiță Văcărescu, Alexandru George va scrie: „într-un mod care chiar azi ar trezi invidia: e cu neputință să te gândești la alde Meleşcanu, A. Năstasc, Silviu Brucan și Adrian Severin și la figura pe care o fac, în comparație cu falnicul boier de acum două secole“.

Pe un asemenea tipar, lovinescianismul va fi cercetat plecând de la fenomenul, ce ar părea fără legătură, al răsturnării produse în literatura noastră după Revoluție, aceea care a readus la suprafață nume până de curând ca și necunoscute - Horia Stamatu, Const. Virgil Gheorghiu, Pavel Chihaia, Al. Vona, Petru Dumitriu, măsurând și proporțiile reale, ponderea unor scriitori precum M. Sebastian, N. Stenhardt, I.D. Sârbu. Triumful actual al lui E. Lovinescu - parțial reabilitat și în comunism - este analizat de Alexandru

George sub unghiul gânditorului politic, al ideologului, promotoriul occidentalizării și modernizării României, care a fost criticul literar. Istoria civilizației române moderne devine un punct de situație, astfel, al definirii lui E. Lovinescu. Cercul exegeților acestuia,

în care intră și Gh. Grigurcu, este cu severitate delimitat, cu răsunătoare eliminări, ca, de pildă, a lui Eugen Simion, „care-și arogă merite de continuator al maestrului și atitudini olimpiene, contrazise la tot pasul de ceea ce el însuși face și scrie.“ Când i se recunosc aceleiași merite la impunerea lui Lovinescu în conștiința generațiilor mai noi, criticul nu pregetă să adauge „mai ales elevi și studenți“.

Cât îl privește pe Alexandru George, în pofida sutelor de articole de comentarii și observații marginale, a notelor la ediția de Opere a maestrului, nu se consideră un lovinescian, dintr-un scrupul al clasificării: dacă lovinescianismul a însemnat, înseamnă, spirit modern, critică, discriminatorie și

inconcesivă, bazată pe autonomia esteticului - toate acestea reprezintă „ceva prea general pentru a mai fi pentru vreun critic și caracteristic.“ Dar, mai spune autorul - și atenție! - „cu nu sunt un critic, ci un prozator în primul rând, și cinc-mi face onoarea de a se «ocupa» de mine trebuie să-mi cunoască prozele, romanul, povestirile...“ și încă mai precis: „am fost un amator în critică, am scris despre multe și de toate, din îndemnul de a spune adevărul, și, mai apoi, văzând succesul, de a duce mai departe o disciplină ale cărei direcții le vedeam regretabil deviate de filozofia oficială marxistă și de noile «metode» cu pretenții științifice.“ Și nu numai atât: „în fine, în spirit camilpetrescian m-am ridicat împotriva criticii «creatoare» cu care Călinescu dezvoltând până la absurd o linie estetică lovinesciană, zăpăcise pe mulți.“

Critica literară în sine îi pare autorului un gen caduc și secund, nevădit supraviețuirii, ci, dimpotrivă, unei instantanee dispariții anume în chiar momentul în care exprimă adevărul despre un product literar. Adevăr din domeniul impersonalității, motiv pentru care Alexandru George și-a impus un program „cu un punct liminar: extrema modestie.“ Ca și bunătatea, pe care nu știu dacă și adversarii i-o recunosc, pe toată întinderea ei. Primordial interesat de domeniul creației, a abordat genul epic, unde și crede a fi dovedit o vocație certă - „și în deplină desfășurare.“

În deplină desfășurare este, însă, și activitatea sa critică și, ca unul care i-am luat în considerație prozele, în mai multe rânduri cu satisfacția de a-i confirma vocația, nu mă pot împiedica - luându-mi asupra-mi cuvintele riscuri - de a-i confirma egal vocația critică. Un alt istoric și critic literar, G. Călinescu, își repudia, de asemenea, calitatea de critic, anume spre a se propune ca romancier, poet sau dramaturg, ci sugerând, pe deasupra de toate, un spirit universal. Era, tot așa, omu care, cu spusele lui, nu citea autori, ci literaturi.

Mai puțin evidențiată a fost până astăzi calitatea de istoric a lui Alexandru George și cu restrângerea noțională ce l-ar încadra în grupa politologilor. O încadrare strâmtă în realitate, mai cu seamă într-o epocă în care agora mișună de politologi. Vom dezvăli credem, astfel și acum, poate însuși punct de miră al scrisului acestui fecund și mereu prezent autor, vivace în clipă, rezistent timp: nesățioasa lui sete de informație factologică, gustul amănuntului de impact semnificație. Nuvelist, romancier, eseist Alexandru George este un profund și avizat cunoscător al istoriei politice românești, genealogist - chiar dacă nu în felul lui Mil Sorin Rădulescu -, adică posesorul un formidabil bagaj de date privind familia viața orășencască, duhul locului, întâmplări cu tălc, altele ce ar putea apărea de p. petrecere intru reconstituiri, clemente,

toatele, ale unei continuități, frântă în zilele noastre.

Când, în recenta lui carte, în fond cu prea puține revizurii, Alexandru George discută tandemul liberali/conservatori de dinaintea celui de al doilea Război Mondial, de pe poziții declarate liberale, dar nu și critic conservatoare, această din urmă partidă este considerată de o structură moderat liberală. Or, conservatorii vechi fuseseră proagrarieni doar în linii mari, fără a disprețui avantajele civilizației tehnice și orașele, dar nu proșărânzanți, nici adepții stilului patriarhal al simplității și inocenței („primitive“), pasiunea adevărului istoric se certifică prin cunoașterea *faptului* - cel care se mai și ascunde.

Diferențind, cu subtilitate, relația tradiționalism/conservatorism, analistul constată cu justete că tradiționaliștii de mai arziu - N. Iorga, C. Rădulescu-Motru, Nichifor Crainic, Nae Ionescu, iar apoi Blaga

Mircea Vulcănescu au cultivat o mentalitate care ar fi produs tipul de conservatorism politic de pe vremuri. Cu egală forță disociativă (vezi înainte de orice judecată) este ridicată problema germanofililor din timpul primului Război Mondial: Slavici, Arghezi, sau poziția culturală a lui Paul Ibrăilescu în timpul războiului său. Ca editor al lui E. Lovinescu, ne amintim la îndemână, cu

o încredințare, numele oculte în agendele memorialistice ale criticului, iar apropiată cercetătorului știu cu ce neobosită răvnă, scribie, sacrificiu de timp s-a străduit să le scoată la iveală pe unele obscure, practicând un adevărat detectivism.

Și cum între istorie și memorialistică este o indenegrabilă legătură, propriile amintiri ale criticului se înscriu în aria argumentelor - vezi, bunăoară, articolul *Mici consemnări de oarecare importanță* -, unde se trece, în cuvânt românesc, de la cazul colecționarului Alexandru George Stratulat, la Nicolae Crevedia, apoi la *Letrele de papagal* ale lui Tudor Arghezi, cum au constituit acestea deliciul autorului la 30 ani ai săi, revelându-i geniul arghezian. Într-un alt articol, totodată, de a stabili o filiație argheziană, dintr-o schiță dramatică din *Letrele*, a teatrului ionescian - informație pe care Alexandru George ar fi furnizat-o lui Ion Ibrăilescu, iar acesta, mai departe, lui Mircea Zăciu. Și nota personală a sursieristului nu face prea mare caz de acest lucru, ci a ales când e vorba de Mircea Zăciu în al doilea număr al *Jurnalului* „plin de minciuni la adresa mea de imagini măcar distorsionate, eu nu apar

decât ca referință negativă.“

Desigur amănuntul poate fi copios, prin sine plin de maliție, precum episodul în care în tinerețea sa mizeră, Marin Preda - foarte scuturat de Alexandru George, cum îi vine rândul fusese sfătuit de poetul Ștefan Popescu să se facă frizer spre a mai scoate un ban! Datele autobiografice ale lui Eugen Ionescu sunt cenzurate cu autoritate, adevărul repus în drepturi. Nu altfel procedau vechii cronicari, când relatau evenimente cu care fuseseră contemporani „De la H. Wald, vecin de bloc cu Eugen Ionescu, am aflat că, în timpul bombardamentelor, ei s-au întâlnit în subsolul aceleiași clădiri de vis-à-vis de Facultatea de Drept, pe bulevardul Elisabeta.“ Prin urmare, „el a trăit încă zece ani buni în adevărata sa patrie destul de bine aranjată în anii grei pentru alții, ai războiului.“ Cu creionul în mână este citit și *Jurnalul* lui Mihail Sebastian.

O culegere de articole dispuse într-un

Mai puțin evidențiată a fost până astăzi calitatea de istoric a lui Alexandru George, fie și cu restrângerea noțională ce l-ar încadra în grupa politologilor. O încadrare strâmtă în realitate, mai cu seamă într-o epocă în care agora mișună de politologi. Vom dezvoltăm credem, astfel și acum, poate însuși punctul de miră al scrisului acestui fecund și mereu prezent autor, vivace în clipă, rezistent în timp: nesățioasa lui sete de informație factologică, gustul amănuntului de impact și semnificație. Nuvelist, romancier, eseist, Alexandru George este un profund și avizat cunoscător al istoriei politice românești, un genealogist - chiar dacă nu în felul lui Mihai Sorin Rădulescu -, adică posesorul unui formidabil bagaj de date privind familiile, viața orășenească, duhul locului, întâmplări cu tâlc, altele ce ar putea apărea de pură petrecere întru reconstituiri, elemente, cu toatele, ale unei continuități, frântă în zilele noastre.

volum își are centrul de unitate în câteva teme revenitoare, factorial acestea se înscriu într-o istorie literară sui-generis, cuplată cu alta, istoric-politică, în care glasul autorului se aude foarte distinct, cu o amprentă inconfundabilă. Direct, casant, stilul nu

admite menajamente. Bunăoară, interpretând într-un chip nesentimental *Jurnalul* lui Mihail Sebastian (*Suferințele tânărului Hechter, I-II-III*), Alexandru George numește generația „trăiriștilor“ interbelici, ilustrată, altfel, de nume ilustre, a „decisprăviților“. Nu doar că: „Unul a murit de morbul lui Pott, altul a înnebunit, unul a murit pe masa de operație, altul a fost călcat de o mașină“ (M. Blecher, C. Fântâneru, Anton Holban, Mihail Sebastian), ei fiindcă generația în cauză a promis prea mult, în comparație cu ce a realizat și cu înaintașii - Sadoveanu, Arghezi, Hortensia Papadat-Bengescu - ce par pe lângă ei „niște trenuri cu zeci de vagoane mergând siguri de ei pe un drum, știut și verificat, fără nici un accident.“ Ceea ce nu împiedică, iată, ca memorialistul Mihail Sebastian să fie superior lui N. Steinhardt, Radu Petrescu, Mircea Zăciu, Paul Goma, ale căror jurnale ar fi, în opinia lui Alexandru George, contrafaceri! Și cu toate că *Jurnalul*

lui Mihail Sebastian s-ar încheia asupra unui regretabil echivoc.

Sunt totuși, verdicte date la rece, ale unei logici coerente, motivate, cazul cel mai tipic fiind al lui G. Călinescu, judecat și condamnat fără apel pentru demisia lui morală din anii comunismului. Personalitate, așadar, care „și-a închipuit că poate juca, în acele momente tragice pentru întreaga țară

rolul de om-spectacol cu nuanțe accentuate bufone, pe o scenă din ce în ce mai îngustă...“ Este de presupus mânia acelor apărători adepți, în corpore, ai intangibilității vârfurilor nu numai culturale, ci și politice, mediatizatoare ale ocupantului sovietic, față de asemenea radicale opinii. Și cu acești avocați polemisti se războiește, în stilul său muntelesc: „las deoparte pe alde G. Pruteanu, S. Damian, Lucian Raicu sau chiar pe Andrei Pleșu“, mai rupând câteva săgeți și în direcția lui Marin Mincu. Nu mai puțin împotriva hiperbolicilor laudatori „născând și întreținând o atmosferă de fudulie subculturală și ducând la imaginea unui firmament de glorie sau a unor vaste câmpii cliseene, din care nu ne e dat să vedem, necum să atingem, decât socul, pedestalul.“ Este vorba de renașterea unui anumit, vechi, naționalism cultural despre care Lovinescu, afirmă Alexandru George, și după el critica imediat următorii lui, își închipuiau că fusese anihilat.

Socotim Reveniri, Restituiri, Revizurii ca demn diptic al volumului din 1997, *În istorie, în politică, în literatură.*

ion mustață

LIMBA ROMÂNĂ

E-o câmpie necuprinsă limba română
pas cu pas o străbătem până la moarte,
cine e cinstit poate în ea să rămână,
de ca nimeni niciodată nu se desparte.

E un stup cu truiditori adunați laolaltă
ce-au cules cu răbdare micrea curată,
e sufletul unui neam cu fruntea înaltă
născut să sufere umiliția pe roată.

E-o câmpie necuprinsă limba română,
am iubit în ea și-n genunchi am căzut,
mâna bătrânilor mei, sfânta lor mână
o pun lângă inima mea și-o sărut.

Mi-e dat să-mplinesc legământ prin cuvinte,
pe vecie iubirea să fie stăpână
m-am născut și voi pieri cuminte
în câmpia necuprinsă, limba română.

SONET II

Aici, în Țara umbrelor, acum
singurătatea în picioare goale
străbate timpul lunecând agale
și rătăcește prin păduri de fun.

Vin sufletele albe la-ntâlnire
și se opresc la capătul de drum
să-și regăsească liniștea precum
se scurge-n mare fluviul cu iubire.

Cad frunze de cenușă tremurând,
e numai noapte rece și adâncă
nu mai există nici un singur gând

să incolțască undeva și încă
mai bate gongul morții când și când
în porți de haus cu țării de stâncă.

ERA UN CER ÎNALT

Era un cer înalt, de primăvară,
muream întâiași dată, da, muream,
eu, cel uitat într-o cafea amară
cu haina veche spânzurând de-un ram.

Era un cer înalt, de primăvară,
nu mai aveam pe cine să aștept,
căci zarea lumii se-ntindea avară
să mă cuprindă lacomă la piept.

Spuneau povești involburate apc,
era un cer înalt, de primăvară,
în mine începeau furtuni să sape
și cu muream atunci întâiași oară.

SONET I

E-un singur om în mine, nu sunt doi,
de-aceea-s pustiit de întrebare,
dorm amintiri ca florile-n ierbare,
se naște-o lume nouă după ploii.

Din uscăciune se stârmește vânt
ne-mbrățișăm de frică amândoi
din rana lumii picură puroii
și ruginește dragostea-n cuvânt.

Mai bine să plecăm în lumea largă
să căutăm un colț de paradis,
doar glasul apci liniștea să spargă

Și să trăim în legănări de vis,
melancolia s-o purtăm pe targă
căci pleoapele durerii s-au închis.

PSALMII ASFINȚIRII

Tăcere
Apoi saxofonul începea
psalmii asfințirii
Jertfa fluturului de noapte
se făcea
întru sfințirea iubirii
Pe țărni
scioarele Peloponesului
dansau frenetic -
marmore vii
cu sâni mustind seve
și coapse căzute-n zeescul extaz
Atât mi-a rămas
de la visul mistuitor
...tăcerea și saxofonul
Saxofonul chemând curcubecele nopții.

FĂRĂ AȘTEPTARE

Ninge mult în scara aceasta
fară așteptare
împodobind orele cu veșnicie

Clipa alunecă prin răgazul
vremelnic
scriindu-și poezia mare
a zborului iubirii

Un nou Ilion se-nalță
pentru a primi
sentimentul ce se apropie
în freamătul neauzit
al luminii viitoare.

PEȘTERĂ ÎN MIJLOCUL LUMINII

Zilele petrecute pe insulă
au fost mai frumoase
decât cele șapte femei din Lesbos

Xantos și Bolios traversând
în puterea nopții zodiacul
mi-au adus un coral înlăcrimat
răpit
din inima misteriilor

Iar cu zideam...
zideam între verbe
amintirile din lumea icoanelor
care îmi tot căutau
nchotarul duratei

Necunoscuta care mi-aducea
verbele și vinul
dispăru în ultima dimineață
undeva pe țărni incendiat
de apele în flăcări
în locul coralului
am găsit eșarfa
înnobilată cu parfumul
sânilor proapeți

Sărutând-o mi-am amintit
cu înfiorare mângâierile ei:
zidește... zidește...
verbele tale vor ridica
peștera din mijlocul luminii.

BLESTEMUL SĂRII

Ține minte blestemul sării
și nu te uita înapoi
Mileniul care pleacă
te poate abandona

traian tr. cepoiu

memorică săngerândă

Amintirile mele
cunosc
șarpele acela de aur
mușcat de vânturi undeva
pe răzvrătirea unui altar tomitan
pândind corăbiile scioarelor -
lebede alergând prin visele mele
împodobite
în cuvinte
cu care îmi scriam contrapsalmii
Nu te uita înapoi
Agonia oamenilor vestește
exilul acestui mileniu

POVESTEA VORBELOR: DESPRE AI ȘI USTUROI

de MARIANA PLOAE-HANGANU

Urmărind povestea vorbelor, am văzut că unele cuvinte dispar, altele se adaugă, altele se transformă, după cum, unele sensuri se pierd, altele apar, altele se transformă. Aceasta înseamnă că în cursul existenței lor, cuvintele suferă schimbări de diferite tipuri, unele afectând învelișul sonor, altele latura semantică. Cauzele acestor modificări sunt multiple; cel mai adesea ele, și în special modificările semantice, sunt dictate de schimbări ale realității extralingvistice. De multe ori însă, cauzele rămân necunoscute. De ce la un moment dat, vorbitorii unei limbi au preferat un cuvânt, renunțând la altul, se știe de cele mai multe ori. Și totuși, se întâmplă ca anumite transformări să nu cunoască explicații. Este și cazul cuvintelor *ai* și *usturoi*.

Ai (sau *aiu*) este numele ardelenese al usturoiului și este o formă lexicală moștenită din latină. *Usturoi* este un cuvânt derivat pe teren românesc din verbul *usturare* și sufixul *-oi*; la rândul lui, verbul *usturare* vine tot din latină (*ustulare*), iar evoluția lui lexicală și semantică este ușor de imaginat.

Încă din epoci îndepărtate latina cunoștea cuvântul *allium* (dar și forma *alius*) cu sensul de bază „condiment”, care este folosit numai în vocabularul și bucătăria celor săraci. În epoca imperială sunt înregistrate și formele *allium* și *allius*, care stau la baza actualelor forme romanice. Dată fiind sfera semantică extrem de redusă a acestui cuvânt, în trecerea de la latină la limbile romanice, nu s-a pierdut nici un sens. Mai important este faptul că în română, spre deosebire de toate celelalte limbi romanice, cuvântul a trecut în registrul dialectal, limba literară impunând drept cuvânt uzual pe cel derivat din verbul *ustura*. Cuvântul *aiu* se păstrează în Banat, Transilvania și nordul Moldovei, în special în regiunea Sucevei. Există, de asemenea, în dialectele sud-dunărene: în aromână și meglenoromână, cu forma *aliu* iar în istoromână *oliu*. Se întâlnește și în albaneză, *aj*.

Fiind un cuvânt dialectal și popular, este înregistrat în scris târziu, îl găsim menționat în *Anonymus Caransebesiensis* (inceputul secolului al XVIII-lea) și în *Lexicomul Budan* (1825). Cuvântul avea în vechime o frecvență mare, dovadă fiind numeroasele derivate pe care le dezvoltă: *aia*, *aioară*, *aitură*, *aiuș*, *aișor*, *aiescu*, *aijedez*, ultimele două putând fi și moștenite din expresia latinească *allio condio*.

Dialectal, pe aproximativ aceeași arie, limba română mai cunoaște un cuvânt pentru desemnarea usturoiului: *pur* care vine din lat. *purus*, mai exact *allium porrus* care avea în latină semnificația „praz”. Rom. *praz* este, însă, în română un cuvânt de origine slavă intrat în limbă din bulgară.

În toate celelalte limbi romanice cuvântul este moștenit, frecvent și uzual în toate registrele limbii. Cu același cuvânt se desemnează în spaniolă, italiană și sardă și „sosul care este făcut cu ajutorul usturoiului”, ceea ce în română se numește *mujdei*. Cu sens figurat și dialectal se întâlnește în spaniolă cu sensul „persoană pe care o întâlnești în toate părțile și se amestecă în toate”, iar în portugheză „persoană isteată”. Tot în spaniolă denumeste o varietate de supă care are sparanghel, ardei și ulei, în ciuda numelui pe care îl are, nu conține usturoi.

În concurența cu celălalt cuvânt sinonim, *aiu* românesc a pierdut și datorită corpului fonetic redus, deși friulana are o formă omonimă cu cea românească, dar și pentru faptul că *usturoiul* păstra în semnificația sa mai pregnantă ideea de condiment. Având în vedere existența lui în dialectele sud-dunărene presupunem că *aiu* a fost cunoscut pe toată aria de limbă română. Dar și în cazul cuvântului *castană*, în lipsa înregistrărilor scrise, toate acestea rămân simple supoziții.

bujor nedelcovici

PORTOCALE ȘI COJI

Palatul în care s-a semnat „Tratatul de pace de la Postdam”, în 1945, (Stalin, Truman și Attlee, care l-a înlocuit pe Churchill), camera rezervată lui Stalin și loja în care a stat Jhony Kennedy, prezent în calitate de jurnalist.

Dar să revenim la Voltaire... Frederic al II-lea și-a dat seama că Voltaire „trișează”, mai ales după ce a încercat să ridiculizeze un înalt funcționar prusac: *La diatribe du docteur Akakia*. Frederic i-a spus atunci lui Voltaire: „Stoarcem portocala și îi aruncăm coaja”.

Este soarta tuturor intelectualilor care se pun în slujba puterii. Sunt folosiți apoi aruncați la gunoierii istoriei ca pe o simplă coajă de portocală.

A avut anvergura! Cert! Aventurile lui nu au fost mediocre și lineare: ambiguitate, mască, contradicție, și din acest desen indecis a ieșit o figură socială nouă: *intelectualul filosof implicat în realitate*. Un om de litere a cărui ambiție individuală era la fel de strălucitoare ca și geniul literar, cu excepția anticlericalismului și atitudinii antireligioase. Voltaire a avut curajul să-și exprime public opiniile și să înfrunte „Statul absolut”.

Voltaire are ceva simpatic și în același timp antipatic (un chip nu prea agreabil, o gură cu buze subțiri), dar îl consider prietenul meu pentru că a fost inițiator, strateg și și-a riscat viața pentru cauze comune.

În 1987 am ajuns în Fernai-Voltaire, o mică localitate la granița cu Elveția, unde Voltaire a avut un castel. Nu aveam viză de intrare în Elveția. L-am așteptat pe fratele meu care locuia la Geneva. Noaptea m-am plimbat pe străzile pustii. Am văzut o statuie a lui Voltaire. Am privit-o îndelung. Parcă mi-ar fi spus: „Atenție! Acolo unde o să ajungi poți fi bătut cu bățul cum mi s-a întâmplat și mie!” și parcă mi-a zâmbit. A doua zi am plecat la Paris și am cerut azil politic. De multe ori mi-am amintit de acea noapte și de zâmbetul lui ironic și salvator.

Toma d'Aquino (1225-1277)

Meritul lui esențial este că a găsit un echilibru între mistică și pozitivism, între metafizică și comerț, între spiritual și material. El a văzut omul la intersecția dintre Dumnezeu și Materie și nu a cedat iluminismului teologic și nici empirismului miop și limitat. Astfel a reconciliat mistică și pozitivismul, filosofie cu percepțiile canonice.

I s-a atribuit titlul *Doctor communis*,

nu *Doctor Honoris Causa* și poate în acel *communis* se ascunde rolul de excepție prin care a lansat curentul filosofic: *thomism*. Unul din principalii interpreți ai *thomismului* a fost Jacques Maritain, care a abordat problemele experienței și ale filosofiei religioase, dar și ale esteticii și ale politicii.

În ziua în care am găsit la o librărie *Summa Theologiae* n-am avut banii necesari s-o cumpăr. Mai târziu, când am trecut pe la librărie, am constatat că volumul fusese vândut. Prețuirea și admirația mea pentru călugărul dominican, Toma d'Aquino, poate proveni și din această frustrare.

Jean de la Croix (1542-1591)

Mistic și Poet. Sau poet mistic!

A trăit în aceeași perioadă cu Sfânta Tereza d'Avila.

A meditat asupra textelor din Scriptură și a raportului dintre *Lumină* (raționalitate și metaforă) și *Întuneric* (mistică dăruiește un nume nopții = Dumnezeu). Credința înseamnă Dumnezeu, iar în „textele sfinte” se descoperă noaptea. A fost închis pentru ideile lui reformatoare și a stat nouă luni singur într-o celulă. Într-o noapte (noaptea purificatoare) a avut viziunea Sfintei Fecioare care îi anunța viitoarea lui evadare: „Dumnezeu nu poate fi cunoscut nici prin inteligență nici prin inimă, nici prin imaginație și nici prin sentiment. Renunțarea absolută! Să consimți la Nimic care te unește cu Totul. Cu Dumnezeu!” Este autorul teoriei „perfecțiunii creștinești”, care este definită ca: „Posesiunea lui Dumnezeu prin uniunea iubirii”. „Eu și Dumnezeu suntem același lucru!”

Jean de la Croix, Toma d'Aquino și Maître Eckhart sunt misticii care au încercat să armonizeze teologia cu filosofia prin și cu ajutorul experienței mistice și a descoperirii „raportului dintre exprimabil și inexprimabil” - *kénose* = vidul. Totul sau Nimic. „Dumnezeu are nevoie de mine și eu sunt creator de Dumnezeu” - Maître Eckhart.

În volumul *Aici și Acum* am pus ca motto câteva versuri de Jean de la Croix: „Faites la chasse aux renards./Car déjà notre vigne est en fleur./Durant ce temps nous prendrons des roses/Pour en faire un bouquet en forme de pomme de pin./Mais que personne ne paraisse sur la montagne.

CE TRĂZNĂI (CULTURALE) NE MAI VINDE ION CRISTOIU?

de ION LAZU

De ani și ani l-am pierdut din atenție pe infatigabilul gazetar Ion Cristoiu, cel plin de „idei multe și mici“ (după expresia unuia dintre autorii săi preferați), cu care își „mitraliază“, „din orice poziție“, victimele benevole, pe cei care, tot „din orice poziție“, în tramvai, la birou, la buțic, acasă, îi citește producțiile gazetărești și îi urmăresc evoluțiile la televizor. Ne-am despărțit deci de intens mediatizatul personaj care se erija în „director de opinie“, mereu preocupat să se afle „în vârful trebii“ și n-am pierdut, se vede, mare lucru căci nimic nu s-a ales din atâta vorbărie în vânt.

Dar ce aflăm din ultimul număr (nr. 486 din 21 septembrie 1999) al „Adevărului literar și artistic“, paginile 3 și 5, dintr-un interviu luat lui I. Cristoiu de către Gabriel Rusu? Colocviala discuție s-a purtat chiar acasă la maestru și nu oricum, ci într-o cameră „ce scământă cu sala de lectură de la Biblioteca Academiei“, eu, desigur, câteva note care fac stilul locatarului: „un computer care clipocește printre vrafurile de dosare... un fax *cuibărit*... dau sama (seama?) de tehnologia sfârșitului de mileniu, căci, nu-i așa, bosul „scrie mult pentru azi, editează mult pentru, probabil, mâine...“ (vedeți cum în orice biet reporter se comprimă un viitor prozator care pândește momentul oportun pentru a se lansa „în forță“?).

Decamdată, cei doi convin că „scriitorul român nu poate trăi din cărțile pe care le publică...“ este nevoit să facă gazetărie (nici o noutate, domnilor!). Cele două edituri ale domnului I. Cristoiu nu prea rentează (un cufemism, vom vedea): eșec total la „Evenimentul românesc...“ „am băgat tot ce am câștigat din scrisul cotidian și am pierdut“. La cecalaltă editură scoțând patru cărți, „nu am reușit încă să recuperez banii“. O situație destul de neplăcută și descurajatoare în sine: dacă nici I. Cristoiu nu reușește să... Dar cum explică domnia sa degingolada? De vină e Puterea (care anume: fosta Putere? fosta opoziție, acum la putere?). Ea, Puterea, „vrea ca rețeaua de difuzare să împiedice răspândirea opiniilor independente!“ De ce nu s-a creat o rețea paralelă, sau o mie de alte rețele de difuzare eficiente etc., etc., nu ni se spune. Totuși, gândirea sănătoasă economică a domnului I. Cristoiu îi șoptește că se pot da lovitură și în lumea cărții. Domnia sa vrea să scoată Memoriile lui Beniuc, din care ne anunță că vom afla despre legionarismul lui Ion Barbu, despre avariția lui Sadoveanu, despre faptul că Zaharia Stancu a fost agent al Siguranței; securitatea bolșevică își infiltra/impunea oamenii în conducerea Uniunii Scriitorilor. Reporterul, primzând o notă, exultă: „un best seller! fețe până acum ascunse ale victimei literare!“ Și apoi Beniuc a început ca poet legionar. Așa va șoca, visează I. Cristoiu. Pe noi însă, aceste „amorse“ nu au darul să ne incite, dimpotrivă, ne întăresc bănuielile că numitele memorii (scrise prin '70) vor produce doar lucruri arhi-cunoscute, inclusiv unele jalnice delafțiuni ale jalnicului personaj: Beniuc? Puah! Piei drace! Parc chiar de mirare, măcar la prima vedere pentru cineva cât de cât avizat că un om cu flerul afacerist al lui I. Cristoiu se iluzionează în acest fel. Cunoscându-i mai bine mobilurile, îți spui că este prea încântat de orice idee îi trece prin minte și că e normal să calce în străchini. Dintr-o autoincântare, într-o autoamăgire și tot așa... Cititorii unei asemenea cărți? „Sunt. Sau mai bine zis, ar fi“ supralicitează I. Cristoiu. Și, îndată, nonșalant, sare la altă trăznaie. A fost tentat de un anticariat..., dar nu oricum, și cu samovar, cu ceai și cu un anticar de profesie istoric literar. Începem să visăm: intră clientul, mare amator de carte veche, bibliofilă, află mii de amănunte de la vânzătorul titrat și... pleacă apoi, tare jenat că nu are bani nici de metrrou. Iar anticarul a uitat să-i indulcească ceaiul - deh, economii! Vezi, emite I. Cristoiu fără să clipescă, „nu vreau să cumpăr Vulcanii Noroioși sau IMGB...“ (bate departe, îți spui), dar află că n-a făcut-o pentru că nu a putut licita spațiul la concurență cu buticarii. Ei, păi atunci, neicursorule, stai cuminte! Concluzia maestrului e amară: „De pe harta economică a lumii am cam dispărut. Să rămânem măcar pe cea culturală. E chestie de identitate națională“. Mare patriot domnul I. Cristoiu, îți zici, găsește el o soluție, nu se poate, la atâta

ardoare! Și imediat ai sub ochi următoarea revelație, pateat I. Cristoiu: „cărțile nu se vând pentru că editurile n-au bani să facă din tânărul autor o vedetă, să-l ducă la televiziune, să-i pună portretul pe afișe“. Deh, zici dacă i s-ar face autorului publicitate!... Însă nu cumva însuși emitentul acestei soluții salvatoare este ilustrarea și demonstrarea peremptorie a faptului că teoria nu este valabilă? Care altă persoană din tagma scriitorilor este mai multimediatizată decât I. Cristoiu? Și totuși, autorul mărturisește că nu și-a scos banii pe propriile cărți... Or, când este vorba de faimosul gazetar, contează măcar cât negru sub unghie faptul că se contrazice de două-trei ori în aceeași frază?! I-a trăznit prin cap că tinerii autori pot fi lanșați? A spus-o. Ei, dar dacă acum, că i-a scăpat porumbelul din gură, au să-l asalteze debutanții, veteranii, veleitarii, grafomanii? I. Cristoiu produce la momentul răspunsului salvator: nu editorul să suporte cheltuielile publicitare, ci, televiziunile, inclusiv TVR! (se putea rata ocazia unei săgeți înfipte cu toată setea în sigla televiziunii naționale, spre satisfacția tuturor resentimentalilor acestei nații?). „Și marile ziare și-ar putea permite să ducă o campanie de lansare...“, continuă cu olimpiana seninătate I. Cristoiu. O idee prinsă din zbor, în timpul perorației, o inspirație norocoasă a prozatorului din subsolul temutului gazetar, îți zici. Dar, nu, căci I. Cristoiu „cugetă adânc“: „noi nu am reușit după '89 să... facem gazetărie culturală“ (de data asta prin *noi* vorbitorul nu se indică pe sine, ci se referă, nu-i așa, la toți factorii culturali: Minister, uniuni de creație, ziaristi... răspunderea se disipează). „Cultura în marile gazete este, în bună parte, expedită“, constată intervievatul, cu grea amărăciune. Ai crede că este singurul care, în ultimii zece ani, și-a dat sufletul pentru... „După părcerea mea un gazetar cu talent ar putea să facă interesant și lansarea unui necunoscut“. Frumos zis. Dar crede I. Cristoiu măcar o iotă din ce ne vinde? sau dimpotrivă, vorba clasicului banc, una spune și Chesterfield fumează? N-a fost „Evenimentul“ în primii cinci ani de după decembrie '89 cea mai vândută gazetă? Și nu era ea, în acele vremuri de tatonări și ezitări și speranțe, *singura*, dar absolut singura gazetă care nu publica nici măcar un cuvânt despre viața culturală? Colecțiile stau măturice! Excepție nu fac decât numerele în care directorul I. Cristoiu își anunță propriile opuri! „În sensul acesta se lucrează în Occident“, ne asigură domnul Cristoiu. Aha, Occidentul, acest răsărit de soare al speranțelor noastre politice, economice... culturale, meru înșelate!

„Ar putea să-l facă o vedetă...“ (pe acel debutant). Pe cine a lansat I. Cristoiu ca scriitor? (S-a lăudat până la sațietate că a „format“ o nouă generație de gazetari; acum se plânge că acei gazetari nu...) Se rarează niște mari ocazii, nu? „Există în România interes pentru literatură și pentru teatru și pentru film“, susține I. Cristoiu. Dar este o susținere „contra naturii“. Un asemenea autism, sau un asemenea tupeu în a face din negru alb te lasă interzis, pur și simplu! Căci vede o lume întreagă (cea pe care o preocupă tema): interesul manifest (nu cel de principiu, cel teoretic - opativ) al românului pentru literatură, artă, pictură, teatru etc. s-a redus drastic, dramatic, este azi *disparent*. Dintr-un tiraj de 300-500 exemplare la poezie, se vând câteva exemplare, sau câteva zeci, restul fiind date de autor „din mână“: criticilor, prietenilor de condi, foștilor colegi, rudelor; tiraje intacte de proză zac prin depozite (doar un exemplu: romanul Bogdana de Ioana Postelnicu, volum premiat de Academia Română). La lansările de carte (care nu sunt puține, reprezentând, până la urmă, singura consolare a autorului), se prezintă „un numeros public de 15-30 persoane (incluzând membrii familiei). Și măcar te poate numi I. Cristoiu pe aceste 30 de persoane interesate de carte? Da, dacă mă gândesc bine, I. Cristoiu ar putea! Iar din cei câțiva zeci de auditori doar patru-cinci cumpără cartea cu pricina (aici I. Cristoiu nu mă poate contrazice pentru că nu l-am văzut niciodată „la fața locului“). Nici la lansările marilor noștri scriitori, nici a celor câțiva filosofi ce-i mai avem, nici la ale dragilor scriitori veniți din exil „în această chestie“. Cozi la autografe n-am văzut decât la câțiva autori care sunt profesori

reacții

universitari, având deci în spate trupe mari de studenți. Și atunci ce să zici de imediat-următoarea afirmație a gazetarului: să-l prezinți pe scriitor... „așa cum găsești în toate paginile de ziar o știre că un cântăreț s-a înșurat...“ Păi, domnule Cristoiu, în ziare se dă știrea cu cântărețul pentru bunul motiv că acel zdrăngănit are milioane de ascultători și televizionari; el are milioane de case, discuri, C.D.-uri vândute - el este o vedetă. Potrivit cărei strâmbe gândiri îl puneți alături de T.T. Coșoveci, bunul poet care are și el, ce-i drept vreo 500-1000 de fani; colegi-prieteni în toată țara, după vreo 10 volume publicate?! Cui vindeți dumneavoastră aceste minciuni sfruntate? Aceste baliverne, aceste nonsensuri?

Ziceți: „am scos o carte despre români la Stalingrad. Nu spunți că nu era interesantă pentru televiziuni“ (mereu la plural, nu vă ajunge una!). Întrebare: de ce nu i-ați „capacitat“, domnule Cristoiu că tot vă exhibați pe-acolo la orice oră din zi și din noapte? Mai sigur este că ați încercat, dar nu ați reușit mare lucru. Când este vorba despre carte, domnule Cristoiu, toată lumea întoarce capul în partea cecalaltă sau... schimbă subiectul (c singura schimbare cu care ne-am pripocisit!). Și dacă n-ați reușit dumneavoastră cum ar reuși un autor oarecare, un veteran, un... Veți fi citit poate notița dintr-un ziar, în care cutare deținut politic, mare mutilat, schilod, căruia i-a apărut o carte, care a fost prezentat la „Memorialul Durerii“, se declara părăsit de toată lumea și convins că „pe nimeni nu mai interesează ce-a fost?“ Pe când dumneavoastră afirmați categoric (și patriotard): „Românii sunt interesați de cultură istorică, de literatură“. Și continuați: „S-ar putea să-mi trăznească prin cap această idee: să fac o gazetă ca pe vremea SLAST-ului, care să stărnească interes, care să fie vandabilă“. Domnule Cristoiu, nu ne aruncați cu praf în ochi! SLAST-ul, cum și cât a fost, stărnea oarecare interes în contextul anilor '80, abil speculând de dumneavoastră, cu voie de la împărăție. Dar nu se poate să nu știți că în ziua de azi există în țara asta pe puțin 200 de reviste literare extraordinare care apar, ce-i drept, în triaje mici, dar nici așa nu se vând - și nu s-ar vinde nici dacă rețeaua de difuzare ar funcționa impecabil, cibernetice! Să vă spun ce reviste literare de tinută europeană am văzut la Deva, la Turm-Severin, la Reșița, la...? Oare chiar nu ați auzit de ele ori de echilibristica dispartă pe care o fac pentru a apărea în continuare? După nostalgia SLAST, faimosul gazetar ne servește nostalgia sa pentru cotidienele de dinainte de '45, „cu pagina a doua consacrată culturii, foiletoanclor“; sondând adânc în istoria literaturii constată că Cehov își publica schițele prin te-miri-ce gazetă fără pretenții. Da, dar cam pe la 1870, stimabile!

Și năstrușniciile acestui Păcală, „sui“ în Capitală din zona periculoasă a mișcărilor telurice de la Curbură arcului Carpatic, nu se incheie aici. Dar, ajunși cu lectura la jumătatea interviului „gazetarul Ion Cristoiu, cunoscut ca o vedetă de muzică ușoară, un fel de Michael Jackson“, cum singur se definește, ne oprim, excedați, căci personajul pare să vorbească la pătrat și să gândească sub radical!

Să fim înțeleși: nu facem un capăt de țară din această a n-a ieșire la rampă a controversatului gazetar, dar nu se poate, față-n față cu „productele“ cugetării sale, să nu ne minunăm încă o dată cât de răzlețit de realitatea inconjurătoare se dovedește a fi tocmăi omul care trece drept observator sagace, comentator politic, director de opinie etc., etc.

Nostimada e alta: dacă acest interviu ar fi apărut în paginile vreunui dintre ziarele la care scrie I. Cristoiu, sau în vreo revistă de divertisment - sau diversiune - să nu uităm că însuși temutul Cristian Tudor Popescu punca de curând semnul egalității între cei doi termeni! - chestiunea ar fi trecut neobservată: I. Cristoiu are publicul său cititor în mare parte format (sau deformat) de domnia sa, menținându-se în comunicare din cauza unor hibe comune: de logică, de informare, de atitudine (fiecare are ce merită) - și, fiindcă a venit vorba, „îmi trăznește prin cap“, nu este la I. Cristoiu o exprimare, ci o atitudine!

Întrebarea este: ce caută, cum se va fi pripășit acest interviu abracadabrant a lui Ion Cristoiu în paginile unei reviste intru totul respectabilă precum „Adevărul literar și artistic“, printre articole semnate de Alexandru George, Cornel Ungureanu, Mariana Șora sau despre Paul Miron, Ion D. Sărbu etc. Pentru că e prea de tot ca Ion Cristoiu să vândă castravci la grădinari.

UN BUGET DE AVARIE...

de MIRCEA CONSTANTINESCU

Nu demult, ministrul Culturii s-a făcut difuzorul unei expresii sustrate din groapa vicisitudinilor citabile: „buget avarie“. Este de presupus, respectiv, că omnia-sa l-a extras din haloul zvonistic și ultimediatic al supra-cotelor fluviale atât de penințătoare în ultimii ani și l-a trântit peste acul verde al mesei -de-joc: ori eu, ori el; el sau eu. Dacă domnul Caramitru ar fi trăgât ad-hoc calamburul s-ar fi scuzat, poate, fel: „ăsta nu-i buget, excelenților, ci un buget al culturii! Că s-au autosesizat excelențele și Primul Ministru și și-au preffrat avos firele din barbă/mustață sfătuindu-l pe ministrul să nu-și abandoneze „corabia beată“, și chiar un gest să ne scoată din minți și din onie. Fiindcă, oricum, un buget FIRESC de 3-4% din PIB tot nu se poate plămădi peste apte, nici măcar peste noaptea generalilor (în suri, și aceia, la acest capitol). Iar, pe de altă parte, gestul amintit nu ne elatină nedumerirea pe drum de atitudine a marelui actor Caramitru: ori domina-sa n-avea știință că misterului cu pricina nu i se acordă decât o măsură de atenție de-un deceniu încoace, ori și imaginat că farmecul personal îi va fi suficient spre a duce raialei icusarii de salbă. Dacă fusese suficient să se convingă că nu i-a rămas pacienta. Și-atunci, în *folosul* cui să se înșirioneze? Deoarece într-al culturii - avogoric nu. Poate numai pentru deliciul unei impresii de prozești, aplaudaci ai crizelor de înmitate, săvârșite public, gestul omiei-sale să fi sunat ca un gong-sonor. Pentru cei care știu, însă, că în situația dată demisia mai curând ar fi încurcat decât dezlegat lucrurile, înținția a fost să fie bifată, și-atât. În orice caz, este imposibil ca domnul Caramitru să nu fi bănuț încă din anul '96-97, pe ce vas se imbarcă și pe ce stro se zbate acul busolei.

Dar destul despre un ministru cu un ministru bine intenționat și, de altă parte, tocmai profund decepționat. Problemele culturii în România zvorăsc dintr-un și nu se dizolvă -un mandat guvernamental. Capitalizările continue ale instituțiilor aferente (biblioteci, muzee, edituri, librării, agenții de impresariat etc.) erodează de-un anu ceea ce ne obișnuisem a numi viața culturală. E de adăugat întârzierea nepermisă a mulțirii acelei clase mijlocii care, în țările cu o situație economică dacă nu prosperă măcar puțin, este principala furnizoare de „sumatori“ de cultură. Ambele fenomene își trag originea într-o absență de strategii socio-economice viabile. Faptul că în arealul talismului post-industrial manifestările culturale sunt indeobște tributare culturii de ieri - deci pendinte în principal de cererea și oferta de bunuri consumabile - nu reprezintă o soluție pen-tru guvernării noastre decembrști; fie doar și din simplul motiv că România nu-i nici pe departe o țară post-industrială.

Investițiile masive în audio-vizual denotă preocuparea pentru *image* a unor

grupuri/grupuscule de interes, iar nu - cum deseori se invocă fariseic - o grijă pentru alinierea țării la standardele europene de informare și cultură. Migrația către audio-vizualul comercial a unor „facători“ de cultură nu rezolvă, în principiu, dezinteresul guvernanților pentru instituțiile enumerate mai sus. Accidentul că unii migratori devin vedete multimedia, substanțial remunerate, nu-i alta decât un ingredient prin staniol hertzian. Efervescenta (aparent culturală) a rețelei de stații radio-TV particulare nu-și propune și nici n-are cum să înlocuiască ponderea firească a faptelor și fenomenelor autentic culturale. Cei cu-adevărat interesați de starea de fapt constată cu ochiul liber că o serie de monumente alunecă în paragină, că librăriile, bibliotecile și muzeele (câte mai sunt) se etalează tot mai vidate de amatori, că editurile falimentează glorios, că sălile de teatru și concert sunt pline cu... invitați, că studiourile de film și dans sunt închiriate de către potențaii multimedia pentru

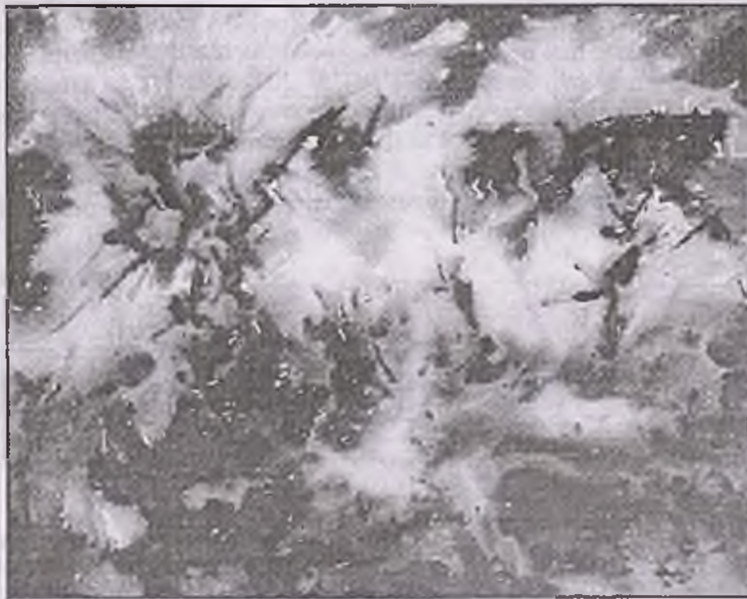
avuției naționale. A o lăsa - cum e deseori în prezent - la cheremul (prin definiție futit și aleator) al unor mecena/sponsori este totuna cu a-i pregăti doar un cavou, eventual somptuos, strălucitor. Are cineva interesul s-o facă? Dacă nu - e momentul să ne convingă de contrariu. Căci o chibzuită utilizare a bogățiilor țării, câte mai sunt, materialele și spirituale, va conduce la oprirea exilului materiei cenușii și la o veritabilă redistribuire social-democrată a avuției colective. Abia atunci instituțiile culturale vor putea fi doar parcimonios subvenționate de ministerul aferent, deoarece acestea își vor putea desfășura activitatea din venituri proprii (= recuperate). Teatrele de orice gen, studiourile de film, editurile, muzeele etc. vor reuși să ființeze cu concursul participării efective a unor largi segmente de populație la actul cultural (muzică, film, dans, literatură, pictură) care vor subvenționa grosul serviciilor culturale ca atare. Evident că nu vor dispărea sponsorizările, de oriunde ar veni acestea,

numai că ele vor acoperi foarte probabil doar *evenimentele* constituitoare: festivaluri, concerte extraordinare, concursuri internaționale, ediții de lux (aniversare), filme de artă ș.a.m.d.

Cât de departe suntem în raport cu tabloul schițat adineauri, ar fi tautologic s-o mai afirmăm. Chestiunea esențială e să nu confunde - accia care au și vor avea pâinea și cuțitul - un asemenea tablou elementar cu o utopie pe cât de frumoasă pe-atât de irealizabilă în România. Fiindcă într-un asemenea caz, nu un ministru sau altul va dezerta din guvern, ci vor dezerta înșiși oamenii de cultură. Și, întrebăm retoric, există vreo țară civilizată, azi și mâine, care să se lepede

programatic de oamenii săi de cultură?... Se știe, aceștia n-au fost nicăieri și nicicând cei mai avuți cetățeni. Dar cel puțin au *fast*. Riscul politicilor socio-economice din România contemporană e să producă acea desființare a culturii pe care nici dictaturile n-au reușit-o (dacă și-or fi propus așa ceva).

Refugiul în cultura-de-masă, mult coborâtă prin exigențele sale strict comerciale sau, în cel mai fericit caz: preponderent comerciale, nu-i decât un paleativ și un motiv, adăugat, de falsificare și diversiune pentru noile generații, care-și închipuic probabil că *numai* aceasta e cultura; ca să nu mai amintim acum că, la urma urmelor, nici măcar acest soi de subcultură masificată și uniformizatoare nu se produce decât sporadic pe meleagurile noastre; culmea! din același motiv: lipsa banilor...

servicii efemere, inclusiv de tip *fashion* sau alegeri de Miss/Mitze Baston...

Desigur, aceiași observatori nu pot cluda faptul că nu există fonduri pentru cultură și *întrucât* o parte impresionantă a economiei autohtone aparține unui sector ocult, subteran, incontrollabil și, vai, neimpozabil. Câtă vreme vom avea un segment covârșitor de activități economice la negru, nu-i de așteptat nici să se dezvolte pătura mijlocie (producătoare și consumatoare de cultură), nici să se recupereze prin taxe și impozite suficienți bani pentru ca și ministerul culturii să nu mai fie agonice.

Încă o dată: problema nu e că s-au luat/dat înapoi două miliarde unui ministru (de-acel și „gratuitatea“ unei demisii sau alteia). Problema consistă în identificarea și aplicarea acelor strategii economice grație cărora cultura să nu mai fie socotită cenușăreasa redistribuirii

UN BOB DE ROUĂ ÎNTR-UN OCEAN DE SMOALĂ

de MARIA LAIU

Sc desființează festivaluri - sau se amână sine die - se restructurează personalul angajat al teatrelor, se micșorează bugetul destinat culturii până la a fi ca și inexistent, se realizează spectacole cu cheltuieli minime, se schimbă directorii instituțiilor teatrale după bunul plac al forurilor tutelare, actorii își dau demisia în bloc din cauza salariilor prea mici, ministrul Finanțelor „decide” că dacă tot o ducе într-o țară atât de rău, cultura n-are decât să tacă...

Și totuși, până și în asemenea vremuri de răstriește, mai există oameni animați de dorința de a înfăptui și de a lăsa în urmă lucruri folositoare spiritului. În acest context, așadar, la Slatina, și-a fost deschis portile, săptămâna trecută, nici mai mult nici mai puțin decât un teatru profesionist, ce a luat ființă pe temelii unei vechi trupe de artiști diletanți, „Evrika” (înființată acum 20 de ani, și care, în tot acest răstimp, a avut rezultate dintre cele mai bune). Cei care au ținut permanent trează, în sufletele unor oameni cu profesii diferite, pasiunea pentru arta scenică au fost/sunt directorul Casei de Cultură a Sindicatelor, Visi Ghencea, și regizorul Mihai Lungeanu - directorii (executiv, respectiv artistic) teatrului profesionist de astăzi.

Prin implicarea directă a unor edili locali, cu deosebire a primarului Gheorghe Păunescu, dar și a altor locuitori ai orașului cu putere financiară (cum ar fi Ilie Alexandru - președintele Camerei de Comerț și Industrie

sau Mihai Chiriță - om de afaceri) s-a mers, însă, mai departe, investindu-se în construirea unei săli de spectacole cu 150-200 de locuri. Tocmai potrivită, credem noi, pentru un oraș cu aproximativ 100 000 de locuitori. Până când noul sediu va fi gata să își primească oaspeții, Teatrul „Eugen Ionescu” își va desfășura

activitatea sub umbrela generoasă a Casei de Cultură a Sindicatelor, undc, de altfel, am putea vedea premiera cu nr. 1. Am mai aflat că acest teatru va încerca să se adapteze condițiilor economice, din păcate, deloc faste propășii culturale, constituindu-se dintru început ca un teatru de proiecte și nu unul de repertoriu. Nu va avea, așadar, o trupă angajată, dar va căuta să-și apropie și să susțină mai ales tinerii talente, fie prin preluarea unor spectacole absolventă ale facultăților de teatru (de stat sau particulare), fie chiar prin realizarea unor producții care să aibă în distribuție artiști debutanți. Se mai dorește cu tot dinadins colaborarea cu teatrele orașelor din apropiere (Craiova, Râmnicu Vâlcea). În mod deosebit ne-a impresionat inițiativa proaspetei direcții de a înființa și o școală - nu de actori, nu de regizori - de oameni temeinic pregătiți pentru a lucra la scenă, fie ca mașiniști, fie ca maeștri sunet și lumină, fie ca pictori executanți și chiar ca actori.

Nu-i puțin lucru ceea ce încearcă să facă mână de entuziaști, cu siguranță cei mai frumosi nebuloni ai unui oraș din România, cu nu puțin lucru a însemnat reprezentarea în această ocazie „botezului” teatrului slătincan, anul trecut. Ultimul Godot de Matei Vișniec, în regia Mihai Lungeanu, avându-i în distribuție pe Alexandru Jitea și pe Eugen Drăghin. Cu a mai mult cu cât cele 700 de locuri ale Casei de Cultură au fost toate ocupate. Și pentru că vremea să marcăm așa cum se cuvine un asemenea eveniment, ce are curățenia și strălucirea unui bob de rouă, chiar dacă - văzând care e soarta culturii române în ziua de azi - pare că e căzut într-un ocean de smoală, nu ne rămâne decât să urăm viață cât mai lungă teatrului a născut, și să promitem că vom reveni, numărul viitor al „Luceafărului” cu o cronică a spectacolului.

cinema

Fumul de țigară și atmosfera încărcată de vapori alcoolului. Din penumbra deformantă se ivesc la întâmplare chipuri dotate cu priviri colorate: căprui, verde, albastru... Günter Grass imaginează în romanul său *Tolba de tinichea* o speluncă frecventată de înalta societate în care barmanii aduceau câteva cepe, cuțite și suporturi din lemn. La fiecare masă începea un ritual complicat de sfărtecăre a comunelor legume. Lacrimile șiroiau pe obrazii participanților. Apoi se-ndepărtau cu toții pe la casele lor, scenini, sociabili, zgomotoși.

Revelion 1969. Fiecare privește viitorul în lumina colorată a propriilor săi ochi. Curcubeul ce se va ridica din chiar elanul lor cromatic, va tăvăli mințile acestor nerăbdători copii rebeli în splendoarea de aur a nopții. Din parfumul pervers al spațiilor nocturne, din tradiția barocă a vechilor monarhi, strecurând, într-un secol cu mania kitsch-ului și a ostentației, steaua fatidică a libertății, au apărut ei, personajele mitice ale rockului.

Vârful rece al cușitelor le-a gădilat primejdios pereții moi ai inimilor săngerându-le. Publicul avid de lacrimi s-a grăbit să-ndepărteze foile subțiri ale existențelor biografice. În drum spre miez cu violență și cruzime, au ajuns deja când totul era rece, iar suflul vag al unei dubioase revelații se grăbea să proiecteze în icoana chipului cândva viabil al fragilei lor exuberanțe. Astfel ar putea fi rezumată viața acestor idoli ai secolului nostru, care au electrizat generații de tineri și a căror amintire poate că mai condamnă și acum la rușine chipurile responsabile ale unor onorabili adulți. Iată și una din concluziile care reies din „Velvet Goldmine”, recentă producție britanică semnată de Tedd Haynes și prezentată la cinematograful Europa. Slujit de aportul esențial al scenografului Christopher Hobbs, ca și de prezenta

OSCAR WILDE SUPERSTAR

de ILINCA GRĂDINARU

seducătoare a actorilor Jonathan Rhys Meyers și Ewan McGregor, pelicula apare ca un real eveniment filmic. Povestea se situează incert între o istorie a rebeliunii și evadarea explozivă într-un baroc decadent al civilizației contemporane. Pe urmele refacerii unei biografii, cea a starului rock, Brian Slade, un reporter ajunge de fapt să reia firul tulbure al propriei sale adolescențe în perioada anilor '70 și să tragă abia acum concluziile aceluia moment tabu al biografiei sale. O călătorie pe care poate mulți ar trebui s-o realizeze, un voiaj introspectiv menit să revigoreze și să revalueze acea mitologie proprie spre care instinctiv și sincer tânărul și-o afirmă împotriva tuturor.

Libertatea. Un termen periculos, neînțeles nici până astăzi, dar pe care unii au avut curajul să-l ia drept principiu călăuzitor al vieții. Indiferent de ce anume este legat, mesajul libertății este întotdeauna generalizator. În cazul acestui film, ca și în cazul generației '70, ea fost asociată revoluției sexuale, afirmării oficiale a flexibilității în cuptul matrimonial și homosexualității. Liderii rebeliunii au fost starurile rock care au adus, dincolo de marșul blajin al adepților flower-power, ceva din sclipirea luciferică a poezilor damnați de secolul al XIX-lea ca Byron sau Oscar Wilde. Misiunea periculoasă le-a fost fatală. Acești poezi într-un secol în proză, acești tineri inconștienți ce și-au asumat riscul altădată preluat de artiști misionari și mult mai puțin conformiști decât cei de astăzi s-au oferit spre a fi

sacrificați. Existențele lor sunt poate uncori hilaște altele contradictorii. Ei au născut totodată imaginea periculoasă cu consecințele actuale scufundate în ipocrizie a rebelului absolut, absolut stăpânit de un imens imperiu financiar. Dar e fost, poate, ultimele victime, ultimii care au crezut cu adevărat că în acest secol al cămătarilor poate naște o revoltă care să nu fie cumpărată frumos regizată anticipat. De aceea, peste singura rebeliune a mesajului lor mai poate face roșescă numai câte o persoană cu pudibonințea și deja depășite (oare?) la sfârșit de secol dar ceea ce a rămas de netăgăduit în momentul revizurii a acestui atât de apropiat trecut e imaginea însăși pe care ei ne-o lasă. Este tabloul deconectat al unui spirit în derivă. Parcă un pictor a înecat în pestriță în aurul și purpuriul regal pentru a o purta apoi prin pencele artistelor de cabaret și nuanțe stridente de roz și violet, apanajul melancoliei incurabile și ai alcovurilor de bordel. Un spirit derivă sau o derivă aspirativă de esență eterică de un eter nominal: LSD-ul. Acești idoli ciopliți de carne de aspirația spre credință a contemporanilor, adevărați sfinți moderni într-o mitologie creionată în pripă, s-au plasat cu nevinovăție fruntea carnavalului care a dus la epuizarea resurselor imaginative ale acestui secol. Maturat de fast și originalitate, el nu mai poate să își ducă scheletul ostentiv către un final lipsit de glorie.

Ion Murariu - lirism, narație, expresie

În această toamnă, pictorul Ion Murariu împlinise 77 de ani. Dar senectutea nu-i este o povară, ea este înțelepciunea clădită pe neîntârziata dragoste pentru artă. Căci arta a primat în viața lui. El a slujit-o cu patimă, a venerat-o, s-a jertfit în numele ei. În orice lucrare a dorit să atingă sublimul, sufletul lui de artist fiind plin de candoare. Și, cu certitudine, va rămâne așa până la ultima-i clipă.

În aproape 60 de ani de activitate creatoare, Ion Murariu a realizat sute de tablouri, multe dintre ele plasându-se în „galeria” celor mai de valoare lucrări de artă din secolul al XX-lea. Picturile, precum și inconfundabilele, inegalabilele acuarele înveșnicesc anotimpurile cu farmecul și misterul lor, înveșnicesc omul cu trăirile lui lăuntrice, înveșnicesc satul și urbea care tănuiesc destine, înveșnicesc universul pe care artistul îl vrea pururea pașnic.

Pictorul vine dintr-o zonă unde domină valori tradiționale. S-a născut la Dorohoi, fiind format la școala moldovenească de

pictură. În Academia de Arte Frumoase din Iași i-a avut ca profesori pe Jean Cosmovici, Otto Brise, Nicolae Popa. A făcut și studii pedagogice. De 50 de ani Ion Murariu este membru al Uniunii Artiștilor Plastici din România. Tot de atâta timp s-a îngemănat cu Bucureștiul. A expus vreme de aproape șase decenii în țară și în străinătate, creația sa fiind apreciată de mari iubitori de frumos. Printre expozițiile organizate în ultimii cinci ani a fost și retrospectiva de la Galerile „Etaj 3/4” ale Teatrului Național din București (1995).

Recent, maestrul a reunit o mare parte din operele sale într-un album intitulat *Ion Murariu. Lirism. Narație. Expresie*, în care se întâlnesc pictura, acuarela, dar și grafica - toate realizate în timpul celor 60 de ani de creație.

La venerabila vârstă, pictorul Ion Murariu rămâne înfrățit cu șevaletul. Zilnic el deschide ușa atelierului său din Calea Plevnei, unde continuă să lase pe pânză lumina din suflet, talentul, înțelepciunea

Maria Sârbu

festivalul de la sighet

Juriul format din: Nicolae Prelipceanu - președinte, Laurențiu Ulici, Echim Vancea, Ion Bogdan, Gheorghe Mihai Bârlea, Nicolae Scheianu, Vasile Muste a hotărât decernarea următoarelor premii:

Premiul pentru debut:

Paul Vinicius

Florina Zaharia

Premiul pentru volum de poezie:

Valeriu Stancu

Radu Săplăcan

Cassian-Maria Spiridon

Premiul pentru antologie de autor:

Leo Butnaru

Premiul „Nichita Stănescu” al Serilor de poezie de la Desești:

Gheorghe Parja

cultura pe unde

Miercuri, 13 octombrie pe Canalul România Culturală (CRC), la ora 9.50 - *Poezie românească*. Mircea Streinu. Versuri în interpretarea actriței Ileana Iordache. Redactor: Ioana Diaconescu. La ora 20.30, pe CRC - *București, istorii scrise și nescrise*. Carul cu bere - o poveste de familie. Colaborează Anca Giurchescu. Redactor: Victoria Dimitriu. Pe CRC la ora 21.30 - *Portrete și evocări literare*. V. Voiculescu. Colaborează: Cornelia Pillat și Gabriela Defour Voiculescu. Redactor: Anca Mateescu. La ora 23.50, pe CRC - *Poezie universală*. Gabriele D'Annunzio și Umberto Saba (Italia). Traducere și lectură Ioana Diaconescu. Redactor: Dan Verona. Pe Canalul România Actualități (CRA), la ora 23.50 - *Galerii*. Redactor: Aurelia Mocanu

Vineri, 15 octombrie, pe CRC, la 9.50 - *Poezie românească*. Romulus Vulpescu în colecția „Poezi români contemporani! Versuri în interpretarea actorului Mihai Niculescu. Tot pe CRC, la ora 12.30 - *Arte frumoase*. Maestrul Ion Sălișteanu - 70 de ani. Colaborează: N. Macovei; Sculptura Valentinei Boștină; Medalion A. Watteau; Prin expoziții. Redactor: Aurelia Mocanu. La ora 23.50, pe CRC - *Poezie universală*. Arthur Rimbaud (1854-1891, Franța). Traducere de Elisabeta Ișanos. Lectura actorilor Răzvan Ionescu. Pe CRA, la ora 23.50 - *Revista revistelor de cultură*. Redactor: Valentin Protopopescu.

Sâmbătă, 16 octombrie, pe CRA, la ora 19.45 - *Scritori la microfon*. Ovidiu Drimba (II). Redactor: Liviu Grăsoiu. La ora 22.20, pe CRA - *Din marea*

poezie a lumii. T.S. Eliot (II). Redactor, Titus Vișcu.

Duminică, 17 octombrie, pe CRC, la ora 12.00 - *Revista literară radio*. Emisiune fondată de V. Voiculescu în anul 1939. Redactor: Maria Urbanovici. La ora 21.30, pe CRC - *Meridianele poeziei. Pagini din lirica românească*. „Privești” - versuri de B. Fundoianu. Redactor: Liliana Moldovan.

Luni, 18 octombrie, pe CRC, la ora 9.50 - *Poezie românească*. Ioan Alexandru. Versuri în interpretarea actriței Ileana Iordache. Tot pe CRC la ora 20.30 - *Atlas cultural*. Paradoxul venețian de conf. dr. M.A. Irimia. Un arhitect: Ventura Rodriguez și un oraș: Madridul. Redactor: Sanda Sacoliuc. La ora 21.30, pe CRC - *Cărți, idei, manuscrise*. Cartea eveniment: „Rhapsodie roumaine” de Dominique Fernandez. Biblioteca de literatură universală: „Gringo viejo” de Carlos Fuentes; Destăinuirii pe marginea unui debut: „Pudrică cu apă” de Sorin Grecu. Participă Andrei Ionescu, Mihai Sorin Rădulescu, Sorin Grecu. Redactor: Dorin Orzan.

Marți, 19 octombrie, pe CRC, la ora 11.45 - *Viața cărților*: Actualitatea editorială. Redactor: Dorin Orzan. La ora 12.30, pe CRC - *Arca mileniului III*. Centrul de poezie Stadler din SUA. Interviu cu poetul și traducătorul Iulian Semilian. Poezii de Rainer Maria Rilke. Redactor: Liliana Ursu. Pe CRC, la ora 21.30 - *Zări și etape*. Medalion B. Fundoianu; Dramaturgul Al Davilla astăzi; Din presa vremii. Redactor: Cornelia Marian.

Biblioteca noastră

1. *Clipa zboară c-un zâmbet ironic* (Cassian-Maria Spiridon), versuri, Ed. Dionysos, preț neprecizat.

2. *Paranoia Schwartz* (Gheorghe Schwartz), proză, Ed. Clusium, preț neprecizat.

3. *Ceaiul de după execuție* (Ion Beldeanu), versuri, Ed. Augusta, preț neprecizat.

4. *Un aisberg deasupra mării* (Ioan Lascu), eseu, Ed. Ramuri, preț neprecizat.

5. *Istoria literaturii slovace* (Corneliu Barborică), eseuri Ed. Universal Dalsi, preț neprecizat.

6. *Eminescu - Mă topesc în flăcări* (Mihai Cimpoi) dialoguri cu eminescologi, Ed. Litera - David, preț neprecizat.

7. *Mistica platonice* (Isabela Vasiliu-Scraba), eseuri, Ed. Star Tipp, preț neprecizat.

8. *Existențe* (Mihaela Bidilică-Vasilache), versuri, Ed. Astra, preț neprecizat.

9. *Întrebă-mă, să te întreb* (Florentin Smarandache) eseuri, Ed. Macarie, preț neprecizat.

10. *Pumnalul lui Iacov sau pentru că îngerul a văzut filme* (Florin Vlad), versuri, Ed. Helvetica, preț neprecizat.

11. *Limita* (Ștefan Aurel Drăgan), versuri, Ed. Helvetica, 10.000 lei.

12. *Ascunsa rană* (Nicolae Turtureanu), versuri, Ed. Helicon, preț neprecizat.

13. *Cel ce ridică piatra* (Dumitru Spătaru), versuri, Ed. Helicon, preț neprecizat.

14. *Moartea după Doclin* (Octavian Doclin), versuri, Ed. Marineasa, preț neprecizat.

Reproduceri după pictură
de Ion Murariu

VIKTOR ASTAFIEV LA 75 DE ANI

Pe fundalul derulării aniversărilor memorabile ale anului 1999 (250 de ani de la nașterea lui Johann Wolfgang Goethe, 200 de ani de la nașterea lui Alexandr Pușkin și Honore de Balzac, 100 de ani de la nașterea lui Vladimir Nabokov, nemaivorbind și de alte sărbătoriri nu de aceeași anvergură, dar totuși notabile, cum ar fi, de pildă, marcarea centenarului nașterii lui Andrei Platonov), semnalările unor asemenea date ale creatorilor ce ne sunt contemporani se înscriu firesc în sfera cotidianului în desfășurare.

La 1 mai a.c. scriitorul rus Viktor Astafiev a implinit vârsta de 75 de ani. În cinstea datei aniversare i-au apărut operele în 15 volume. În ultimele decenii numele lui este permanent menționat printre cei „de frunte”, din „linia întâi” în mănșosul peisaj al literaturii ruse contemporane. La bilanșul anului 1996, el a fost declarat cel mai bun autor al prestigioasei reviste „Novii mir”. Aproape oficial i se recunoaște statutul de clasic în viață, tradus în peste 20 de țări. Paginile celor mai renumite publicații îi stau la dispoziție în orice moment pentru a-i tipări scrierile. Părerea lui nu este ignorată, cel puțin în văzul mulțimii, de politicienii ce încearcă, desigur, a-i folosi vocea și autoritatea morală în scopuri electorale. Prin orientarea și viziunea sa asupra vieții și stării actuale a lumii el se apropie de Alexandr Soljenitșin, cu care de altfel s-a și întâlnit după revenirea în țară a marelui disident.

Născut în 1924, în satul Ovseanka din regiunea Krasnoiarsk, crescut la Casa copilului, plecat pe front de-abia ieșit din vârsta adolescenței, el s-a întors după război în locul de baștină.

Această povestire auzită în tren s-a întipărit cine știe de ce, definitiv în memoria mea și așa excesiv de împovărată.

- S-a întâmplat să călătoresc în tinerete la Moscova după cumpărături, - povestea o femeie în vârstă, încă înzestrată cu o frapantă frumusețe. - Ce să faci dacă în magazinele noastre suflă vântul de goalc ce sunt. Iar eu atât de mult îmi doream să cumpăr cizmulițe pentru a merge la dans. Visuri! Dorm și în vis mi se năzureau acele cizmulițe. Am mers cu trenul Perm-Moscova - unii după cumpărături alții să se distreze în Capitală, iar eu pentru cizmulițe...

Am făcut cunoștință în tren cu un flăcău.

unde trăiește și astăzi. Nu-i plac forfota și zgomotul centrelor urbane, preferând satul natal și având bucuria de-a trăi în condițiile mai mult decât modeste în casa unde s-a născut, vizavi de cea a bunicilor demult dispăruți. „La o simplă aluzie - afirmă scriitorul - mi s-ar construi o casă mai mare. Am aici o cameră, dormitor și bucătărie. E foarte confortabil”. Îl atrage imensitatea și severitatea spațiului siberian, unde puternicul fluviu Enisei nu îngheață nici la - 40°, iar în jur cât vezi cu ochii colinele înzăpezite și taigaua fără de sfârșit, ele formând decorul permanent al operelor sale. De aici, probabil, se explică atât vigoarea cât și profunzimea prozei lui Viktor Astafiev.

El își începe activitatea literară la câțiva ani după instaurarea cumplitei perioade postbelice, transpunând în paginile scrierilor sale experiența dramatică a unei întregi generații, puternic marcată de pierderile incomensurabile din timpul războiului. Doar trei la sută au rămas în viață din cei născuți în 1924. Autobiografismul, care i s-a imputat de unii critici, nu diminuează nicidecum artisticul, ci aduce o hogată substanță de autenticitate, exprimându-se autobiografic prin pana lui o întreagă generație.

Astafiev este unul dintre promotorii prozei scurte, care ocupă locul central în creația scriitorului. Cultivă și specia microromanului (povești) și a romanului. Momentele, schițele, povestirile, nuvelele sunt din timp în timp reunite în cicluri tematice apărute în volume. Au atras atenția cititorilor și a criticii în special: ciclurile de povestiri *Trecătoarea* (1959), *Soldatul și mama* (1961), nuvelele

Furtișagul (1968), *Ultimul salut* (1968), microromanul apărut și la noi în țară *Un păstor și-o păstorită*. *Pastorală contemporană* (1971-1972), ciclul de schițe și povestiri, *Crestături* (1972, 1982), romanul mozaic *Visul creștelor albe* (în original *Peștele împărat* 1976; tradus și apărut în limba română în 1981), piesa *Mălinul* (1978), drama *Iartă-mă* (1980), culegerea de nuvele și povestiri *Pe vârful îndepărtat al Nordului* (1984). *Trist roman detectiv* (1986), nuvelele *Oberton* (1996), *Soldatul vesel* (1998) ș.a.

Valoarea operelor sale a fost recunoscută și apreciată prin numeroase premii și distincții literare de prestigiu.

Critica l-a inclus pe Viktor Astafiev în grupul scriitorilor tradiționaliști, așa numiții „rurali” („derevenșiki”), care în ultimele decenii au format o întreagă școală ce cuprinde pe Feodor Abranov, Vladimir Soluhin, Vasili Belov, Mihail Alekseev, dar în primur rând, puternicul filon siberian al literaturii ruse contemporane, strălucit ilustrat de Valentin Rasputin, Vasili Șukșin și, bineînțeles, de Viktor Astafiev. Vorbind de ramura „siberiană”, trebuie amintit și dramaturgul postmodernist Alexandr Vampilov (jucat și pe scenele teatrelor noastre), ce nu face parte din categoria „rurarii”, însă a contribuit sensibil la renumele literelor din această întinsă zonă a Rusiei.

Viktor Astafiev a adus prin scrierile sale un proaspăt suflu de viață, de culoare și de realism lucid în descrierea provinciei contemporane ruse. Ca și ceilalți scriitori siberieni, el transmite profunda neliniște pentru destinul omului și-al naturii înconjurătoare, proza lui fiind pătrunsă de ideea tragismului existenței umane în condițiile civilizației sfârșitului de veac și de mileniu.

Oferim cititorilor traducerea a două din „miniaturile” în proză ale autorului apărute recent: „*Arză-le-ar focul de cizmulițe!* și *Mont-Blanc*.”

ARZĂ-LE-AR FOCUL DE CIZMULIȚE!

Stătea la geam și fuma. Parcă nici nu era cine știe ce de capul lui, nici prea arătos nu era, dar ceva m-a atras spre el, iar pe el spre mine, și, intrerupându-ne unul pe celălalt, vorbind pe nerăsuflăte, precipitându-ne am trănănit așa până la miezul nopții. Era momentul să ne despărțim, călătoream doar în compartimente

diferite, dar de despărțit nu ne puteam despărți. Și, capete infierbântate, am început să ne sărutăm sub ciocănitul ritmic la roților de tren și... de-ar fi fost timpul și locul potrivit nu era departe să fi ajuns la altceva - într-atât am uitat de toate, într-atât ne-am pasionat unul de altul, într-atât ni s-au contopit inimile.

Au mijit zorile, s-a luminat de ziuă, iată și Moscova. Atunci i-am spus flăcăului că seara ne vom întâlni și vom pleca împreună înapoi. Am fixat și locul întâlnirii - Balșoi Teatr. Moscova n-o cunoaștem nici eu, nici el. Iar locul acesta, Balșoi Teatr, unde se întâlnesc veteranii de ziua Victoriei, cine nu-l cunoaște.

Toată ziua am pierdut-o căutând cizmulile. Au spus că vor pune în vânzare la GUM după prânz. Prânzul s-a prelungit. Cizmulile au fost puse în vânzare la patru fără zece. S-a făcut o coadă! Cam de două verste! Întâlnirea noastră a fost stabilită pentru ora cinci. Înaintam spre teighea cu pași de meci. Iar timpul zboară. Acele negre ale ceasului fac salturi amestecate. Și iată că acul cu vârful ascuțit s-a implantat în cifra cinci. „Dragul meu! Mult doritul meu! Așteaptă-mă, așteaptă-mă, te rog!...” - Strigam, mă rugam în sine mea, dar pân-la cizmulile, vai, e atât de departe!...

Le-am cumpărat chiar la închiderea magazinului și am pornit-o în goană pe stradă, iute am cotit-o, în fugă am trecut pe sub arc, traversând repede piața, așa mi se părea drumul mai scurt și tot strig, strig, îmi striga inima cu durere: „Așteaptă-mă! Așteaptă-mă! Nu te uita, iubite, numai nu pleca!...”

Pe nimeni n-am mai văzut lângă acest Balșoi Teatr. Poate flăcăul meu a găsit la cineva un bilet în plus și a intrat la teatru... Poate a blestemat scuipând și a plecat... Iar eu tot m-am sucit, m-am învârtit prin grădinița de lângă pridvorul larg, chinându-mă să descopăr măcar o urmă de-a lui cât de mică...

Femeia a tăcut, a întors privirea spre geam, nu poate mai sus și mai departe, oflând și mai amaric:

- Acesta doar era destinul meu! Destinul. Iar eu l-am schimbat pe cizmulile! La ce mi-au trebuit cizmulile! Ele s-au ponosit de mult, iar destinul nu-i o gheată, nu-l scoți din picior. L-am pierdut, destinul meu. - Femeia a tăcut, din nou și-a aruncat privirea departe-departe, sus-sus, și cu o voce nu numai ostentivă, dar și zdrobită, a îngânat prelung de parcă era un defect deasupra mormântului:

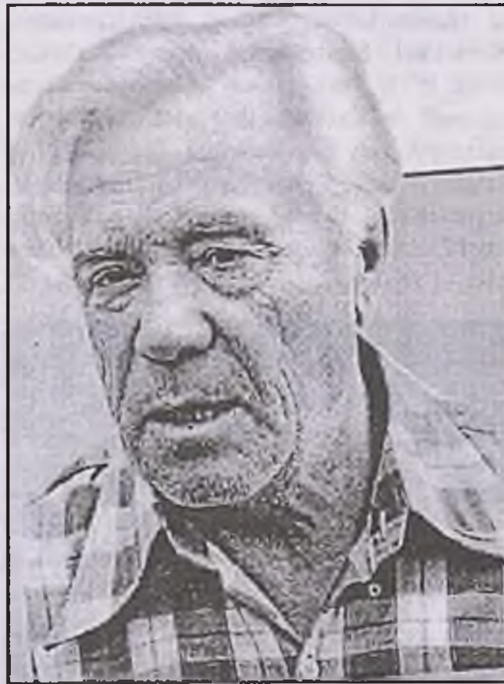
- Aceste veșnice cozi ale noastre, veșnicele lipsuri... Ele au secătuit poporul, care și-a prăpădit timpul său de aur, destinele sale, le-a pierdut în van. Of, tu, Doamne! Să ajungă măcar copiii noștri la acel timp, când vor putea cu banul lor muncit să cumpere totul și destinul, să poată dispune de al său destin așa cum îți spune inima, așa cum va voi Dumnezeu...

MONT BLANC

În anii de mult trecuți, în îndepărtatul oraș Igark, mai precis dincolo de marginea orașului, se afla clădirea vechii școli,

transformată în orfelinat. În acest orfelinat peste tot pe pereți erau hărți geografice - în Colțul roșu, în coridor, chiar în cantină, chiar și în unele camere. Nu dintr-o dată, ci după mulți ani m-am dumirit de ce erau atât de multe hărți în orfelinat. Bani pentru tablouri nu ajungeau, și, probabil, omul ce a fost supus represiunii și deportat cine știe unde, directorul nostru de atunci al orfelinatului se temea să procure tabloul sau portretul cuiva ce „nu trebuia” atârnat. Atunci ideologia trona îngrozitor.

Când gerurile sigilau orfelinatul nostru, iar viscoalele îl acopereau cu nămeți până pe sub streșină și nu trebuia să mergem la școală, îmi

plăcea în acest timp liber să călătoresc pe hărțile geografice. Doamne, prin câte locuri n-am călătorit! Câte am mai văzut în peregrinările mele imaginare!

Treptat, pasiunea mea a devenit un obicei. Pentru toată viața. Și întotdeauna călătoria pe hărți îmi producea o inexplicabilă satisfacție și fel de fel de vise despre țările îndepărtate. Ceva din aceste vise s-a împlinit.

Părea că zburam peste veacuri de la Amsterdam la Roma. Mai mult de-o săptămână am petrecut în Olanda. Am obosit și, ceea ce mi se întâmpla destul de rar, am adormit în avion, unde era răcoare, în tăcere funcționa, ventilatorul și pasagerii nu erau obligați să suporte a asculta muzica stridentă și urlctul modern, numit cântec, de care toți s-au săturat până-n gât.

Duduiam motoarele, foșnea, precum zăpada la geam, ventilatorul deasupra capului. Din timp în timp piloții vorbeau ceva în engleză și în italiană. Întrucât eu nu cunosc nici una din aceste limbi, conversația piloților, anunțurile stewardeselor se contopeau cu vuietul general al zborului, și, învăluit de această muzică liniștitoare, am adormit. La un moment dat, a răsunat ceva deasupra capului și s-a auzit pronunțându-se încet, dar limpede, cuvântul: - Mont Blanc.

Eu m-am trezit și am privit în gemuleț - avionul plutea deasupra îngrămădirilor stâncoase, deasupra defileelor acoperite cu zăpadă de un alb sclipitor și printre ele strălucea creasta albă a uriașului munte, pe care timpul multimilionelor de ani nu l-a erodat,

bătrânețea nu l-a umilit. „S-a dus viața!” - a răsărit în mine ca din senin tristul gând. De ce? De ce anume deasupra Mont Blanc-ului m-au străbătut aceste cuvinte - nu știu, dar nu o dată, ci de mai multe ori ele s-au repetat și s-au tot repetat.

Anul trecut, într-o seară târzie, fiind aproape noapte, când printre crăpăturile obloancilor nu se mai zărea lumina albastră a televizoarelor, mergeam pe ulicioara liniștită din satul meu natal și dintr-o dată m-am oprit brusc în fața casei rudei mele îndepărtate. Dimineața am aflat că stăpâna acestei case și-a sărbătorit ziua de naștere, ferestrele erau deschise, jaluzelele erau însă trase și de acolo, de după perdele răsuna: „Să te iubească cea bogată, să-ți stăpânească inima, dar nu va ști să te iubească, așa cum te-am iubi-i-it eu, dragul meu”.

Aceste cuvinte erau din cântecul ce-i plăcea unchiului meu, care de nouă ani se odihnește în cimitir, însă vocea soției sale răsuna destul de puternic și slobod distingându-se clar printre alte voci. Și mi-am amintit că la pronunțarea cuvintelor „Cum te-am iubit eu, dragul meu”, soția unchiului întotdeauna îi mângăia cu ambele mâini capul de parcă i-ar fi spălat acest cap frumos împodobit în tinerețe cu un păr roșcat, ondulat. Iar unchiul meu, un adevărat siberian, pronunța stingherit: „Ei, bine, lasă...”.

Mult timp am stat lângă aceea fereastră cu jaluzele trase, apoi n-am mai putut dormi până dimineață, și de nenumerate ori cine știe de ce răsuna în mine: „S-a dus viața, s-a dus...”

Dar peste câteva zile mi-au venit musafiri, și printre ei o femeie foarte frumoasă, se poate spune fără exagerare, frumoasă foc. Frumos îmbrăcată, într-o superbă limuzină străină, pe care ea o conducea. Această „nouă rusoaică” având nume de familie țărănesc obișnuit, se ocupa cu pricepere de treburi comerciale, stăpâna o firmă, ducea o viață independentă, muncea 12-14 ore pe zi, însă fața ei, mai ales ochii ei albaștrii, erau atât de secătuiți, exprimau o tristețe și o durere atât de profunde, încât involuntar am întrebat pe însoțitorii ei: de ce-i atât de tristă? Oare de oboseală?

- Nu, nu de oboseală, - mi s-a răspuns - logodnicul acestei femei, un tânăr om de afaceri și el, a dispărut. Ei și-au unit inimile încă din clasa a X-a. Fiind amândoi extrem de ocupați, n-au avut timp să se căsătorească cu acte-n regulă, n-au reușit să se bucure din plin unul de celălalt. A dispărut fără urmă, cu mașină cu tot - de parcă apa l-ar fi înghițit...

Vecinle mele, bătrâne sătence, au ieșit în stradă, se minunau privind la tânăra și frumoasa femeie, îmbrăcată după ultimul răcnet al modei, care aprig a virat mașina și-a dispărut în depărtări.

Te ia ameteala pur și simplu! Ce-i asta, Viktor Petrovici, ai? Ce minunăție! Ca în film! Și nici nu fumează.

Și din nou, cine știe de ce, s-a pronunțat, de data aceasta cu glas tare:

- Mont Blanc.

Și iarăși, însingurat, m-am chinuit până dimineața în căsuța mea, și iarăși răsuna în mine și se tot repeta: „S-a dus viața, s-a dus”.

ISTORIA LITERATURII SLOVACE

de DAGMAR MARIA ANOCA

De curând, Editura Universal Dalsi, printr-o fericită opțiune, a înlăturat un hiatus - datând de peste două decenii - publicând o nouă ediție (cea de-a doua) a *Istoriei literaturii slovace* de Corneliu Barborică, reputat slavist, autor al volumului de literatură comparată - *Studii de literatură comparată*, Editura Univers, 1987, fiind totodată, după cum arată cercetătorul slovac Michal Gáfrik, „cel mai de seamă slovacist din afara granițelor Slovaciei, al vremurilor noastre, iar alături de polonezul Bobek, chiar al întregii istorii de până acum“.

Ediția de față, revăzută și, completăm noi, adăugită - întrucât apar noi scriitori slovaci omiși în prima ediție (1976) fie afirmații ulterioare, cum este cazul lui Ladislav Ballek, inclus acum în ultima secțiune a cărții -, apărută sub îngrijirea redacțională a doamnei Anca Irina Ionescu, conferențiar la Catedra de limbi slave a Universității din București, cunoscătoare a spațiului cultural slav, nu prezintă, față de ediția anterioară, diferențe esențiale, criteriile valorice care fundamentează concepția autorului asupra fenomenului literar, precum și maniera de abordare rămânând, în principiu, aceleași. Modificările operate, cu precădere în capitolul introductiv, „Personalitatea culturii slovace“, referitor la Slovacia și slovaci, au fost impuse de transformările de natură politică survenite în Slovacia/ (resp. Cehoslovacia) după anul (1993) Proclamația Republicii Slovaciei.)

Istoria literaturii slovace, opera capitală a profesorului Corneliu Barborică, constituie, alături de antologia *Lirică slovacă*. De la începuturi până azi, Ed. Minerva, București, 1987, prevăzută cu un amplu studiu asupra evoluției poeziei slovace (a cărei reeditare, de asemenea, se impune azi ca o necesitate stringentă), instrumentul de bază pentru studiul fenomenului literar respectiv cultural slovac, adresându-se deopotrivă specialiștilor și studenților (în speță din cadrul secțiilor de limbi și literaturi slave), precum și publicului larg, care, în ciuda comentariului erudit, cu informație bogată oferă prilejul unei lecturi plăcute și instructive, cu trimiteri la momentele de interferențe cu fenomenul cultural românesc, fie la personalitățile române (însemnătatea lui Nicolaus Olahus pentru cultura slovacă; întâlnirea scriitorului Ștefan Pilárik cu Constantin Cantacuzino; raporturile lui S. Hurbau-Vajansky și ale lui Gustav Augustini cu românii; Ivan Krasko și Mihai Eminescu ș.a.).

Autorul prezintă evoluția fenomenului literar slovac începând cu primele monumente literare din secolul al IX-lea (medievalitatea

slavonă), continuând, în mod cronologic, să analizeze perioadele următoare: medievalitatea latină, umanismul și Renașterea, literatura Barocului, Iluminismul, perioada dintre Clasicism și Romanticism, generația deceniului al cincilea-Romantismul și antiromantismul, Realismul, Symbolismul, literatura slovacă după 1918. Periodizarea fenomenului literar propusă de Corneliu Barborică coincide, în principiu, cu cea devenită „canonică“ în interiorul culturii slovace, dar o nuanțează și argumentează în mod original, de pe pozițiile unui bun cunoscător al întregului peisaj literar slav și universal, cu discernământul unui fin

analist și cu puterea de sinteză de care a dat dovadă în volumul său, *Utopie și antiutopie*, Editura U. B., 1998. În acest sens sunt concludente aprecierile făcute de Michal Gáfrik la adresa personalității profesorului Barborică: „Viziunea sintetizatoare a profesorului Barborică nu a însemnat, în nici un caz, o simplă sinteză a cunoștințelor existente dinaintea sa, ci formarea, pe baza acestora - cât și a unei bune cunoașteri a lor -, unei viziuni personale și a unei cunoașteri proprii... Profesorul Barborică, de pildă, a văzut în mod diferit raportările lui Krasko față de Eminescu, decât le-au văzut (mai degrabă le-au presupus) istoricii literari slovaci. S-ar putea afirma că acest lucru este firesc, întrucât demersul său și-l fondează pe o cunoaștere mai complexă a materialului cercetat, decât autorii slovaci. Rezultă din cele spuse până acum că profesorul Barborică nu privește literatura slovacă din perspectiva unui slovac, ci cu ochi de slovacist român. Consider că acest fapt e profitabil pentru ambele părți. S-ar putea ca volumul *Istoria literaturii slovace* (M. Gáfrik se referă

la prima ediție - nota noastră) să pară din perspectiva slovacă oarecum disproporțional, dar consider că profesorul Barborică a adoptat, în elaborarea lui, un demers întru totul corect, ținând cont de cei cărora se adresează volumul, în mod absolut firesc acordând mai multă atenție autorilor și perioadelor când avuseser loc contacte directe româno-slovace, fie contacte româno-slovace de natură politică ori literară, o asemenea abordare neimpunând în nici un chip prezentarea istoriei literare slovace nici din punct de vedere al spațiului nici temporal... Atât *Istoria literaturii slovace*, cât și întreaga activitatea de slovacist a profesorului Barborică denotă un puternic sentiment de atașament și simpatie față de Slovacia și slovaci, sentimente care totuși nu l-au împiedicat să formuleze și critici la adresa obiectului cercetat, întotdeauna fiind, însă, animat de o profundă înțelegere a acestora. Această înțelegere profundă, de fapt o identificare cu cultura slovacă profesorul Barborică fiind cunoscut și ca scriitor de limbă slovacă, publicând proză scurtă și versuri în antologia slovacilor din România, *Variácie*, precum și un volum personal de proză și eseuri *Cintorín slonov a paralelné zrkadlá* (*Cimitirul elefanților și oglinzi paralele*, Nădlac, 1995), nu paralizază spiritul critic al omului de știință deprins cu lecturi ce acoperă o arie vastă de preocupări. Selectarea materialului ce urmează a fi comentat se ghidează după criterii valorice bine definite; autorul urmărind ceea ce poate constitui o referință sau un termen solid de comparație în cadrul coordonatelor literare universale, contribuția sa cea mai însemnată, din acest punct de vedere, fiind concepția evoluției literaturii slovace de la romantism încoace ca un șir de revolte/ negații, împotriva canoanelor impuse de Ludovít Štur, personalitate acaparantă a perioadei romantismului (profesor, lingvist, poet, ziarist, luptător și organizator al vieții naționale, combatant în revoluția din 1848, gânditor).

O contribuție cu totul deosebită poate fi considerată mulțimea de citate utilizate pentru ilustrarea celor afirmate, de regulă în traducerea proprie și performantă a profesorului (de altfel cunoscut și ca autor al dicționarului slovac-român, român-slovac și al unui ghid de conversație). O serie întreagă de versuri au fost reconsiderate, în ediția de față, tălmăcită sub o nouă formă.

Corneliu Barborică, laureat al mai multor premii pentru tălmăcirii din literatura slovacă și activitatea sa în domeniul slovacisticii, se înscrie printre cei mai de vază slavisti pe plan mondial. Tocmai de aceea, considerăm, că volumul recenzat ar fi reclamat și o (scurtă) listă a lucrărilor domniei sale, mai ales că bibliografia personală a apărut într-un volum omagial cu prilejul jubileului său (*Pohl'ady rozhl'ady a solilokviá*) - „Puncte de vedere orizonturi și solilocvii“ Editura Societății Culturale și Științifice Ivan Krasko, Nădlac 1996, întocmit de Ondrej Štefanko/.

KAFKA

ÎN CULTURA CEHĂ (II)

de I. ČERMAK

Încă din anii '20, traducătorul și publicistul bilingv germano-ceh Paul Eisner atrăgea atenția germaniștilor și editorilor cehi asupra lui Kafka în diverse articole și în corespondența personală. După primul Război Mondial, Eisner împreună cu Rudolf Fuchs, Otto Pick, Emil Audek și alții, au tradus în mod programatic unele literaturii cehe în germană. La sfârșitul anilor '20, când în Germania vecină începuse să contureze pericolul fascist, Eisner și-a schimbat direcția activităților literare și a tradus cehă operele literaturii germane cu profil profund umanist. Înainte de cel de-al doilea Război Mondial, Eisner devenise cel mai bun cunoscător și programator al operei lui Kafka în Cehia și și-a menținut interesul pentru Kafka și în anii ani de după război. Spre sfârșitul anilor '20, insistă pe lângă un important editor praghez, pentru a tipări *Procesul*. Editorul a ezitat trei ani, apoi a înlocuit cartea deja anunțată cu romanul lui Kolbenhayer despre Spinoza. În mod emnător, în cea de-a doua jumătate a anilor '30, Eisner îi atrăgea atenția printr-o scrisoare lui Otokar Fischer, șeful germanisticii cehice la Universitate, asupra lui Kafka: „Este un COLOS; cele premii Nobel sunt prea puține pentru acest gen, dar până acum nici unul dintre cehi nu a scris așa ceva”. Într-adevăr, germanistica cehă a rămas mult timp surdă. Nu a fost trezită nici o dată la ediția germană completă a operei lui Kafka în șase volume, din anii treizeci, ale cărei prime două volume au apărut la Praga, după plecarea obligatorie din Berlin a editorului Hermann Kocken. Doar Eisner a reacționat în 1931 la publicarea povestirilor lui Kafka de către Brod, într-un studiu remarcabil, în care l-a numit pe Kafka „Dostoievski al vestului”, iar limbajul lui a fost considerat drept „germana oficială metafizică”. Anul 1933 a fost evaluat într-un mod complet dedicat literaturii germane de pe teritoriul Cehoslovaciei, în care, în legătură cu Kafka, și-a formulat teoria ghetoului triplu, în care după aprecierea sa, și-a trăit viața Kafka, viața care a fost apoi preluată de o parte a cetățenilor kaskieni din întreaga lume. Străduința lui Eisner de a-l încetățeni pe Kafka în mediul ceh a culminat în 1935 cu traducerea în limba cehă a romanului *Castelul*. Viața a fost scrisă de către Max Brod, iar poezia suprarealistă Toyen a creat un montaj pentru copertă. Cartea s-a vândut puțin, deoarece în rândul publicului ceh nu erau create condițiile necesare. Dar ca a devenit întreaga generație de tineri intelectuali atunci, scriitorii și artiștii plastici. Receptarea lui Kafka s-a desfășurat deci în spiritul suprarealismului dominant. Decisiv pentru receptivității cehi a fost faptul că Andre Breton a introdus pe Kafka în *Antologia lui de umor modern*. Kafka a fost deci interpretat suprarealist și în Cehia de către criticii care altfel, nu aveau obicei de a face cu suprarealismul. Chiar și în cazul literar ceh de frunte din acea perioadă - Jiří Chvátal și Xaver Salda - care, în anii tinereții, erau obișnuiți să se întâlnească cu Kafka pe străduțele cartierului vechi din Praga, l-a caracterizat pe Kafka drept un autor german praghez „astăzi este apreciat în Franța”. În cultura cehă a anilor '30, drumul către Kafka, ca și spre mulți alți tineri, trecea prin Franța.

Germanistica universitară cehă a început să acorde atenție lui Kafka foarte târziu. Ordinul de talentul, cultivatul și foarte bine cunoscutul Otokar Fischer nici măcar nu-l cunoștea în vârstă sa operă. Elevul lui cel mai bun și succesorul său predestinat, Vojtech Jiránek, vorbește pe Kafka cu îndoielă. La articolul „Kafka” din materialul prelucrat pentru *Enciclopedia*, folosește cuvântul „Kafka” pentru povestirile acestuia, arată că literatură lor inteligibil și enumeră trăsăturile care deosebesc pe Kafka de alți prozatori cehi și sioniști. De-abia la sfârșitul anilor '30, spre

sfârșitul vieții lui Fischer, au apărut în cadrul seminarului universitar două dizertații despre Kafka. Autoarea uneia din ele a fost ruda lui Kafka, mai precis Mathilde Sladka, nepoata cumnatului său Karl Hermann, iar lucrarea s-a numit *Sentimentul singurătății și al comunității în opera lui Franz Kafka*. După câte știu, a fost prima dizertație mondială despre Kafka. Lucrarea se evidențiază prin independența aprecierilor, făcându-se simțită în același timp și experiența din domeniul familial.

În timpul celui de-al doilea Război Mondial cultul lui Kafka s-a menținut mai ales în asociația tinerilor literați, artiști plastici și critici

cu denumirea de Gruparea 42, care-l considera pe Kafka drept unul din predecesorii săi. Pentru ei Kafka era descoperitorul relațiilor ascunse dintre realitate și mister. Spre deosebire de scriitorii și pictorii germani praghezi, Gruparea 42 nu l-a legat pe Kafka de străduțele, pasajele și coridoarele comune ale cartierului vechi din Praga. Pentru ei Kafka era poetul Capitalei, al ținuturilor metropolei și al haosului civilizator. Era K., omul fără nume, fără o determinare geografică sau istorică. În cerul pictorului Kamil Lhotak, al poetului Jiri Kolar, muzicianului Jan Rychlik și criticului de artă plastică Jiri Kotalik s-a născut un cuvânt greu de interpretat, cu atât mai greu de tradus „kaskarna”, la care mai târziu s-au adăugat și alte semnificații, cu care s-au întâlnit de exemplu cititorii prozei lui Bohumil Hrabal.

Gruparea 42 și suprarealiștii cehi au transmis interesul pentru Kafka și în anii de după război. În polemica din acea perioadă referitoare la Kafka s-au întâlnit două interpretări: cea suprarealistă, care supraviețuise din anii '30, și cea existențialistă, răsunată din trăirile războiului și din lecturile lui Sartre, care l-a citit pe Kafka printre rânduri și l-a interpretat ca pe un text filosofic. În același timp, s-au înmulțit traduceri din proza mărunță a lui Kafka, au apărut studii critice despre el, devenind și obiect de studiu la universitatea germanistică. În toamna anului 1947/48 profesorul Siebenschein a avut un seminar cu tema „Kafka și Werfel” la Facultatea de Filosofie a Universității Carolingiene din

Praga. Eminentul său elev Peter Demetz, devenit un germanist mondial de frunte mai târziu, după emigrarea în Germania și SUA, a prezentat scurt timp înainte de lovitura de stat comunistă o dizertație, *Influența lui Franz Kafka asupra literaturii engleze a anilor 1930-1947*. Cea mai mare contribuție la receptarea operei lui Kafka în Cehia în această foarte scurtă perioadă de relativă libertate a cuvântului a avut-o ediția în opt volume a operelor alese ale lui Franz Kafka în traducere cehă, apărută sub patronajul lui Max Brod. Publicarea la importanta editură pragheză a lui Vaclav Petr a fost însă zădărnicită în primul rând de disputele dintre traducători, iar când acestea au încetat, de către lovitura de stat comunistă din februarie 1948. Manuscrisele lui Eisner cu traduceri ale celor trei romane cu care trebuia să înceapă *Operele sale*, se află și astăzi în arhiva editorului, în Muzeul Național. Editorul Pavel Eisner împreună cu Max Brod s-a mai străduit zadarnic o bună perioadă de timp să realizeze editarea operelor, dar pentru noul regim și politica lui culturală ideologizată, Kafka, ca dedecadent burghez, pesimist și evreu, era inacceptabil. Această ocazie irosită a făcut ca Cehia să piardă, printre altele, înțietatea în a edita într-o formă relativ completă la acea dată, opera lui Kafka.

Instalarea puterii comuniste de stat în Cehoslovacia, la sfârșitul anilor '40, a însemnat pentru Kafka și studiul kaskian începutul a patruzeci de ani de interdicție și cenzură politică. Despre Kafka se putea scrie în continuare doar negativ, ca despre o manifestare falimentară a literaturii burgheze. Cuvântul Kafka a devenit un simbol al publicisticii cultural-politice vulgare, ai căror autori în majoritate nu citiseră nici un singur rând din Kafka. Tonul a fost dat de negatul de mai târziu, americanul Howard Fast, care, în articolul tradus prompt în limba cehă la începutul anilor '50, îl numea pe Kafka o pasăre bidoasă șezând pe „groapa de gunoi culturală a reacțiunii”. Totul în jurul lui Kafka se politiza. A devenit un fel de reprezentant al culturii burgheze falimentare, cu a cărui operă imperialiștii occidentali și sioniști se străduiau să infecteze societatea socialistă sănătoasă.

Dar, în a doua jumătate a anilor '50, crescând interesul față de opera lui Kafka pe plan mondial, a început și în Cehoslovacia să i se acorde un alt fel de atenție. În tabăra criticilor marxști se auzeau glasuri mai conciliante, iar revistele și editorii, deși cu timiditate, au început să-l recunoască pe Kafka. În ultimii ani ai vieții sale, Eisner a reușit să contribuie cu traduceri romanelor *Procesul* și *Scrisoare tatălui meu* la un remarcabil studiu din acea perioadă, referitor la viața și opera lui Kafka, studiu care a trezit interesul general. Tinerii filosofi marxist-liberali au început să dărâme treptat, interpretarea vulgarizatoare a operelor lui Kafka. Atunci când în 1962, la congresul apărătorilor păcii de la Moscova, Jean Paul Sartre s-a adresat marxștilor cu apelul de a supune opera lui Kafka unei adevărate analize, germaniștii cehi au primit impulsul necesar care, în 1963, a avut drept urmare cunoscuta conferință kaskiană de la Liblice, de lângă Praga.

Adaptare de
Anca Marinescu

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE VĂZUTĂ DE ION CUCU

1). Dramaturgul și senatorul Radu F. Alexandru are, cum e firesc pentru îndeletnicirile sale, replică și replieri în momente decisive.

2). Pentru colaboratorul nostru permanent, Liviu Crișan, computerul e fratele său de cruce. Dar și de altar!

3). La mare, din doi în doi ani, se întâlnește, cu prilejul binecunoscutului simpozion, Alexandru George, Alexandru Vona, Elzra Alhasid, Simona Cioculescu, Barbu Cioculescu și Diou Ianculescu.

4). Theodor Vasilache meditează la soarta literaturii române în afara granițelor țării. Deocamdată, Andrei Striban și Shaul Carmel nu-și fac probleme.

5). În sălile de protocol se întâlneau adesea Eugen Jehelleanu, George Macovescu, Șerban Cioculescu, Alexandru Graur și alții.

